Gençlik-Edebiyat-Seçki

Ne Demiş

Victor Hugo

"Ruhunu kaybeden
dünyayı kazansa ne çıkar!"

Hazırlayan:
Fatma Burçak

"İlginç hayat hikâyesi, anlamlı sözleri, sevimli karikatürleri, eserlerinden çarpıcı bölümler ve ruha dokunan düşünceleri..."

carpe diem!

carpe diem!

"Çünkü insana en çok kitap yakışıyor
ve mürekkebin kuruduğu yerde kan akıyor!"

ânı yakala!

ne demiş victor hugo

gençlik edebiyat kitaplığı
ruha dokunanlar dizisi-9
ısbn 978-975-6107-67-6
1.baskı, istanbul, aralık 2009

hazırlayan: fatma burçak
konsept danışmanı: ömer sevinçgül
editör: sibel talay
illüstrasyonlar: sernur ışık
kapak tasarımı: ravza kızıltuğ
baskı-cilt: sistem matbaacılık
yılanlı ayazma sok. no: 8
davutpaşa-topkapı/istanbul
tel: 0212.482 11 01

carpe diem kitap
acivert yayıncılık san. ve tic. ltd. şti.
alaybeyoğlu cad. no:11 kat:2
cağaloğlu-istanbul
yayın: 0212 514 63 89
satış-dağıtım: 0212 511 24 24
www.carpediemkitap.com
kitap@carpediemkitap.com
copyright ©carpe diem kitap
yayıncılık sertifika no: 12366

ne demiş victor hugo

hazırlayan: fatma burçak

fatma burçak

güzel bir kasım sabahı ankara'da doğdu. istanbul'da büyüdü. erenköy kız lisesi'ni ve istanbul üniversitesi işletme fakültesi'ni bitirdi. iş hayatının serin sularına daldı. üşüdü, edebiyatın sıcağına sarıldı. öyküler yazıyor. bir öykü kitabı yayımlandı. evli, bir oğlu var. istanbul'da yaşıyor. kâğıdın kokusuna, mürekkebin karasına âşık... o hayata gülüyor ki hayat da ona gülsün...

Anneme ve Babama...

Siz, gururla okuyacaksınız-
den ışığa doğru adım atmış kız.

Sevgilerle derim

Fatma Burçak

içimdekiler

• hugo anlattı, ben yazdım... 9

• gündüzle gecenin savaşı... 15

• bir hayatın kısa tarihi 20

• kim, ne demiş? 41

•'sefiller'in türkçe'ye çeviri macerası 80

• "umudun kaybolduğu yerde şarkı vardır." 85

• "kadınlar zayıftır ama analar kuvvetlidir." 88

• "bir gece, zaten hep gecedir mezarda..." 92

• "toplumsal acı her yaşta vardır." 93

• "aşk bir suç olabilir." 100

• "tanrı akıl almaz bir kavramdır." 104

• "insan inanmak zorundadır." 107

• "sevgisinde toplanmıştı bütün sevgilerim..." 110

• "güzellik en vazgeçilmez ihtiyaçtır." 111

• "yazgımız önemsiz ayrıntılara bağlıdır." 112

• "vicdan içimizde biriken ilimden doğar." 115

• "insan ruhu ne tuhaftır, sürekli kendini aldatmak ister." 120

• "kitap güvenilir ve sadık bir arkadaştır." 123

• "şair herkesten çok insan olduğu için dâhidir." 125

• "tek lokma ekmek karşılığında bir ruh!" 130

• "kadınlar zalimlerin buyruğunda..." 134

• "korku büyüdükçe gerçekler asıl ölçüsünü yitirir." 137

• "işçi olmak istemeyen biri esir olur." 140

• "tarihin kendi gerçeği vardır." 141

• "insanoğulları arasında yapılan bütün savaşlar
kardeş savaşları değil mi?" 143

• "devrim ruhu bulutlarla sarmıştı bu muhteşem bayırı..." 145
"benim kendi üstümdeki bu egemenliğimin ismi, özgürlüktür." 149
• "felsefe düşüncenin mikroskobudur." 151
• "adalet, vicdanımızın sesini dinlemektir." 155
"başkasına verdiğimiz mutluluk iki kat çoğalıp bize geri döner." 158
• "engel denizi öfkelendirir, aşırılıklara iter;
• köpük dalganın abartmasıdır." 160
• "kaba kişi haz alır, bilge kişi düşünür." 166
• "alçakların karanlık bir mutlulukları olur." 170
• "insan yüreği genellikle vefasızdır." 172
• "giyotin, yasanın hesaplaşmasıdır." 180
• romanlarından diyaloglar 191
• kaynaklar 197

Bu bölüm
Bu Kitap
hakkında...

Hugo Anlattı, Ben Yazdım...

Yazın ilk günlerinin verdiği coşku ve güneşin enerjisi, yüreğimde cesaret tohumlarını filizlendirdi.

Beyoğlu'nun arkalarında, görmüş geçirmiş bir binanın yenilenmiş merdivenlerini çıkarken heyecanlıydım. Ömer Bey'le tanışacağımı umarken karşımda Sibel Hanım'ı da buldum. Yazmaktan, okumaktan, yazar olmaktan ya da olamamaktan, dergilerden, kitaplardan, okuyanlardan, okumayanlardan bahsettik. Bir de çay içtik keyifle. Ne mutlu ayrıldım yanlarından.

O gün paylaştıklarımız, yazı rehberimde yeni sayfalar açtı bana, ufkum biraz daha genişledi, kafamdaki sis biraz daha dağıldı.

Benimle paylaşılanları ben de paylaştım bu yolculukta bana eşlik eden yoldaşlarımla, her paylaşım paylaşılacakları daha da artırdı.

Böyle işte, yazmanın, okumanın, paylaşmanın sonu yok, sınırı yok.

Tekrar buluştuğumuzda daha fazla paylaştık, bana keşfedilecek yeni zirveler gösterdiler. Sonra gözlerimin içine bakarak "Birlikte çalışabiliriz, ne dersiniz?" dediler. "Havaya zıplarım!" diyemedim.

Kibarlığı elden bırakmadan, memnuniyetimi gizlemeden, çok sevineceğimi, söyledim. Bana sundukları seçeneklerden "Victor Hugo"yu tercih ettim.

...

Ben Victor Hugo'yu tanımadan önce Cosette'i tanıdım. Siyah beyaz bir televizyon ekranından izlediğim, kocaman gözleri, dağınık saçları, elinde tuttuğu kendi boyuna yakın oyuncak bebeğiyle, hiç tanımadığı bir adamın peşine takılıp gidebilecek kadar yalnız bir çocuktu Cosette.

Adını bilmediğim bu filmi izlerken ben de Cosette yaşlarındaydım, izlediğim uzun filmden aklımda kalan tek görüntü belleğimden hiç silinmedi.

Zaman ilerleyip de Hugo'yu tanıyınca ve 'Sefiller'i elime alınca anladım ki aslında uzun zaman önce karşılaşmışız Hugo'yla.

Onun çocukluk anılarımın arasına kazıdığı bu hüzünlü görüntü; bana anlatacak çok şeyi olduğunu hissettirdi. Bense onu dinlemeye, anlamaya, anlatmaya, onunla buluşmaya hazırladım kendimi sabırla...

Eserleriyle ilgili yaptığım ilk araştırma beni büyük bir hayal kırıklığına uğrattı. Ne kadar çok eseri vardı ve ne kadar azı Türkçeye çevrilmişti. Hele bir ömür boyu yazmaktan ve yaşamaktan vazgeçmediği şiirleri...

Yok, tek bir seçme şiirler kitabı dışında, şiirlerini bulup okuyabileceğiniz bir çeviri yok... Mektupları,

felsefe yazıları, konuşmaları ya da bunlardan seçmeler bulabileceğiniz bir çeviri yok.

Yine de umudumu kaybetmeden Hugo'nun izlerini aradım. Üniversite kütüphanelerinde, Fransız Kültür Merkezi'nde yaptığım araştırmalardan aldığım notlarım, hayatını anlatan kitaplar, eserleri... Hepsini bir araya topladım.

Önce hayat hikâyesini okudum Hugo'nun. Bana söyleyeceklerini, satır aralarından kulağıma fısıldayacaklarını duymak istedim. Eserlerini okumadan önce nasıl ve neden yazdıklarını anlamak, kimin için yazdıklarını bilmek istedim. Böylece öncelikle hangi eserlerini, neden okumam gerektiğini de söyleyecekti bana.

Eserlerini de onun yazdığı sırayla okudum, ilk eserinden son eserine kalemini nasıl bilediğini, acılarını nasıl sağalttığını izledim.

Artık tanımaya başlamıştım onu; o ruha dokunan cümlelerini nasıl bir esinle, hangi hasletlerle yazdığını, kahramanlarında onun soluklarını duyumsayabiliyordum.

Sonra mektuplarını, acılarını, aşklarını, hasretini, özlemlerini, inancını, kızgınlıklarını, yardımseverliğini, kendine güvenini ve dehasını keşfettim. Sadece yazmadığını aynı zamanda çizdiğini, karakalem ve mürekkeple yapılmış 3500 resim bıraktığını öğrendim ardında. Daha önce onu ne kadar da az tanıdığımı anladım.

Artık onu tanıyorum ve kendisine şöyle söylemek istiyorum:

"Victor-Marie Hugo, insana, kadına, çocuğa verdiğiniz değer ve duyduğunuz saygı, halkların özgürlüğü-

ne yaptığınız katkı, bizlere bıraktığınız tüm güzel eserler için teşekkür ederim."

Fatma Burçak

Ekim 2009, İstanbul

Bu bölüm
Hayatım
hakkında...

19. yüzyıl iki yaşındayken,
26 Şubat günü
Besançon'da
zayıf bir bebek
dünyaya geldi.
Adını Victor koydular.
Victor-Marie Hugo.

Gündüzle Gecenin Savaşı...

1802'de Besançon'da doğan Victor Hugo kendini daima Paris'li saydı.

Annesi Sophie, denizci bir ailenin kızı, babası Leopold çiftçi ve marangoz bir ailenin asker oğluydu. Damarlarında hem burjuvaların hem de halkın kanı dolaşıyordu.

Doğduğunda kız bebek bekleyen ailesini pek memnun edemedi Victor. Zayıf bir bebekti, günlerce öleceğinden korkarak başında bekledi ailesi. Annesi Sophie'ye göre "boyu ancak bir bıçak kadar"dı. Ailenin üçüncü erkek çocuğuydu.

İlk eğitimini eski bir rahip olan Lariviére'den aldı. Okuma yazmayı, kutsal kitabı ve Latin yazarları okumayı öğrendi.

Henüz on beş yaşındayken edebiyatçı olmaya karar verdi ve bu kararından hiçbir zaman pişmanlık duymadı. Şiir yazmanın her zaman ruh yüceliğiyle birlikte gelişeceğine inandı.

1819 yılının Nisan ayında Victor Hugo ve Adéle Foucher, birbirlerini sevdiklerini itiraf ettiler. Ancak gençlikleri, Victor'un düzenli bir gelirinin olmaması, en önemlisi; ağabeyi Eugene'nin de Adele'e âşık olması dolayısıyla öncelikle Bayan Hugo olmak üzere her iki ailenin de bu ilişkiyi önlemek istemelerine yol açtı.

Victor sevgilisinden bir süre uzak kaldı. Çok para kazanması gerektiğini düşünerek çok çalışmaya başladı.

1821 yazında anne Sophie Hugo birden hastalandı ve oğullarının kollarında öldü. Annesini çok seven Victor için bu büyük bir yıkımdı. Hugo kendini çalışmaya vererek acısını yenmek istedi.

1822'de ilk şiir kitabını yayımladı Hugo. 'Övgüler ve Çeşitli Şiirler' adlı bu kitabı Adéle'e ithaf etti. Kitap, krallığa ait dizeleri beğenen kralın da dikkatini çekti. Özel hazinesinden yılda 1000 Frank maaş bağlattı şaire. Bir yıl sonra bu miktarı daha da artıracaktı. Kraldan aldığı ödenek ve kitabından kazandığı para, evliliği karşısındaki parasızlık engelini bir ölçüde kaldırdı. İki genç evlendiler. Baba Leopold Hugo düğünlerine gelmedi. Kendisi de Adéle'e tutkun olan ağabeyi Eugéne ise şiddetli bir bunalım geçirdi ve ertesi gün akıl hastanesine yatırıldı. On beş yıl orada kaldı ve orada öldü.

Evlendikten bir yıl sonra doğan ilk çocukları erkekti, ancak üç ay yaşadı. Onun ölümünden bir yıl sonra ilk kızı Leopoldine dünyaya geldi. 1824'te 'Yeni Övgüler' adıyla bir manzum eser daha yayımladı. Klasiklerle romantikler arasındaki çekişme belirginleşmeye başlamıştı.

'Lucréce Borgia' 1833'te sahnelendiğinde halk Hugo'ya büyük ilgi gösterdi, bu oyun, elli yıl boyunca sevgilisi olarak kalacak Julliette Drouet'yi de tanımasına sebep oldu.

2 Aralık 1851'de bir hükümet darbesiyle imparatorluğun geri geldiğini öğrenen Hugo, sürgüne gönderileceğini anlayarak, 12 Aralık 1851'de ülkesini terk etti. Sevgilisi de bir bavul dolusu el yazmasıyla ertesi gün peşinden gitti.

On dokuz yıl sürecek olan, asıl Hugo'yu doğuran, evrenselleştiren, ona derinlik kazandıran sürgünlük böyle başladı.

Hugo, Julliette ile birlikte önce Belçika'ya sığındı. Eşi ve kızı Paris'teydi, oğulları basın yasasından dolayı,

çıkardıkları gazete sebebiyle, tutukluydular. 1852'de, Üçüncü Napolleon'u yerden yere vurduğu 'Küçük Napol-leon' adlı kitabı yayımlandı. Gizlice Fransa'ya sokulan kitap, çok büyük yankı buldu. Ancak Victor Hugo'nun Belçika'dan kovulmasına sebep oldu.

'Yüzyılların Efsanesi' 1859'da iki cilt olarak yayımlandı. İnsanlığın yükselişini anlatan, bir insanlık tarihi olan bu eser son cildi 1883'de olmak üzere beş cilt halinde yayımlanarak tamamlandı. Bu eser, Hugo'nun şiir dehasının parıltısını taşıyordu.

Aynı yıl imparator, ülkeden kovulanlar için genel af ilan etmesine rağmen, Victor Hugo "Ceza vermeye hakkı olmadığı gibi bağışlamaya da hakkı yoktur." diyerek dönmeyi reddetti.

Sefiller, 1862'de tamamlandı. Victor Hugo yayıncısı Lacroix'ya yazdığı mektupta eserini şöyle tanımlıyordu: "Bu kitap, temel eserim değilse bile, yazarlığımda başlıca doruklardan biri olacaktır."

Hugo'nun en büyük sorunu yalnızlıktı. Sevdiği insanları ardı ardına kaybetmekte ve gittikçe yalnızlaşmaktaydı. Ölümün yaklaştığını düşünerek vasiyetnamesini yazmaya karar verdiğinde önce şunları yazdı:

"Tanrı. Ruh. Sorumluluk. Bu üç kavram insana yeter. Bana da yetti. Gerçek din budur. Onunla yaşadım, onunla ölüyorum. Gerçek, ışık, adalet, vicdan, budur Tanrı."

11 Mayıs 1883'de elli yıllık sevgilisi Julliette Drouet öldü.

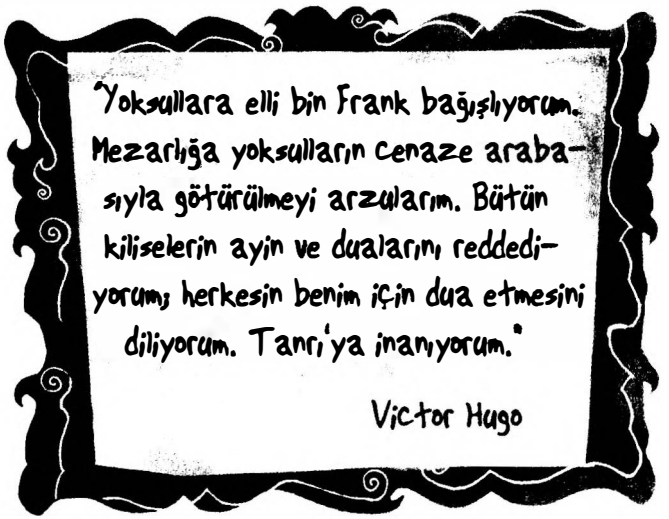
15 Mayıs 1885'de dostlarıyla yediği bir yemek sonrası rahatsızlandı, gazeteler hastalığın seyrini her gün okuyucularla paylaştılar. Ölüm döşeğinde, "Gündüzle

gecenin savaşı bu." dediği işitildi. Son sözleri ise "Siyah bir ışık görüyorum." oldu.

23 Mayıs 1885'de öldü. 1 Haziran 1885'de yaklaşık iki milyon insanın katıldığı devlet töreniyle Panthéon'a gömüldü.

Gündüzle gecenin savaşı bitti.

İki yıl önce yazdığı vasiyetnamesi gazetelerde yayımlandı. Şöyle yazıyordu:

Bir Hayatın Kısa Tarihi

1802: 19. yüzyıl iki yaşındayken, 26 Şubat günü Besançon'da zayıf bir bebek olarak dünyaya geldi Victor-Marie Hugo.

1812: Paris'e tam olarak yerleşene kadar tüm aile, baba Leopold Hugo'nun peşinden şehir şehir, ülke ülke dolaştı.

1814: Bu tarihten 1820 yılına kadar Victor Hugo için çok sıkıntılı geçti. Baba Leopold Hugo bir başka kadına âşık oldu ve anne Sophie'yle boşandılar. Çocuklar evlerinden ve annelerinden ayrı düştüler.

1816: Günlüğüne "Olursam bir Chateaubriand olurum ya da hiç..." diye yazdı. Genç şairin ilk şiirlerini topladığı defterin üzerine de "Bunlar benim doğmadan önceki saçmalıklarım" diye yazdığı bilinmektedir.

1819: Berry dükünün operadan çıkarken öldürülmesi üzerine yazdığı ağıtı okuyan Kral 18. Louis, genç şaire maaş bağlattı. Saray çevrelerinde saygı görmeye, krallığın resmi şairi sayılmaya başladı. Bu yıllarda ağabeyi Eugéne ile beraber bir edebiyat dergisi çıkarmaya koyuldular.

1821: Annesinin ölümüyle çok sarsılan Victor, teselliyi Adéle ve ailesinin yanında buldu, artık kendini Adéle ile nişanlı sayıyordu. Anne ve babasına çok düşkün olan şair bunu eserlerinde de sık sık dile getirdi.

1822: İlk kitabı 'Övgüler ve Çeşitli Şiirler' yayımlanınca evlilik hayatının temellerini attı. Genç evliler ancak nikâh masraflarını karşılayabilmişlerdi, kendi evlerini kurmadan önce iki yıl aile dostlarının yanında kaldılar.

1823: Entrikalar ve tüyler ürpertici olaylarla dolu olan bir macera romanı 'İzlandalı Han' ufak ufak dört cilt halinde yayımlandı. Eserde yazarın adı yoktu. Bu kitapla ilgili, nişanlısına yazdığı bir mektupta, "Bizim Fransız şiiriyle anlatılamayacak, zihnimi kurcalayan bazı düşünceleri anlatma isteği, geçen mayısta beni bir çeşit roman yazmaya zorladı. Sevdayla, acıyla, gençlikle içim doluydu. Sen yanımda değildin. Sırlarımı hiçbir canlı mahlûka açmaya cesaret edemedim. Dilsiz bir sırdaş olarak kâğıdı seçtim kendime." diyordu.

1824: Hugo'nun 'Yeni Övgüler' şiir kitabı yayımlandı ve böylece kendi evlerine geçebildiler. İlk çocukları Leopold ancak birkaç ay yaşamıştı. En sevdiği çocuğu olan Léopoldine doğdu.

1825: Henüz bir öğrenciyken yazmış olduğu, 'Bug-Jargal' adlı romanı gözden geçirip, bazı bölümlerini yeniden yazarak yayımladı.

1826: Oğlu Charles doğdu. Yeni şiir kitabı 'Övgüler ve Türküler' yayımlandı.

1827: İlk tiyatro eseri olan 'Cromwell'i yazdı. Eserin önsözü, neredeyse oyundan daha çok beğenildi, romantizmin büyük beyannamesi haline geldi ve bir özgürlük çağrısı oldu.

1828: Daha önce yayımladığı 'Övgüler ve Türküler'i gözden geçirerek yeniden yayımladı. Bu arada üçüncü çocuğu François Victor doğdu.

1829: Bu yıl, Fransız şiirinin, 'Doğu Şiirleri' ile aydınlandığı yıl oldu. Hugo bu şiirlerde İspanya'da

dolaşmaktadır. Bu kitaptan birkaç ay sonra, idama mahkûm olan bir adamın duygusal sayıklamalarını diyaloglarla anlatan 'Bir İdam Mahkûmunun Son Günü' adlı romanını yayımladı. Aynı dönem 'Marion de Lorme' adlı piyesi sansüre takılıp yasaklandı.

1830: 'Hernani' klasik tiyatro anlayışını kökünden yıkarak yerine romantik tiyatro anlayışını koyuyordu. Son çocuğu olan kızı Adéle doğdu. Eşi Adéle ile evliliklerinde sorunlu yıllar başladı.

1831: Özel hayatının gizlerini anlattığı 'Sonbahar Yaprakları' adlı şiir kitabı ve uzun zaman halk tarafından en beğenilen eseri olan 'Notre Dame'ın Kamburu' adlı romanı yayımlandı. Bu eserle Notre Dame kilisesi bir varlık haline geldi.

1832: 'Marion de Lorme'un oynanmasına izin verildi ancak bu kez de hükümet 'Kral Eğleniyor' adlı piyesin ilk gösteriminden sonra bir daha oynanmasını yasakladı.

1833: Anne sevgisini vurguladığı 'Lucréce Borgia' ile yine tiyatro sahnesindeydi. Ancak bir diğer piyesi 'Marie Tudor' ile başarısız oldu. 'Lucréce Borgia' ile hem başarılı bir piyese imza attı hem de aradığı aşkı buldu. Tiyatro oyuncusu Juliette Drouet ile elli yıl sürecek bir beraberliğe adım attı.

1834: Farklı türlerde iki eseri yayımlandı; 'Mirabeau Üzerine İnceleme', 'Edebiyatla Felsefe Karışık'.

1835: 'Alacakaranlık Türküleri' adıyla çıkan eserindeki şiirlerde Napolléon sevgisi artmış, bir nutuk lirizmi ortaya çıkmıştı. 'Arıgelo, Paduva Despotu' adlı oyunu sahneye kondu.

1837: 'Gönülden Sesler' adlı şiir kitabı yayımlandı. Bu kitaptaki şiirlerinde kendini doğanın bir parçası olarak görme eğilimi ortaya çıkıyordu.

1838: İspanya sarayında geçen 'Ruy Blas' adlı piyesiyle kazandığı başarıdan sonra beş yıl tiyatrodan uzak kaldı.

1840: Olgunluk döneminin yansıdığı 'Işıklar ve Gölgeler' adında yeni bir şiir kitabı çıkardı.

1841: En büyük emellerinden biri olan Fransız Akademi'sine seçilmeyi başardı.

1842: Ren Nehri kıyılarında yaptığı gezinin izlenimlerini anlattığı 'Ren' adlı kitabıyla, onun artık hiçbir şey yazamayacağını düşünenlerin bile hayranlığını kazandı.

1843: Ren gezisinden esinlenerek yazdığı 'Burgravlar' başarısızlığa uğrayınca tiyatrodan beklentisi kalmadığını düşündü. Kızı Leopoldine evlendikten yedi ay sonra bir deniz yolculuğunda eşiyle birlikte öldü. 1852'ye kadar hiçbir şey yayımlamamasına rağmen, içindeki acı, üretkenliğini etkilemedi. 'Cezalar', 'Dalıp Girmeler', 'Yüzyılların Efsanesi' kitaplarındaki şiirlerin pek çoğunu ve 'Sefiller'in ilk halini bu dönemde yazığı bilinmektedir.

1845: Kral Louis-Philippe tarafından Yüksek Meclis'e üye yapıldı.

1848: Kral Louis-Philippe devrilip İkinci Cumhuriyet kurulunca, cumhurbaşkanlığına Louis Napoléon'un seçilmesi için var gücüyle uğraştı. Kendisi de kurucu meclise seçildi. Bundan sonra beş yıl boyunca yoğun olarak politikayla uğraştı.

1851: Louis Napoléon bir hükümet darbesiyle bütün iktidarı ele geçirince, Victor Hugo halkın ve hakkın savunucusu olarak ortaya çıktı. Ölümler, idamlar, sürgünlerle çarpışmalar sona erdi. Hugo, resmen sürgüne gönderilmesini beklemeden, özgürlük mücadelesine eserleriyle devam etmek üzere, Belçika'ya kaçtı. Daha sonra İngiltere'nin Manş'taki Jersey adasına geçti.

1853: 'Cezalar' adlı şiir kitabı çıktı.

1855: Guernesey adalarına yerleşti ve sürgün yıllarını burada tamamladı.

1856: Hugo'nun mistisizminden izler taşıyan 'Dalıp Gitmeler' adlı şiir kitabı çıktı. Kitap, Fransa'da büyük coşkuyla karşılandı. Halk kitabı hemen sahiplendi. Alexandre Dumas, "Yeni kitabınız, sizin için duyduğum sevgi ve bağlılığa hiçbir şey eklemiş değil; ama hayranlığımı dehanızın yüksekliğine çıkardı." diye yazdı.

1858: Shakespeare'den çeviriler yapmaya başladı.

1859: İmparator 3. Napoléon yayımladığı bir kararnameyle sekiz yıl önce mahkûm ettiklerini bağışladığını bildirdi. Hugo haberi alır almaz hemen bir bildiri yayımladı. Şöyle diyordu: "Vicdanımın sesini dinleyerek giriştiğim davaya bağlı kalacağım. Özgürlük sürgünde bulunduğu sürece ben de onun sürgününü paylaşacağım. Ne zaman ki özgürlük Fransa'ya döner, ben de dönerim." Ayrıca 'Yüzyılların Efsanesi' adlı şiir kitabı yine bu dönemde yayımlandı.

1862: Sefiller yayımlandı.

1863: Eşi Adéle'in kaleminden, biyografisi yayımladı.

1864: 'William Shakespeare' adlı bir eleştiri yayımladı.

1865: 'Sokakların ve Ormanların Şarkıları' adlı şiir kitabı yayımlandı.

1866: 'Deniz İşçileri' yayımlandı.

1868: İlk torunu Georges'u ve eşi Adéle'i kaybetti. Karısı ölürken yanında olan Victor Hugo, sonradan şöyle yazmıştır: "Gözlerini ben kapadım. Bu tatlı, yüce ruhu Tanrı'ya teslim ettim. Tanrı rahmet eyleye!"

1869: 'Gülen Adam' isimli romanı yayımlandı.

1870: Prusya'ya karşı açılan savaş Sedan bozgunuyla sona erip Üçüncü Napoléon, Almanlara esir düşünce İkinci İmparatorluk dönemi de birdenbire bitiverdi. Hugo Paris'e geri döndü, halkın kendisini bir kahraman gibi karşılaması,

içindeki siyaset ateşini körükledi. Sürgünde geçirdiği on dokuz yıl, ruhundaki ateşi hiç söndürmemişti. Bu süre zarfında Fransa'da kimse onu unutmamıştı.

1871: Paris Komünü kuruldu. Bordeaux'da kurulan yeni Millet Meclisi'ne Seine bölgesinden üye seçildi. Fransa'da Üçüncü Cumhuriyet dönemi başladı. Ömrünü sanatla iç içe geçirmiş yazarın gözünde siyaset çekiciliğini kaybetti ve bugünler çok çabuk bitti. Ne yazık ki acı bir türlü peşini bırakmadı ve büyük oğlu Charles'ı bir gece birdenbire kaybetti.

1872: Fransa-Prusya savaşını anlattığı 'Korkunç Yıl' adlı şiir kitabı yayımlandı.

1873: Oğlu François Victor öldü.

1874: Fransız tarihindeki kanlı olayların yaşandığı 1793 yılında geçen ve Victor Hugo'nun son romanı olan 'Doksan Üç' yayımlandı.

1877: 'Yüzyılların Efsanesi' şiirlerinin ikinci bölümü ve 'Büyükbaba Olma Sanatı' adlı şiir kitapları yayımlandı.

1878: Beyin damarlarında tıkanma teşhisi kondu ve yazmaya kısa bir süre ara verdi.

1880: Felsefi bir şiir kitabı olan 'Eşek' yayımlandı.

1881: 'Ruhun Dört Rüzgârı' sağlığında yayımlanan son şiir kitabıydı. Kitap olarak yayımlanmamış bütün yazılarını, şiirlerini bir vasiyetnameyle

birlikte Milli Kütüphane'ye teslim etti. Yirmi cildi dolduracak kadar çok olan bu yazılar, ölümünden sonra çeşitli aralıklarla kitap olarak yayımlandı.

1882: Son piyesi olan 'Torquemada' yayımlandı.

1883: Sevgilisi Juliette Drouet yetmiş yedi yaşında öldü. Hugo bir mektubunda ona şöyle yazmıştı: "Ben seni öldükten sonra da seveceğim. Ama sen ölürsen, ben de ölürüm."

1885: Victor Hugo öldü. Milli kahramanlara düzenlenen türde bir cenaze töreniyle Panthéon'a gömüldü.

Anılar...
Anlatılanlar...

Delikanlı çekinerek girdi içeri. Burası büyük yayınevlerinden birinin ofisiydi. Yayınevi sahibi, tanımadığı bu genci şöyle bir süzdü. Delikanlı elindeki dosyayı ona doğru uzatıp "Ben, mümkünse size yazdıklarımı göstermek istiyorum." dedi.

Birkaç satır karalayan, yayınevlerine koşturuyor, eserlerinin yayımlanmasını istiyordu. Adam, bu konuda tecrübe sahibi olmuştu artık. Bir an önce onu başından savabilmek için hemen delikanlının ürkekçe masaya bıraktığı dosyayı alıp, şiirlere şöyle bir göz atmaya başladı.

Sayfaları hızla karıştırırken kâh yüzünü ekşitiyor, kâh dudaklarını büküyordu. Önünde heyecanla bekleyen delikanlıya göz ucuyla bakıp "İlk defa mı bir şeyler yazıyorsunuz?" diye sordu.

Delikanlı "Hayır, uzun zamandır." diye cevap verdi. "Ve şiirlerimin yayınevinizce basılmasını istiyorum." Yayıncı, elindeki dosyayı kapattı ve delikanlıya uzattı. "Bunları basamam. Hiçbiri beş para etmez!" dedi.

Delikanlı hayal kırıklığına uğramıştı. Fakat yazdıklarına güveniyordu. "Çok yazık!" dedi sesini keskinleştirerek. "Şu anda büyük bir servet kazanma fırsatını kaçırmış bulunuyorsunuz. Çünkü sizinle anlaşmayı ve ileride yazacağım bütün eserlerin telif hakkını da size vermeyi düşünüyordum."

Adam, ona bakıp alaycı bir tavırla gülümsedi. Delikanlı ise çıkıp gitti...

Evet, yayıncı gerçekten büyük bir fırsatı kaçırmıştı. Çünkü o delikanlının adı Victor Hugo'du...

"Gülmek için mutlu olmayı beklemeyin
belki de gülmeden ölürsünüz..."

***

Victor Hugo çalışma odasının bitişiğindeki dar, küçük odada yatardı. Az uyur, hemen kalkabilmek için alçak, sert bir yatakta yatar, gece yatarken başucunda mutlaka kâğıt, kalem bulundururdu.

Ayakta, yüksek bir masada, yüzü ufka dönük olarak yazar, yazarken bir yandan okur, araştırır, yazdıklarını yerlere, eşyaların üstüne sererdi.

Sabahları ilk olarak biraz aşağıda oturan, sevgilisi Julliette ile işaretlerle konuşurdu.

Sabah erkenden uyanır, iki yumurta ve soğumuş bir fincan kahvenin ardından çalışmaya başlardı.

Belli bir düzenle çalışmazdı, kimi zaman nesir, kimi zaman nazım yazar, esinin ardında yürürdü.

Belgeler, daha önce yazdıkları, yazılıp da kurumaya bıraktıklarını, yerlere ve koltukların üzerine yayardı.

Her gün öğle yemeğine kadar durmaksızın çalışırdı, öğle yemeğinde tüm aile sofrada buluşurdu.

İçki ve sigara kullanmazdı. Öğleden sonra Fransa'dan gelen mektuplarla ve genç yazarların kendisine yolladığı eserleriyle ilgilenirdi.

***

Hugo, 1821 yılının Aralık ayında, on yıllık aradan sonra, çocukluk arkadaşı Eduard Delon ile karşılaşır ve çok sevinir.

Birkaç gün sonra hükümet, cumhuriyetçi bir komployu ortaya çıkarır ve bunun sorumlusunun Eduard Delon olduğunu açıklar.

Victor Hugo, polisin kendisinden şüphelenmeyeceğini düşünerek arkadaşı Delon'un annesine bir mektup yollar: "Oğlunuzla aramda düşünce ve görüş ayrılığı vardır. Eğer, odamda saklanırsa kimse orada bulunacağını düşünmeyecektir. Gelsin, ben kendisini saklayayım." der.

Madam Delon'un polisin tuzağı olarak şüphelendiği bu mektup gerçektir ancak postanede polisin eline de geçmiştir.

Hükümet, krallık yanlısı olan Hugo'nun, krallık karşıtı bir mahkûmu evinde saklamak istemesinden çok rahatsız olur. Mektuptan haberdar edilen kral ise kızmak yerine duygulanır. "Bu mert delikanlıya ilk fırsatta ödenek bağlanmasını emrediyorum." diyerek şiirlerini de beğendiği Hugo'ya maaş bağlatır.

***

Hugo'nun Jersey adasında yaşadığı günlerle ilgili unutulmaz olan anılardan biri de ispritizma merakıdır. 1853 yılında ünlü bir edebiyatçı olan Delphine de Girardin adaya gelir. Gelişiyle birlikte, Hugo ve çevresindekileri de üçayaklı bir masanın çevresinde toplar. Geçmişin ünlü kişilerinin güya ruhlarını çağırıp soru-

lar sorarlar: Racine, Dante, Shakespeare, Moliére... Paris'in ispritizma modası Jersey'e taşınmıştır.

***

Bayan Hugo'nun anlattığına göre, evlenmelerinden hemen önce, Alfred de Vigny bir sabah, Emile Deshamps ile birlikte Hugo'yu alarak, alayının karargâh kurduğu Courbevoie'ya arabayla öğle yemeğine götürür. Üç şair yolda hep şiirlerle konuşmaya karar verirler. Sonunda konuşmalar öyle saçma bir hal alır ki, arabacı onları birer deli sanır.

***

Victor Hugo'nun isteği üzerine, Julliette Drouet manastırda geçirdiği çocukluk günlerini "Bir Eski Pansiyonerin Elyazması" adıyla kaleme alarak kendisine verir. Hugo 'Sefiller'deki manastır yaşamının temelini bu anılarla oluşturur.

***

3 Haziran 1841 de, Akademi'ye Kabul Söylevi'nde yaşlılara saygının yanı sıra kadınlara acımadan da söz eder Hugo. Birkaç gün sonra, sokakta bir züppenin "zifaf kızı" adı verilen bir kadını dövüp küfrettiğini, karlara attığını görür. Kadın polise yakındığında, Hugo kadın için tanıklık eder. Bu olay, yirmi iki yıl sonra 'Sefiller'de Fantine'le ortaya çıkacaktır.

***

Victor Hugo, ünlü heykelci Bartholdi'nin atölyesine giderek kendisini ve Özgürlük Heykelini ziyaret etmiştir. Bu eser, New York koyuna dikilecek olan, "Dünyayı Aydınlatan Özgürlük" adlı eserdir.

Bu dev heykel karşısında hayranlığını şöyle dile getirir: "Deniz (yani Atlantik), o dev çalkantı, aslında iki büyük ve barışçı kıtanın birliğini temsil ediyor."

Bartholdi'nin Hugo'ya armağan ettiği, heykelin küçük örneğinin üzerinde de şunlar yazılıdır: "Victor Hugo'ya... Fransız-Amerikan Birliği'nin Emekçileri... Barışın, özgürlüğün, ilerlemenin ünlü havarisi Victor Hugo'ya, eseri ziyaretle onurlandırdığı gün, dev heykelin bir örneği olarak sunulmuştur. 29 Kasım 1884"

***

2 Şubat 1833'de, Porte Saint-Martin tiyatrosunda sahnelenen Lucréce Borgia sonrasında halk, Victor Hugo'ya öyle büyük bir ilgi gösterir ki, yazarı sahneye çağırıp çılgınca alkışlamakla yetinmezler, oyun çıkışında yazarın arabasının atlarını çözüp bizzat çekerek evine getirmek isterler.

Bu gecenin Hugo için bir diğer özelliği, Prenses Negroni rolündeki, Julliette Drouet ile tanışmasıdır.

***

Hugo'nun ilk yolculukları sırasında tren yeni işlemeye başlamıştı. Herkes gibi Hugo'da gidip treni seyretti.

Daha sonra Anvers'den Bruxelles'e trenle gitmeye karar verdi. Seyahatini şöyle anlatır: "Tadına doyul-

maz bir hareket... Ama insanın bunu anlaması için hissetmesi lazım. Hız, akıllara hayret verecek derecede. Yolun kenarındaki çiçekler çiçeklikten çıkıyor, lekeler daha doğrusu kırmızı beyaz şeritler haline geliyor. Nokta yok, her şey çizgi. Buğday tarlaları uzun sarı saçlara benziyor; kaba yoncaların uzun yeşil örgüleri var; şehirler, kuleler, ağaçlar oynuyor, delice karışıyorlar ufukta."

***

Victor Hugo, çok iştahlı biriydi. Torunu Georges Hugo, büyük babasının en sevdiği yemeğin Griboullis (karmakarışık) olduğunu anlatır: "Bu yemeği kendi icat etmişti. Sofrada önüne konan her şeyi, yumurta, et, sebze, domates sosu, kızartma, ne varsa hepsini karıştırır, keser, bıçakla ince ince kıyar, tuzluğu üstüne boşaltırdı."

***

Edebiyat dışında başka hiçbir meslekle uğraşmak istemediğinden, şiirleriyle para kazanmak ve geçimini sağlamak zorundaydı. Çok çalıştı. Şiirlerine konu olarak, günlük olayları konu aldı, kendini kabul ettirebilmek için farklı bir yoldu bu.

1819'da, Fransız Akademisi'nin açtığı, "Hayatın Çeşitli Durumlarında Bilginin Sağladığı Mutluluk" konulu yarışmada mansiyon, Toulouse Akademisi'nin açtığı yarışmada Altın Zambak ödüllerini kazandı.

***

Hugo'nun torunu Georges, Guernesey adasındaki evleri Hautville-House için şöyle diyordu: "Gotik bir katedral ressamının sabrıyla ve fırçasının Uzak Doğu'ya vergi fantezisiyle, o, bu evi kendi yaptı. Bu evde her şey, her biblo, aşağı yukarı onun pençesinin izini taşır."

***

Hugo, hayal gücüyle yazdığı 'Notre-Dame de Paris'teki kadın karakter Esmeralda'nın isminde bir uğursuzluk olduğuna inanırmış.

Çünkü besteci Bayan Bertin için yapılan, romanın opera uyarlamasında, Bayan Falcon ile Nourrit rol almıştır. Operanın adı Esmeralda'dır. Bayan Falcon sesini, Nourrit ise beklenmedik bir şekilde hayatını kaybeder... İngiltere ve İtalya arasında işleyen Esmeralda gemisi beklenmedik bir anda içindeki insanlar ve yüküyle birlikte batar... Orleans dükünün Esmeralda isimli çok değerli kısrağı, bir kır koşusu sırasında bir başka atla çarpışmış ve kafası patlayarak can vermiştir...

***

1862'de, 'Sefiller' Brüksel ve Paris'te yayımlanırken, aynı tarihlerde Avrupa'nın pek çok kentinde de çevirileri yayımlandı. Hatta Rio de Janeiro'da bile...

***

Jersey adası sakinleri Hugo'yu ellerinden kaçırdıkları için üzülüyor, Guernesey'liler ise adada oturduğu için övünüyorlardı.

Kraliçe Victoria'nın Mısır Kralı Naibi'ne, Southampton yakınında, Sheerness limanında İngiliz filosunu gösterdiği gün, Hugo da Guernesey'den Southampton'a gitmek üzere yola çıktı. Geminin kaptanı ve Hugo arasında yaşananlar çok ilginçti:

Kaptan "Filoyu görmek istediğiniz doğru mu efendim?" diye sordu. Hugo, "Sizin yolunuzun üzerinde değil ki kaptan." dedi. Kaptan, "Eğer siz isterseniz yolumuzun üzerinde olur." cevabını verdi. Hugo, "Bir Fransız gemisi benim için bunu yapmazdı!" dedi.

Kaptan, "Fransız gemisinin sizin için yapmayacağı şeyi, bir İngiliz gemisi yapar. Yalnız üstlerime karşı mesul olmamam için gemi defterine bu isteği yazınız." diye rica etti.

"İngiliz filosunu görmek istiyorum." diyerek gemi defterine yazıp imzalayan Hugo, İngiliz filosunun arasında iki saatten fazla dolaştı. Akşam saatlerinde Southamptom limanına giren gemi bayraklarını çekmişti. Kaptan, bayrakların kimin için çekildiğini soranlara; "Sürgün için..." cevabını verdi.

Hugo bu anısını anlatırken son cümlede, siz "Fransa için..." diye düşünün diyordu.

***

'Hernani' oynanırken, Ruy Gomez rolünü oynayan yaşlı aktör Joanny, Hugo'yu yemeğe davet etmişti. Beyaz saçlarını süslediği güzel bir yüzü vardı. Kadehini kaldırdı: "Bay Victor Hugo, bundan iki yüz yıl önce Cid'de, Don Diégue rolünü oynayan, artık adını sanını unuttuğumuz ihtiyar aktörün büyük Corneille'e duyduğu saygı ve hayranlık, bugün Don Ruy Gomez'i oynayan ihtiyarın size duyduğu saygı ve hayranlıktan fazla değildi."

***

Ocak 1883'te Dostoyevski, Mart 1883'te de Karl Marks ölür. Her ikisi de Victor Hugo okurudur ama Hugo ikisini de tanımaz.

***

Hugo, yolculuklarını da anlatmayı severdi, çoğunlukla, yol izlenimlerini mektup halinde yazardı.

Karısına, sevgilisine, bir dostuna yazdığı bu mektuplarda; bir sanatçı titizliğiyle havayı, iklimi, arabaya bindikleri yeri, otellerin durumunu, tabelalarını, şehrin görünüşünü, gördüğü anıtları, başından geçen olayları, düşüncesinden akan bir sürü macerayı betimlerdi.

***

Henüz Louis Le Grand lisesinde matematik öğrencisiyken, ağabeyi Abel'in düzenlediği aylık edebiyat toplantılarından birinde, on beş günde bir roman ya da uzun hikâye yazabileceğine dair bahse girdi. Davetlilerden biri, ortaklaşa bir kitap yazmak için bir konu teklif etmişti. Savaş arifesinde bazı subaylar, "ölmeye, öldürmeye sıra gelmeden önce şimdilik vakit geçirmek için" birbirlerine hayatlarını anlatıyorlardı.

Hugo sözünde durdu, 'Bug-Jargal'ı on beş günde yazdı ve bahsi kazandı. 1825'te de hikâyeyi gözden geçirerek kitap olarak yayımladı.

***

Victor Hugo'nun fazla bilinmeyen bir yönü de onun aynı zamanda bir ressam oluşudur.

Victor Hugo'nun 200. doğum yıldönümü nedeniyle, Fransız Akademisi'nde yapılan kutlamalarda sunulmuş bir tebliğde şöyle denilmektedir:

"3500'ü aşkın resim! Büyük çoğunluğu beyaz kâğıt üzerine karakalemle ya da mürekkep kullanarak fırçayla yapılmış; kimi zaman Çin mürekkebine başvurulmuş, kimi zaman kömür kalemle, suluboyayla, guvaşla, süslenip güzelleştirilmiş. İçinde güçlü anlarla beraber sessizlik yıllarını da barındıran bir yazarlık yaşamına yayılmış yoğun bir etkinlik... Victor Hugo'yu akademimizin en büyük ressamı yapıp çıkan bu büyüleyici çeşitliliğe sahip ve her türlü uzlaşımdan bağımsız böyle yüce ve görkemli bir eserin, bir çeyrek saatte hakkını vermek nasıl mümkün olabilir? Evet, Victor Hugo, en büyük ressamımızdır."

***

Gençliğinde kendini "kralcı" ve "Katolik" olarak tanıtan Hugo, o günlerde "Ancak kralcı düşüncelerin ve din inançlarının üstünden bakıldığı zaman tarihin bir anlamı, şiirsel yanı vardır." diye düşünüyor ve yazıyordu.

***

Hugo neredeyse 19. yüzyılla birlikte yaşadı.

O doğduğunda, Napoléon üç yıldır iktidardaydı... On üç yaşındayken Waterloo yenilgisini ve Napoléon'un tahttan indiğini gördü... Gençliği, krallığın bir kez daha kurulduğu yıllar içinde geçti... Temmuz Devrimi'nde yirmi sekiz yaşındaydı... Kırk altı yaşındayken 1848 Devrimi oldu... Üçüncü Napoléon'un hükümet darbesinden sonra, sürgüne gönderileceğini anlayarak elli yaşında ülkeyi terk etti... Sürgün yaşamı on dokuz yıl sürdü. Altmış sekiz yaşında, Sedan'daki yenilgi sonrası imparatorluk yıkıldı ve Hugo ülkesine döndü. Paris Komünü'ne tanık oldu, Cumhuriyet'in geldiğini gördü...

Kim, Ne Demiş?

- Victor Hugo'nun düşmanları halkların düşmanlarıdır.

Nazım Hikmet

- Mösyö Hugo, dini anlıyor ya da şiirinin ilahî kapısından sağa sola sapmadan giriyor konuya.

Lamennais

- Ben de eseri pek şiddetli buluyorum; paletinizi yumuşatınız; düşleme, lir denen çalgı gibi, fikri okşamalıdır; pek sert vuruyorsunuz. Gelecekte işinize yarasın diye söylüyorum bunu...

Lamartine
('İzlandalı Han' için)

- Şairin tek modeli vardır, doğa; tek yol göstericisi, gerçek!

Sainte-Beuve

- Romanın Shakespeare'i bu! Orta Çağ'ın destanı... Yazar, gözümde bir kat daha büyüdü bu kitabıyla! Notre-Dame'ın kulelerinden daha yüksektedir o.

Lamartine

- 'Notre-Dame'ı okuyup bitirdim. Birkaç güzel sahne ve kelime; ama bütün, gerçek olmaktan uzakta gibi. İyi kötü birkaç betimleme ve pis kokulu bir tufan. İmkânsız bir masal ve hepsinin de üstünde, can sıkıcı bir eser, boş ve mimarlık alanında iddialarla dolu...

Balzac

- Çocuk ilk kez onun eserlerinde yaşamaya başlamıştır.

Théodore de Banville

- Sizi okurken, artık hiç şiir yazmama duygusuna kapılıyorum iyiden iyiye. Kitapta öyle sayfalar var ki, onlarla boy ölçüşecek yerde, ancak hayran olabilir insan.

Lamartine
('Gönülden Sesler' için)

- Biz, sizin önünüzde eğilen bir saz gibiyiz; esintiniz geçerken bizi devirebilir.

Sainte-Beuve

- Yeni kitabınız, sizin için duyduğum sevgi ve bağlılığa hiçbir şey eklemiş değil; ama hayranlığımı dehanızın yüksekliğine çıkardı.

Alexandre Dumas
('Dalıp Gitmeler' için)

- Okuduğum şey harikulade ve Fransa'da, bu türde, bundan daha güzelinin de yapıldığını sanmıyorum.

George Sand
('Dalıp Gitmeler' için)

- Hugo'nun kitabının amacı, gözyaşları ve acımayla, toplumun bütün temellerini yıkmaktır. Sefiller, güzel bir kitap değil, dahası kötü bir eylemdir; zamanımızın da en tehlikeli kitabı!

Barbey d'Aurevilly

- Bu kitapta ne gerçeği buluyorum ne büyüklüğü! Biçeme gelince, yanlışlar içinde ve düzeyi düşük; kasıtlı olarak böyle yapılmış gibi geliyor bana. Halkı pohpohlamanın bir türüdür bu! Balzac'la Dickens'in çağdaşı olup da topluma böyle ters yaklaşmak nasıl mümkün olabiliyor, anlaşılır gibi değil!

Flaubert
('Sefiller' için)

- Haddinden fazla Hıristiyanlık var ama yeterince umut yok!

George Sand
('Sefiller' için)

- Pek tehlikeli bir kitap bu! Ve iki bakımdan öyle: Mutluları fazla korkutmakta, mutsuzlara da fazla umut vermektedir.

Lamartine
('Sefiller' için)

- Hugo hiç bir şey görmemek için hep başını öne eğik tutar. Bu yüzden gördüğü tek şey kendi göbeğidir.

Baudelaire

- Büyük ve haklı bir başarı.

Emile Zola
('Deniz İşçileri' için)

- Masonlar için... Fikri ve manevi Fransa için, siz, her zaman büyük bir şairsiniz, yürekli bir yurttaş, sözünü dinleten bir düşünür, ilahî ve insansal büyük yasaların en hayran olunacak yorumcususunuz; bunun gibi Voltaire'in ve Moliére'in yurdunun en çarpıcı ve çağdaş dehasısınız.

Toulouse'un Masonları
(Paris Komüncülerinin Savunması için teşekkür)

- Victor Hugo'nun kitabında katedralden, kardeşi taş katedral gibi yaşayan, canlı, yıkılmaz bir şey olmasa da, bu kitap, dar sokakları, devrilecek evleri, binlerce çan kulesi ve kiliseleriyle Rembrandt'ın tabloları gibi büyülü ışık ve gölge oyunlarıyla, Callot'un resimlerindeki dilencilerden çok daha paramparça elbiseli, çok daha hayali, karınca gibi kaynayan dilencileriyle eski Paris'i diriltmekten başka bir şey yapmamış olsa da bu kadarla bile 'Notre-Dame de Paris' yine de birinci sınıf bir eserdir.

Edmond Biré

- Victor Hugo, yüzyılın insanı! Victor Hugo düşünür, filozof, yüzyılın bilgini! Güzel de daha yeni çıkmış bir kitabında, Eşek'te gördüğümüz ne? Bu inanılmaz saçmalıklara, Fransız dehasına karşı girişilmiş bu olmadık aptallıklara ne demeli? İşe bakın! Mücadele ediyoruz, çalışıp çabalıyoruz, bir yöntem elde ettik ve bütün bilgilerde dev adımlarla ilerliyoruz. Bir yüz kadar yılda, bilimler çoğaldı ve büyüdü, bir yüce evrim insanlığı gerçeğin fethine çıkardı. Ve tam bu sırada, bir adam çıkıyor, eşeğinin yularını gevşetiyor ve onun ağzından bilime hakaretler yağdırıyor! Bu adam, bizlerden olamaz!

Emile Zola
('Eşek' için)

- Şu anda, yüreğinde bir büyük boşluk hissetmeyen insan yoktur.

Ernest Renan
(Hugo'nun ölümü üzerine)

- Victor Hugo, benim gençliğimdi, ona borçlu olduğum şeyi hatırlıyorum. Böylesi bir günde hiçbir tartışma mümkün değildir; bütün eller birleşmeli, bütün Fransız yazarları bir ustayı onurlandırmak için ve dehanın mutlak zaferini belirtmek için ayağa kalkmalıdır.

Emile Zola
(Hugo'nun ölümü üzerine)

- Paris'teki o gün, gelecek kuşaklara, inanılmaz bir efsane gibi görünecektir. Geçmişte ne kadar gerilere uzanırsak uzanalım, bir benzeri yok bunun;

gelecekte olabileceğini kim söyleyebilir? Denebilir ki, Victor Hugo'yu uyuyacağı yere bütün bir Fransız halkı götürmüştür. Gösteri, öylesine büyüktür ki, karamsarlığı silip atmıştır ve yas, ilahî boyutlara ulaşmıştır. Ölümüyle, tabutunun çevresinde ve dehasına aynı saygı içinde, iki milyon insanı toplayabilen, böyle yüzyılda bir çıkıyor ve o insanlar da, fikir ve emekleriyle, bir bütün olarak, bir milletin dehasını özetlemişlerdir.

Albert Wolff

(Hugo'nun ölümü üzerine)

- Çoğu zaman insanlığın üstünde, kimi zaman da altındadır. Maddeden yeni sıyrılmış bir Kiklop gibi, kaybolmuş bir dünyanın sırlarını bilir.

Ernest Renan

(Hugo'nun ölümü üzerine)

Mektup-
larımdan ve
Özel
Notlarımdan...

***

Yaptığım işe başkalarının dikkat etmesini istemeğe alışmamışım! Bir utanç ki sen anlarsın bunu.

Nişanlısı Adéle Foucher'e
yazdığı mektuptan...

***

Keşke benim tabiatımı bilseydin! Keşke geçenlerde benimle ettikleri alayları kulağınla duysaydın! "Karını sana ihanet ederken yakalarsan öldürmez misin?" demişlerdi. "Onu öldüreceğime kendimi öldürürüm." diye cevap vermiştim.

Nişanlısı Adéle Foucher'e
yazdığı mektuptan...

***

Bu büyük ve asil mesleğe, edebiyatçılığa karşı sende bir takdir hissi uyandırmak isterdim.

Nişanlısı Adéle Foucher'e
yazdığı mektuptan...

***

Seviyordu beni, ben de onu. İkimiz de
Saf iki çocuktuk, iki güzel koku, iki ışık…

Adéle aşk itirafının ardından
yazdığı notlarından...

***

Bir elmassınız ki, binlerce parıltıyla parlaması için bir ışığın değmesi yeter.

Julliette Drouet'e
yazdığı mektuptan...

***

26 Şubat 1802'de yaşama doğdum, 16 Şubat 1833'te aşka... Bana bakıp büyüten annem oldu ve sen de beni ben yaptın...

Julliette Drouet'e
yazdığı mektuptan...

***

Derinden derine hissediyorum ki, benim gerçek karım sensin; bu yeryüzünde sensiz yaşayamayacağım gibi, sen olmadan ebediliği de kazanamazdım!

Julliette Drouet'e
yazdığı mektuptan...

***

Seni seveni sev, mutlu ol onunla;
Yuvana titre, bize olduğun gibi!
Elveda yavrum! Git bir aileden ötekine
Hüznü bize bırak, mutluluk senin olsun!
Burada bağların var ama orada arzular,
Seni bekleyen görevler var, yap onları!

Esefleri bize bırak, oraya taşı umutları,

Bir gözyaşıyla çık yola, gülerek gir yuvana!

Evliliği üzerine
kızı Leopodine için...

***

Her zaman bir bulut gerekiyor. Tanrı, cennetin yeryüzünde olmasını istemiyor.

Kızı Leopoldine'nin
ölümü üzerine...

***

Sürgünlük, yalnız Fransa'dan koparmakla kalmadı beni, neredeyse dünyadan da çekip aldı; öyle anlarım oluyor ki, ölü gibi hissediyorum kendimi ve gelecekteki o büyük yüce yaşamı daha şimdiden yaşıyormuşum gibi geliyor bana.

Eski Bakan
Villemain'e mektubundan...

***

Bu kitap, drama karışmış tarihtir; yüzyıldır; insan soyunu uçsuz bucaksız yaşamının belli bir anında yansıtan o dev aynadır.

Yayıncısı Lacroix'ya,
'Sefiller' için...

***

Gece ve gündüz demeyip savaşalım, dağlarda ve ovalarda savaşalım. Ayağa kalkınız, kalkınız ayağa! Ateşkes yok, dinlenme yok, uyku yok! Despotluk özgürlüğe saldırıyor, Almanya Fransa'ya kastediyor... Ey gönüllüler, haydi aşın çalılıkları, geçin çağlayanları, karanlık bastığında dar vadilere kıvrılıp dalın, girin çıkın, ateş edin, istilayı yok edin! Fransa'yı kahramanca, şefkatle savunun. Haşin olun yurtseverler! Bir köylü kulübesinin önünden geçtiğinizde, içerde uyuyan bir yavruyu alnından öpmek için, sadece o anda durun!

Almanya'nın Paris'i istilası sırasında
Fransızlara çağrısından...

***

Ölüm cezası, her uygar insan için ortadan kalkmıştır. Ölüm cezası, bütün eklentileriyle, 20. yüzyılın yasalarından silinecektir. Bu geleceğin yasasını bugünden uygulamak güzel olacaktır.

Avusturya İmparatoru'na...

***

Tanrı. Ruh. Sorumluluk. Bu üç kavram insana yeter. Bana da yetti. Gerçek din budur. Onunla yaşadım, onunla ölüyorum. Gerçek, ışık, adalet, vicdan, budur Tanrı.

31 Ağustos 1881 notlarından...

***

Bunu, 1876 yılının son gününde yazıyorum sana. Sen de 1877 yılının ilk gününde okuyacaksın. Sen yetmiş yaşındasın, ben de yetmiş beşime giriyorum. Böylesine fırtınalı ve o denli bunalımlı yaşamımıza ve geçen bütün bulutlara ve gölgelere karşın, tam kırk dört yıl var ki birbirimizi seviyoruz. Artık göğe yaklaşıyor ve bir ruh haline geliyoruz gitgide. Etten yapılma yüreklerimiz artık mumdan yapılmış, sırlarla dolu bir yüreğe dönüşüyor. Derin aşkımızı, meleklerin kanatları altına koyuyorum. Seni seviyorum sevgilim...

Julliette Drouet'e
yazdığı mektuptan...

***

Akşamın yedisi. Hava da tıpkı bizim kaderimiz gibi. Puslu, fırtınalı bir günden sonra, bugün hava çok güzel... Ayrılığımız süresince gökyüzü, deniz mahzundu, karanlıktı; şimdi masmavi, sakin; seninle bana gülümsüyor. Tanrı seni seviyor, ey yüce ruh!

Birliğimiz burada parlak bir yeminle mühürlendi. Hayatlarımız burada bir daha ayrılmamak üzere birbiriyle kaynaştı. Birbirimize karşı neler borçlu olduğumuzu hiç unutmayalım. Sen bana ne borçlusun, onu bilmiyorum; ben sana ne borçluyum, biliyorum: Mutluluğumu.

Bunları şu güzel günün gün batışında yazıyorum. Bizim aşkımız için hiçbir zaman gün batışı olmayacak Juliette!

Julliette Drouet'e
yazdığı mektuptan...

***

Senden önce hiçbir kadının sevilmediği kadar seviliyorsun; senden sonra hiçbir kadın böylesine sevilmeyecek. Ölesiye seviyorum seni; öldüresiye seviyorum. Yo, şikâyet etme! Yeryüzünde sevilmekten daha iyi, daha güzel bir şey yoktur.

Sen de beni böyle sev. Canımı alsan, kanımı döksen, beni vuran eli öperim. Yo, yo; öyle bir şey yok. Birbirimizi seviyoruz. Mutlu olacaksın. Ben senin ayaklarının dibinde, göklerde uçuyorum.

Julliette Drouet'e
yazdığı mektuptan...

***

'Sefiller' kitabının tüm halklar için yazılmış olduğunu söylerken haklısınız, Bayım. Kitabın herkesçe okunup okunmayacağını bilemem ama ben herkes için yazdım onu.

Şöyle yazıyorsunuz bana: "Bu kitap, 'Sefiller', bir Fransız kitabı. Bizi ilgilendirmez bu. Fransızlar varsın bir tarih olarak okusunlar onu, biz bir roman olarak okuyoruz, diyen birçok İtalyan var..."

İster İtalyan olalım, ister Fransız, sefalet hepimizle ilgilenmekte ne yazık ki! Tarih yazma, felsefe düşünmeye başladığından bu yana, sefalet, insan soyunun tek giysisi; bu paçavrayı çıkarıp atmak ve geçmişin o uğursuz çulunun yerine, insan-halk'ın çıplak bedenine, seherin o güzelim giysisini giydirmek sırası artık gelmiştir sanırım.

Uygarlığın, içinde yaşadığımız şu alabildiğine karanlık saatinde, sefilin adı "insan"dır. O insan, bütün iklimlerde can çekişiyor ve bütün dillerde inliyor.

Bu kitap, 'Sefiller', bizim olduğu kadar sizin de aynanızdır. Bazı kişiler, bazı zümreler bu kitaba karşı çıkıyorlar. Anlıyorum onları. Gerçeğin dile getiricileri olan aynalardan nefret edilir; ancak bu, yararlı olmalarını engellemez onların.

Siz de yoksullar yok mu? Aşağıya bakın! Asalaklar yok mu? Yukarıya bakın! Bir kefesinde yoksulluk bir kefesinde asalaklığın bulunduğu ve her ikisinin de birbirini insana acı verecek biçimde dengelediği bu iğrenç terazi, bizim önümüzde olduğu gibi, sizin de önünüzde sallanıp durmuyor mu?

Sosyal düzeninizi sınavdan geçirelim, şu anki düzeyinde ve olduğu gibi ele alıp suçüstü yakalayalım: Kadını ve çocuğu gösterin bana! Uygarlığın derecesi bu iki güçsüz varlığı kuşatan koruma oranıyla ölçülür.

Özetleyecek olursam, elimden geleni yapıyorum, evrensel acıyla acı çekiyorum ve onu hafifletebilmek için çalışıyorum. Elimdeki güç, bir insanın çok zayıf gücü; öyle olduğu için de herkese haykırıyorum: "Yardım edin bana!"

'Sefiller'in İtalya'daki yayıncısına
yazdığı mektuptan...

Şiir-
lerimden
Seçmeler...

Andre Gide, "Sizce en büyük şair kimdir?" sorusunu "Ne yazık ki Victor Hugo" diye yanıtlamıştır.

***

Racine'nin göklerdeki kutsal şölende
Takındığı ölümsüz çiçekler değil bunlar;
Basit, doğal çiçeklerle
Ördüğüm bir demeti sunuyorum sana anne.

Bir yılbaşı günü annesine yazdığı şiirden...

***

Güneş uykuya yatmış bu akşam bulutlarda.
Yarın fırtına var, sonra karanlık ve gece,
Tan ağaracak sisin içinden sızan ışıkla,
Derken günler ve geceler, ardı arkasınca!

Geçip gidecek günler, geçip gidecek zaman
Dağların üzerinden, dağların, denizlerin,
Irmakların gümüş sularından, ormanlardan
Anlaşılmaz ilahileri gibi ölülerimizin.

Ve suların yüzü ve kırış kırış ama genç
Dağların alınları ve yemyeşil ormanlar
Daha da gençleşecek, köyden geçen küçük çay,
Yine suyu dağdan alıp denize verecek.

Ya ben! Her geçen gün başımı daha bir eğerek,
Tatlı ışıkları altında güneşin, titrek,
Şamatanın ortasında çekip gideceğim,
Sonsuz yeryüzünden hiçbir şey eksilmeyecek.

'Sonbahar Yaprakları'ndan...

***

Tepelere yayılıyor sabahın örtüsü.
Yeni doğan güneşle parlıyor yaşlı kule;
Gökyüzünde aşkla kucaklaşıyor bak işte,
Utku ve neşe gibi
Günün ilk ışığı ve ormanın ilk şarkısı.

'Odlar ve Balad'lardan...

***

Kumsaldayım bir başıma, yıldızlı gecede.
Ne denizde bir yelken var ne de bir bulut gökte.
Gözlerim uzaklarda, unutmuşum evreni.
Ve ormanlar ve tepeler ve bütün bir doğa,
Sorguya çekiyor sanki boğuk bir fısıltıyla
Denizde dalgaları, gökyüzünde ateşi.

'Doğululer'den...

***

Korkunç bir çığlıkla kendime geldim bir anda,
Şaşkın, afallamış, korku ve dehşet içinde,
Ben sonsuzluğa eriştim derinliklerinde.

'Sonbahar Yaprakları'ndan...

***

Yarına inan çocuğum, inan yarınlara!
İnan sen geleceğe, yitirme umudunu!
Tazele inancını her şafak söktüğünde,
Dua et, Tanrı orada, kutsamak için bizi!

'Gün Doğumu Şarkıları'ndan...

***

Aşk ey sevgili kızım, en çok aynaya benzer,
Güzel ve şık bayanlar bakmaya bayılırlar.
Düşler içinde, mutlu, dururlar karşısında,
O ayna erdem gibi kalplerini fetheder,
Sizleri arındırır, ruhlar beyaz bir sayfa!

'İç Sesler'den...

***

Ama Tanrı geri çekilmez hiçbir zaman,
Bu güneş ki her şeye bir soluk kazandırır,
Hiçbir zaman tümüyle yitip gitmedi gözden,
Tümüyle batmadı gizlendiği tepelerden.
O hep üzgün ve tasalı koyaklar için,
Körleştirilmiş karanlık şu ruhlar için,
Gururun yoldan çıkardığı şu ruhlar için,

Uçurumların üzerindeki bir doruğa
Işınlarını bırakır, ışınlarını ve
Bazı gerçekleri bırakır alınlar üstüne.
Durmayın haydi yüce ruhlar ve düşünceler,
Durmayın kemirilmiş sıkıntılı beyinler,
Durmayın hasta yürekler, yaralı gönüller,
Sizler dua edenler, güzel şeyler düşünenler!

'Işınlar ve Gölgeler'den...

***

Değil mi ki uçurumun dibinde doğrular,
Değil mi ki baş tacı edilmiş tüm suçlular,
Değil mi ki gerçekler ihanetin içinde,
Değil mi ki sınır taşına memleketimin,
Adı yazılmış utancın ve şerefsizliğin
Değil mi ki onurlu insan keder içinde;

Babalarımızdan bize kalan cumhuriyet,
Gözyaşlarına boğulmuş o görkemli yapıt,
Göklerde özgürce yükselen o altın kubbe,
Ölümsüz karanlıkların ölümsüz tapınağı,
Değil mi ki merdiven dayayıp duvarını
Boyamak isteyen var krallığın resmiyle;

'Suçlar'dan...

***

Dün tenimizi okşayan akşamın rüzgârı bize
Geç açan çiçeklerin kokusunu taşıyordu.
Gece iniyordu; koyu bir gölgede uyuyordu kuş,
Gençliğiniz kadar olmasa da güzeldi ilkbahar,
Bakışlarınız kadar olmasa da parlaktı yıldızlar.

'Seyirler'den...

***

Karanlıkla kuşatılmış bütün köy,
Bir ihtiyar, yırtık giysileriyle
Umut tarlasına tohum ekiyor
Duygularım karışıyor geceye.

'Yolların ve Ormanların Şarkıları'ndan...

***

Bir düelloydu sanki bu gördüğüm
Bir devle, bir Tanrı karşı karşıya.
Kanlı, kızıl kılıcı gökyüzünün
Toprağa düşmüştü dövüşten sonra.

'Korkunç Yıl'dan...

***

Oynayın pericikler,
Halka olun el ele
Yüzünüz tan kızılı,
Başınızda çiçekle.

'Dede Olma Sanatı'ndan...

***

En az saydam olan gölgemizdir ruhlarımız.
Kadının bulmacasıdır erkek; tuhaf, mutsuz,
Ve kadın erkeğin sfenksi. Belirsiz yasa!
Kimse bilmez uçurumumu benim dışımda.
Ben bile dibini gördüm mü acaba?
Kuyu karanlıktır, en çok da yüzeye yakın yeri,
Ordadır ejderha, ruhumu kavrar, kemirir.

Tutkularımız vahşi hayvan gibi gezinir,
Alaca karanlığın sararmış renklerinde.

'Aklın Dört Rüzgarı'ndan...

***

Bu kitabı yurduma
Taşı rüzgâr, ne olur!
Ölü yapraklar açıyor
Ağaç, köksüz olunca.

'Çağların Efsanesi'den...

***

Yaşlı beyi saltanatın
Söylenir çatıp kaşını:
"Üç alma günüdür yarın
Geçmiş ise yüz karası"

Sıraladı mezarları
Acımasız seferlerde,
Gebe kadınların karnı
Sallanır acı içinde.

'Çağların Efsanesi'den...

***

Ölümle utancı gördüm, ikisi yan yana
Gidiyorlardı tan vakti, vahşi bir ormanda.
Esen rüzgâr solmuş bir bitkiyi kımıldattı.
Çürümeye yüz tutmuştu utancın atı,
Ölüm ise ölü bir atın üzerindeydi.
Kara kuşların cılız sesleri işitildi.

'Çağların Efsanesi'den...

***

Donmuş bir kül yığını olup çıktığımda,
Güne kapandığında yorgun gözlerim;
Anım yüreğinde yer etmişse, bil ki;
Şiirlerim bütün ellerde de olsa,
Senin aşkın yetmiştir bana!

1835'te yazdığı bu şiir Juliette Drouet'nin
mezar taşına işlenmiştir.

***

Ateşten kanatlarıyla bu şiir
Sıyırıp geçti sizin çağınızı,
Varsın uçsun, ışımasa da olur,
Dert etmeyip unutkanlığınızı
Karanlıkta Tanrı'ya kanat vurur.

'Tanrı'dan...

***

Ne büyük dehşet kendini tanımak!
Kaçışı olmadan, durmadan çalışmak,
Ebediyetin içinde devinen
Varlığın merhametine kalmak!

'Bütün Lir'den...

***

Seviyorum seni, saflığın, yiğit halinle.
Siyam şalın ve o buğday rengi teninle
Gülüşünle, sevincinle.
Gözbebekleri mağrur ece özgürlük ile,

Kanat açmış o tatlı melek, kardeşlik ile
Köylü eşitliğinle...

'Son Hasat'tan...

***

Gece kasvet rüzgârları estiriyor evde.
Karanlık. Çıt yok. Uyuyanların çevresinde,
Dolanıp duruyor bir takım gölgeler.
Ben cansız bir nesne olduğumda tüm nesneler
Biliyorum, canlı varlıklara dönüyorlar.
Uyuduğumu görüyor, duvarın gözleri var
Gri göğe bakan solgun iki pencerenin de.

'Okyanus'tan...

Bu bölüm
eserlerim
hakkında...

"Kitap dünyadan daha geniştir,
çünkü maddeye düşünceyi katar."

Muhafazakâr Edebiyat Dergisi (1820)

1819 yılının Aralık ayında kardeşleriyle birlikte çıkarmaya başladığı edebiyat dergisine, kimi zaman kendi adıyla, kimi zaman takma adlar kullanarak yazılar ve şiirler yazdı. 'Bug-Jargal' adlı uzun öyküsünü ilk olarak burada yayımladı.

Övgüler ve Çeşitli Şiirler (1822)

İlk şiir kitabındaki şiirlerin çoğu daha önce yayımlanmış şiirleridir. Kitabını eşi Adéle'e ithaf etmiştir. Önsözünde, "Şiir, fikirlerin biçimlerinde değildir, bizzat fikirlerdedir o. Şiir, içtenlik adına ne varsa, odur." yazdı.

İzlandalı Han (1823)

Karamsar duyguların etkisi altında yazılmış bir "kara roman" örneğiydi, isimsiz yayımlandı. 17. yüzyılda Norveç'te geçen, bir ucu da Danimarka sarayına

uzanan bir çerçevede, kan dökücü bir canavarın halka dehşet saçan serüvenini anlatıyordu. Hugo'nun özgünlüğünün ilk örneklerini verdiği, gerilimin, karşıtlıkların, iyi-kötü mücadelesinin ortaya çıktığı, ro-mantizmin ilk habercisi olan bir romandır.

Yeni Övgüler (1824)

İlkinden daha fazla ilgi uyandıran bu şiirler, klasiklerle romantikler arasındaki tartışmayı da belirgin hale getirdi.

Bug-Jargal (1826)

Lisedeyken bir iddia üzerine yazdığı bu uzun öyküyü romanlaştırarak yayımladı. San Domingo'da zenci kölelerin ayaklanması sırasında geçen bir aşk öyküsüdür.

Övgüler ve Türküler (1826)

İlk şiirlerinin tam bir toplamı olan bu eser, şairin düşüncelerinde meydana gelen köklü değişikliklerin de habercisi gibiydi. Romantizme olan eğilimi bu kitapta kendini iyice belli eder.

Cromwell (1827)

Çok uzun olması sebebiyle sahnelenemeyen bu dram, İngiltere tarihinden bir konuyu işler. Hugo'nun eserin başına yazdığı uzun önsöz, Romantizmin manifestosudur. Bir edebi çığır açan Hugo, romantizmin kuramcısı ve başı olarak kendini ortaya koyar. Şair bu eserini babasına ithaf etmiştir.

Doğu Şiirleri (1829)

Kitap iki ayda iki baskıya ulaştı ve olumlu eleştiriler aldı. Yunanlıların, Osmanlı İmparatorluğu'na karşı bağımsızlık için ayaklanmış olmaları Hugo'nun Türklere karşı olumsuz duygular beslemesine neden oldu. Eserde, İspanyollar, Araplar, İranlılar, İbraniler de vardır.

Bir İdam Mahkûmunun Son Günü (1829)

Eser, ölüme mahkûm edilmiş bir genç adamın, son günlerinin duygusal gerilimini kendi ağzından anlattığı öyküsüdür. Eserin önsözünde yazar, ölüm cezasına karşı olduğunu açıkça vurgular. Bu eserde, kitabın edebi yönünden çok yazarın hümanizması ön plandadır.

Hernani (1830)

Oyun henüz prova aşamasındayken bile klasiklerle romantikler arasında şiddetli tartışmalara yol açtı. Konu İspanya'da geçen bir aşk öyküdür ama öyküde halk yoktur.

Notre Dame'in Kamburu (1831)

Tarihsel bir romandır. Aslında içeriğinde Paris'i anlatan şiirsel bir romanla birlikte insanlığın dışlanmışlarını anlatan bir fikir romanını da barındırır. Din-Toplum-Doğa üçlemesinin ilk kitabıdır. Orta Çağ'ın Paris'inde Notre-Dame kilisesinin ana mekân olduğu, dönemin üniversite öğrencileri, burjuvaları, ruhbanları, serserileri, Çingeneleriyle halkın anlatıldığı bir romandır. Kambur çancı Quasimodo, unutulmaz karakterlerden biridir. Bütün roman boyunca yazgı-

nın nefesi hissedilir ve karakterler trajik bir sonla ölürler.

Marion de Lorme (1831)

Sansüre takılan oyunu, 'Richelieu Zamanında Bir Düello'yu üzerinde değişiklikler yaparak yeniden yazdı. Marion De Lorme bir saray yosmasıdır. Didier adında bir delikanlı onu büyük bir aşkla sevmektedir. Kadın da Didier'e âşıktır. Didier ve kadının eski sevgilisi bir düelloya tutuşurlar. Düello yasaklandığı için her ikisi de idama mahkûm olur. Saraya yakın karanlık bir kişi, Marion'a kendisiyle birlikte olması halinde Didier'i kaçırtabileceğini söyler. İki âşık bu duruma isyan eder. Sonunda iki mahkûm da idam edilir.

Sonbahar Yaprakları (1831)

Hüznün ve melankolinin egemen olduğu bir şiir kitabıdır. Bu zamana dek yaşamında, annesinin, babasının ve üç aylıkken kaybettiği oğlunun acısının izleri vardır. Romantizmin başlıca özelliği olan, içtenlik ve insanlarla beraberlik bu şiirlerde kendini çok güçlü hissettirir.

Kral Eğleniyor (1832)

1. François'in soytarısı Tribulet, sarayda kralı eğlendiren, onun çapkınlıklarına yardım eden düşmüş bir adam, kızı Blanche'a karşı ise iyi bir babadır. Kralın kızına göz koyduğunu, onu kaçırdığını öğrenince öç almak için tuzak kurar. Sonunda kendisine verilen çuvalda kralın ölüsü yerine kızının ölüsüyle karşılaşır. Hugo, bu eserinde insanların ruh yüceliklerinin ve ahlaki değerlerinin sosyal konumlarından ne kadar farklı olabileceğini göstermek istemiştir.

Lucréce Borgia (1833)

Ana sevgisinin üstünlüğünün vurgulandığı bir eserdir. Maceracı bir delikanlı olan Gennaro, kendisinin Lucréce Borgia'nın oğlu olduğunu bilmeden bu aileye karşı olan nefretini açıkça ortaya koyar. Annesi Lucréce Borgia ise oğlunu uzaktan kollamakta ve yardım etmektedir. Borgia'lara açıkça hakaret ettiği bir gün kont onu tutuklatır, Lucréce de oğlunu kocasının elinden kurtarır. Gennaro ise kontu bıçaklar, annesi Lucréce Borgia ona oğlu olduğu gerçeğini açıklar. Sonunda Gennaro zehirlenerek ölür.

Marie Tudor (1833)

İngiltere kraliçesi Marie Tudor'un İtalyan sevgilisi Fabiano, Jane adında halktan bir kızı baştan çıkarmıştır. Bu kızı seven Gilbert adındaki işçi, kendisini kraliçeyi öldürmeye çalışıyormuş gibi göstererek yakalatır. Sorgusunda, Kraliçe'nin sevgilisi Fabiano'nun suç ortağı olduğunu söyler. Fabiano ölüme mahkûm olur. Kraliçe sevgilisini kurtarıp yerine Gilbert'i öldürtmek istese de bunu başaramaz.

Edebiyat ve Felsefe Bir Arada (1834)

Edebiyat ve felsefe alanındaki gelişmelerin değerlendirildiği, yazarın kendi düşüncelerini ortaya koyduğu bir kitaptır.

Serseri Claude (1834)

Romanın konusu gerçek bir olaydan alınmıştır. Roman kahramanı, çeşitli defalar yakalanmış, serseri, dilenci bir hırsızdır. Yazar bu eserinde sefaletin insan-

ları nasıl suç işlemeye sürüklediğini anlatır. Victor Hugo, kendi sosyal tavrını da ortaya koyar.

Angelo, Paduva Despotu (1835)

Konu 16. yüzyılda İtalya-Paduva'da geçer. Hafif bir kadın olarak tanınmış tiyatro oyuncusu Tisbé, Rodolfo adında bir delikanlıyı sevmektedir. Rodolfo'yu Angela'nın karısı Caterina'nın da sevdiğini anlayınca kendini feda eder; çünkü bir zamanlar Caterina'nın, annesini ölümden kurtardığını öğrenmiştir. Hugo bu eserinde toplumun iyi gözle bakmadığı bir kadının aslında ne kadar yüce gönüllü olabileceğini göstermek istemiştir.

Alacakaranlıkta Türküler (1835)

Dil ve duygu olarak 'Sonbahar Yaprakları'nın devamı niteliğinde olsa da bu şiirler daha çok siyasi konularda yazılmıştır. Victor Hugo bu şiirlerinde, dine olan inancını sorgular; dine inancını yitirmekle beraber Tanrı'ya inanmak istemektedir.

Gönülden Sesler (1837)

Şair bu kitabını babasına ithaf eder. İnsanın, doğanın ve olayların kendisinde biriken seslerinden esinlenmiştir Hugo. Ağabeyi Eugéne'nin acı ölümü, annesinin ve ilk çocuğunun yası, çocukluk anıları, kendi çocukları, doğanın yüceliği ve bulunduğu çağda insanın parlak geleceği şiirlerine ses verir.

Ruy Blas (1838)

Olay 17. yüzyılda İspanya sarayında geçer. Gözden düşmüş bir asilzade olan Don Salluste kraliçeden öç

almak ister. Uşağı Ruy Blas'ın kraliçeye âşık olduğunu öğrenince onu dayısının oğlu Don Cesar diye tanıtır, gerçek Don Cesar'ı ise yakalatıp uzaklara sürer. Kraliçe, Ruy Blas'a yakınlık duymaya başlar, onu başbakan yapar. Ruy Blas'da ülkeyi soyan, zalim bakanları cezalandırır ve ülkeyi kalkındırmaya çalışır. Kraliçe Don Cesar olarak tanıdığı Ruy Blas'ın bu davranışları karşısında kendini tutamaz ve ona olan aşkını itiraf eder. Don Salluste ise gerçeği kraliçeye anlatır ve bu arada gerçek Don Cesar sürgünden döner. Ruy Blas ise Don Salluste'yi öldürüp kendini de zehirler.

Işıklar ve Gölgeler (1840)

Hugo bu şiirlerde önceki eserlerine göre daha ağırbaşlı bir tavır takınır. Şairlerin, şiirleriyle kutsal bir görevi yerine getirdiğine, insanlığın yürüyüşünün önünde "yol gösterici bir yıldız" olduğuna inanır. Şiirlerinde, çocuğun masumiyetini, aşkı, saflığı, kimi zaman da doğayı konu alır.

Ren (1842)

Hugo, 1840'da Ren ve Neckar kıyılarına yaptığı yolculuktaki izlenimlerini, siyaset ve iç politika üzerine düşüncelerini de ekleyerek kaleme alır.

Burgravlar (1843)

Hugo, bu eserini 1840'da Ren Bölgesi'ne yaptığı gezinin ardından kaleme alır. Konu İmparator 1. Friedrich zamanında Alman derebeylerinin hükümdara karşı meydan okumaları üzerine kurulmuştur. Oyun şiir bakımından çok güçlüdür; geniş çaplı bir destan gibidir. Tiyatrodaki başarısızlığı Hugo'nun uzun süre bu alanda eser vermesine de engel olmuştur.

On Dört Söylev (1851)

Çeşitli konuşmalarından seçmeleri yayımlamıştır.

Küçük Napoléon (1852)

3. Napoléon'u yerden yere vuran bu eser Fransa'da büyük yankı uyandırır. Hugo'nun da bir sürgün olarak bulunduğu Belçika'dan zorunlu ayrılığına sebep olur.

Cezalar (1853)

Brüksel'den ayrılan Hugo, yazdıklarıyla yetinmez, yerleştiği Jersey adasında bu kez yine yergilerden oluşan bu manzum eseri kaleme alır. Derleme niteliğindedir, Fransa'da olduğu kadar ve Brüksel'de de büyük başarı kazanır.

Dalıp Gitmeler (1856)

Ölen kızı Leopoldine'e ithaf ettiği bu kitabında Hugo, ruhun ölümsüzlüğü, insanın ve dünyanın yazgısı üzerine düşündüklerini söyler. Evrenin anlamı ve sonsuzluğu üzerinde durur, sorgulamalar yapar.

Yüzyılların Efsanesi (1859 – 1883)

Bu eser Hugo'nun şiir dehasının tartışılmaz kanıtıdır ve 19. yüzyıl edebiyatının da en önemli eserlerinden biridir. Bu eserde şair, insanlığı, tarih, din, bilim, masal, felsefe başta olmak üzere bütün görünümleriyle inceler. Küçük destanlardan oluşan, 1859'da yayımlanmaya başlayan bu büyük eserin son cildi 1883'te çıkacak ve eser böylece tamamlanacaktır.

Sefiller (1862)

Din-Toplum-Doğa üçlemesinin ikinci kitabıdır. Hugo'nun en ünlü eserlerindendir. Jean Valjean dürüst, saf bir köylüdür. Kız kardeşinin açlıktan ölmek üzere olan çocuklarını kurtarmak için ekmek çalar. Beş yıl kürek cezasına çarptırılır. Kaçmaya kalktığı için cezası on dokuz yıl kürek mahkûmiyetine çevrilir. Cezasını doldurup serbest kaldığında toplum tarafından dışlanır. Kendisine iyilik eden Piskopos Myriel'in evindeki gümüşleri çalar, yakalanır. Piskopos gümüşleri kendisinin hediye ettiğini söyleyerek onu yeniden hapse girmekten kurtarır. Bu iyi davranış Jean Valjean'ı doğruya yöneltir. Başka bir isim altında çok çalışır, zengin olur, çevresindeki herkese iyilik eder. Kötü yola düşmüş, sefalet içindeki Fantine'in kızı Cosette'i yanına alır ve evladı gibi büyütür. En sonunda onu, âşık olduğu Marius'la evlendirir. Kendisi de ölümü bekler.

William Shakespeare (1864)

Oğlu François-Victor, çevirdiği Shakespeare eserlerini tamamladığında babasından bu kitaba bir önsöz yazmasını ister, ortaya dört yüz sayfayı aşkın sanat ve edebiyat üzerine düşüncelerini açıkladığı, Shakespeare ve geçmiş yüzyıllarda yaşamış sanat adamları hakkında fikirlerini söylediği bir kitap çıkar. Shakespeare'in üç yüzüncü doğum yılına rastlayan bu eseri Hugo İngiltere'ye ithaf eder.

Sokakların ve Ormanların Şarkıları (1865)

Gençlik ve bilgelik hallerinin kısa ve hafif şiirlerle işlendiği bir derlemedir.

Deniz İşçileri (1866)

Din-Toplum-Doğa üçlemesinin son kitabıdır. İnsanın doğayla; doğanın en zorlu güçlerinden deniz, fırtına, soğukla savaşımını işleyen eser, aslında denizin destanıdır. Roman kahramanı Gilliat, âşık olduğu kadınla evlenebilmek için denizle, fırtınayla mücadele eder. Gilliat bu savaşı kazanır ama sevdiği kadına kavuşamaz ve kendini denize teslim eder. Hugo, bu romanını Guernesey'e ithaf eder.

Paris (1867)

1867 yılının Mayıs ayında Paris'te açılan uluslararası sergi dolayısıyla kolektif bir Paris rehberi hazırlanır. Hugo, Paris'in tarihi, görevi, üstünlüğünü dile getirirken aydınlık ve barışçı bir gelecekten söz eder.

Gülen Adam (1869)

Beşikten çalınan bir çocuğun yüzü sakatlanır; sürekli gülüyormuş gibi görünmektedir. Aslında bir baron olan bu çocuk büyüyünce bir gemici olur. Kimliğini ispat edip İngiliz asilzadeleri arasında yerini aldığında, toplumun haksızlıklarına karşı yaptığı sert çıkışlar, yüzündeki ifadenin etkisiyle, çevresindekilerin kendisiyle alay etmelerine sebep olur. Topluma küserek sevdiği kadının yanına gider ama mutluluğa ulaşamadan sevgilisi kollarında can verir. Fransız okurunun tadına varamadığı bu eser, eleştirmenler tarafından beğenilir ve on iki dile çevrilir.

Eylemler ve Sözler (1870-1876)

Bu kitaplar Hugo'nun, siyasi ve toplumsal sorunlarla ilgili olarak gazetelere yolladığı, "açık mektup" biçimindeki mektuplarından oluşur.

Korkunç Yıl (1872)

1870 Fransa-Prusya savaşını, savaş sonrasında Fransa'yı, 3. Napoléon'un düşüşünü, Paris kuşatmasını ve Paris Komünü'nü anlatır.

Doksan Üç (1874)

Hugo'nun son romanıdır. Tarihsel bir romandır. 1789 da başlayan devrim süreci içinde 1793 kanlı bir yıldır. Terör, despotluk, özgürlük kavgalarının yoğunlaştığı o yıl, başkaldırı bir devrime dönüşmüştür. Yangından çocukları kurtarmak için kendini ele veren Marki, evlat edindiği oğlunu idama göndermek zorunda kalan ve daha sonra kendini öldüren bir asilzade duygusal sahnelerle yoğunluğu artırır.

Oğullarım (1874)

Oğullarına ithaf ettiği bir eserdir.

Büyükbaba Olma Sanatı (1877)

Bir erkek ve bir kız olmak üzere iki torunu vardır. Akıl hastanesindeki kızı, torunları ve sevgilisi Julliette Drouet'den başka kimsesi de kalmamıştır. Dolaylı olarak siyasi ve dini görüşlerini de yansıttığı, çocukça, ahenkli ve neşeli şiirlerini topladığı bir eserdir.

Bir Cinayetin Tarihi 1-2 (1877-1878)

Üçüncü Napoléon'un ihanetini ve 2 Aralık darbesini acımasızca eleştirdiği bir eserdir.

Yüce Merhamet (1879)

Paris Komüncülerinin bağışlanması için mücadele ettiği bir dönemde yazdığı bu eser, despotların sefaletini anlatan dizelerden oluşur.

Dinler ve Din (1880)

Din dışı bir Tanrı arayışını dile getirir.

Eşek (1880)

"Sabır" adında bir eşeğin ağzından bilginleri, filozofların yanılgılarını, aklın güçsüzlüklerini, çelişkileri dillendirir.

Ruhun Dört Rüzgârı (1881)

Hugo'nun sağlığında yayımlanan son şiir kitabıdır. Daha önce yazdığı şiirlerini topladığı bu eserinde,

satirik, lirik, epik, dramatik olmak üzere zekâsının dört yönünü gözler önüne serer.

Torquemada (1882)

Victor Hugo'nun son tiyatro eseridir. Çok daha önce yazmış olmasına rağmen ancak 1882 de yayımlanmıştır. İspanyol keşişi Torquemada, kilisenin kararıyla zindana kapatılmıştır. Birbirlerini seven iki genç, Don Sanche ve Dona Rosa, onu kurtarırlar. Tor-quemada Roma'da Papa'nın kendisini bağışlamasından sonra İspanya'ya geri döner. Kendisini kurtaran gençleri bulur, onların kendisini kurtarmakla günah işlediklerini düşünerek, onları ateşte yaktırır.

Ölümünden Sonra Yayımlanan Eserleri

Şeytanın Sonu (1886), Özgür Tiyatro (1886), Bütün Rübap (1888), Yolculukta: Alpler ve Pireneler (1890), Tanrı (1891), Yolculukta: Fransa ve Belçika (1892), Bütün Rübap (1893), Yazışmalar 1815-1835 (1898), Yazışmalar 1836-1882 (1898), Uğursuz Yıllar (1898), Görülmüş Şeyler (1900), Yaşamın Haşiyesi (1901), Nişanlıya Mektuplar (1901), Son Çimen (1902), Okyanus (1942), Taş Yığınları (1942), Araya Girme (1951).

'Sefiller'in Türkçe'ye Çeviri Macerası

1862 yılında Ruzname-i Ceride-i Havadis'te bir tefrikaya başlanır. Adı 'Mağdurin Hikâyesi'dir.

Sefiller, ilk kez bu isimle, özetlenerek ve başında Hugo hakkında çok kısa bilgi verilerek okuyuculara sunulmuştur.

Tam olarak kimin çevirdiği bilinmemekle birlikte, büyük bir olasılıkla Münif Paşa'nın çevirip özetlediği düşünülmektedir. Kısa bir süre sonra Şemsettin Sami Bey kitabın tam çevirisini yapmaya koyulur. Aslına uygun olarak çeviriler forma forma yayımlanmaya başlanır. Ancak tartışmalar ve eleştiriler de baş gösterir. Eleştirilerin yoğunlaştığı nokta bu eserin dilimize çevrilmeye uygun olmaması yolundadır.

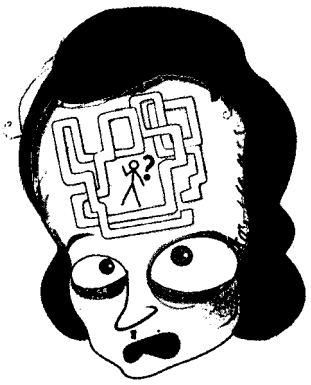
Çünkü Şemsettin Sami Bey, aslını bozmamak kaygısıyla eseri harfiyen çevirmiş, bu nedenle pek çok yerde Türkçe'nin kurallarına aykırı düşmüştür.

Çeviri yarım kalır, söylentilere göre; eser yayımlanırken bir jurnal üzerine yayın durdurulur ve basılı formalara da el konur.

Şemsettin Sami Bey'in daha sonra Sultan Abdülhamit'in isteğiyle saraya alınması, Teftiş-i Askeri Komisyonu kâtipliğine getirilmesi, ömrünün sonuna dek rütbesi yükseltilerek de olsa aynı görevde kalması, "evinde ikamete memur" edilmesi, önceleri arada bir de olsa sokağa çıktığı, bazı dostlarını misafir ettiği halde sonra bunun da yasaklanması, söylentilerin doğru olduğu şüphesini kuvvetlendirmektedir.

Şemsettin Sami Bey'in çevirisi, Sabah Gazetesi Heyet-i Tahririye müdürü Hasan Bedrettin Bey tarafından tamamlanır ve 1934 yılında yeni harflerle de basılır.

"Dikkat, aklın en büyük çocuğudur."

Ruha
Dokunan
Düşüncelerim

"Vaktimin
bir saniyesini bile
ziyan etmiyorum,
ormandan ve
kütüphaneden
çıkmıyorum."

"Umudun kaybolduğu yerde şarkı vardır."

Başarıyla sonuçlandığında gençlikte parasızlık, insanın ruhunu zenginleştirir, istemini emeğe dönüştürür ve ruhu yüceltir. Oysa zengin bir gencin çeşitli eğlenceleri ve ilgi alanları bulunur; atlar, yarışlar, av, köpekler, tütün, kumar, en lüks yerlerde yenilen o yemekler gibi...

Bütün bunlar ruhun tembel yanını okşayan kaba zevkler sayılır. Oysa yoksul genç, ekmeğini bilek zoruyla kazanır ve bu ekmeği yedikten sonra kendisini hayale ve izlenceye bırakır. Tanrı'nın verdiği gösterileri izler, göklere, enginlere, yıldızlara çıkar...

Çiçekler, çocuklar ve tüm insanlık, onun için sonsuz bir sahnedir. Ruha yetişinceye değin insanlığa, Tanrı'yı buluncaya kadar yaradılışa bakar. Hayallerini, sonunda kendisini yükselmiş bulur, zaman zaman yüreğinde sevgi dolu duygular yeşerir. Acı çeken erkeğin egoizminden düşünen erkeğin ilgisine geçer. Ken-

disini unutup başkalarına merhamet etme duygularına kapılır.

Doğa'nın kendisine bol bol verdiği sayısız eğlenceyi düşünerek, zavallı varsıllara acır. Aklı ışıkla dolar, içinde kine yer kalmaz. Hem o mutsuz mudur ki? Yo hayır, genç birinin yoksulluğu asla acıklı olmaz. Yeni yetme bir genç, her ne kadar yoksul olsa da sağlığı, gücü, zinde yürüyüşü, ışıltılı gözleri, siyah saçları, körpecik yanakları ve pembe dudakları arasından görünen apak dişleriyle her zaman ihtiyar bir kralın imreneceği güzelliktedir.

Her sabah ekmeğini kazanma gayreti, onun bedenini çelik gibi yapar ve aklının da daha iyi işlemesine yardımcı olur. İşini yaptıktan sonra artık hayaller ve düşünceyle oyalanır. O istem sahibi ve uysal, dikkatli, ciddi, azla yetinen bir iyimserdir. Paralı insanlarda olmayan iki özellik için, ha bire Tanrı'ya şükreder: Kendisini özgür kılan çalışma ve kendisini değerli yapan düşünce adına...

*

Yüksek ölçüde gerçek, insanı ürkütür.

*

Bizim hayaletlerimiz, başarısızlıklardır.

*

Düş gecenin akvaryumudur.

*

Bilinmezlik kimi zaman insan düşüncesini şaşırtan işler yaptırabilir. Karanlığın birdenbire yırtılması görünmezi görünür duruma getiriverir, sonra da yeniden kapanır.

*

Gençlik, kendisi gibi meçhul olan gelecek önünde bir gülümseyiştir. Onun nefesi bile umutlarla örülüdür.

*

Güvenin geri gelmesiyle, umutları da geri dönmüştü. Her ne kadar toplumun, hayatın dışında sayılsa da, oraya dönebilmenin belki de olası olduğunu az da olsa hissediyordu. Ölü gibiydi biraz, fakat anahtarını yedekte bulunduran bir ölü.

*

Bu kritik andaki yaşam isteği insanda belirir ve bir an, içinde uyuyan hayvanı uyandırır.

"Kadınlar zayıftır ama analar kuvvetlidir."

Çocuğunu yitiren bir ana için her gün ilk gündür. Bu acı hep aynıdır. Yas giysisi yıpransın, eskisin, yırtılsın; kalp hep simsiyahtır.

*

Korku dilsizleştirir. Üstelik kimse bir çocuk kadar sır tutamaz.

*

İnsanoğlunun bütün suçları çocukluğun haytalığında başlar.

*

Çocuk, bu ele sarılarak kendisini daha güvende hissetti. Cesaret ve gücün böyle sır dolu bir etkisi olur.

*

Gizemli bir çocukluğu olan kişi, bir şeye şaşırmaz ve çok şeyden vazgeçmeye alışır.

*

Gençlik, sıkıntı ve keder verirken bile güçlü ve aydınlıktır.

*

İnsanoğlunun çocuksu tarafını açığa çıkarmak, acının özelliğidir.

*

Çocuklarım olmadan ben var olabilir miyim?

"Çocuklar da kuşlar gibidir,
sabahtan akşama cıvıldarlar."

*

Bir dul, üç yetim, kaçış, terk ediliş, yalnızlık, ufukta üstlerine doğru gelen bir savaş, açlık, susuzluk hepsi bir arada. Ortalıkta otlardan başka hiçbir besin, tepede gökyüzünden başka çatı yoktu.

*

Sizin hiç çocuğunuz olmamış ama benim oldu. Bu, aramızdaki en belirgin farktır. Bir şeyin ne olduğu bilinmeden, onun hakkında karar verilemez. Sizin çocuğunuz olmadı değil mi?

*

Benimse çocuklarımdan başka hiçbir şeyim olmadı. Çocuklarım olmadan ben var olabilir miyim? Birinin bana çocuklarımın neden yanımda olmadığını açıklamasını isterdim...

*

Analık taviz vermez, ana ile tartışılmaz. Ana artık kadın değil sadece bir dişidir. Çocukları onun yavrularıdır.

*

Esmeralda kolunu pencereden içeri uzattı. Kadın, bu elin üstüne atıldı ve dudaklarını yapıştırdı, zaman zaman bütün bedenini havalandıran bir hıçkırıktan başka bir yaşam işareti göstermeden öylece kaldı. Fakat bir gece yağmuru gibi, karanlığın arasında sessizce, seller gibi gözyaşı akıtarak ağlıyordu. Zavallı ana, içindeki kuyuyu, on beş yıldan beri olanca acısının damla damla içinde biriktiği karanlık ve derin gözyaşı kuyusunu, seller halinde, o taparcasına sevdiği elin üstüne akıtıyordu.

*

Direğe bağlanan, kambur çancı Quasimodo'ydu.

Evet. Yazgının tuhaf bir oyunu... Bir gün önce selamlanıp alkışlanarak, başlar üzerinde taşınırken, şimdi aynı meydanda teşhir direğine bağlanmak! Fakat tuhaf olan şuydu ki bu çelişkinin farkında olan bir tek kişi yoktu.

Hemen sonra kralın borazancısı kalabalığı susturup, valinin emri gereği kararı duyurdu ve adamlarıyla birlikte geri çekildi.

"Bir gece, zaten hep gecedir mezarda..."

Zaman zaman ölüm bile bir tür ağırbaşlılıkla acımasızlığı gizler.

*

Yiğitçe ölümler daima heyecan uyandırır.

*

Çok sevdiğimiz, bizim için değerli birinin öleceğini bildiğimizde, ona tutunmak ister gibi bakarız.

*

Hayatın sonuna gelmişler için ölmek gitmek demektir fakat henüz hayatın baharındakiler için, gitmek ölmektir.

*

Mirasla zengin olmayı bekleyen biri için ölümün adı, umuttur.

"Toplumsal acı her yaşta vardır."

"Mutlu deliler papası"nı alaylar eşliğinde dışarı çıkardılar. Şaşkınlık da tam bu sırada son sınıra dayandı: Bu yüz bir sırıtışla göstermişti kendini. Yani asıl kimliği bir sırıtmaydı sadece. Kızıl saçlarla kaplı kocaman bir kafa. İki omzu arasından sarkan devasa bir kambur... Dizkapaklarına kadar uzanan upuzun kollar... Taraklı ayak parmakları, el gibi görünmeyen eller... Bütün bu yamuk görünüme mukabil tanımlanamaz ölçüde güçlü, atik, rahat bir yürüyüş... Gücün de güzellik gibi uyum eseri olmasını isteyen ölümsüz ilkenin tuhaf bir çelişkisi! Seçilen deliler papası böyle bir şeydi! Kırılmış fakat kötü onarım görmüş bir dev gibiydi. Tek gözlü mitoloji kişilerine benzeyen bu tıknaz adam bütün bedeniyle görününce, kalabalık onu hemen tanıdı ve bağrıştı:

"Quasimodo bu, çancı! Notre Dame'ın kamburu bu! Tek gözlü Quasimodo! Çarpık bacak!"

*

Bir tek gözlü, bir körden daha çok kusurludur. Çünkü eksiğinin ne olduğundan haberi olur.

*

Ayaklarının önündeki Seine ırmağına bakıp derin bir coşkuya kapıldı:

"Ah! Su buz gibi olmasaydı kendi rızamla boğulurdum!"

*

Sarayla meydan arasındaki bu gezinti boyunca kambur çancının çirkin, acılı yüzündeki gurur ve huzuru anlatmaya sözcükler yetmez. İlk kez tattığı bir öz benlik sevinciydi bu. Bugüne dek sürekli aşağılanmış, itilip kakılmış; toplumsal konumuyla alay edilmiş, iğrenç bulunmuştu. Sağırlığından dolayı kendisinden

nefret edildiğini sandığı bu topluluğun alkışlarından gerçek bir papaymış gibi keyif alıyordu. Varsın uyrukları bir sürü deli, hırsız ve dilenci olsundu.

*

On altı yaşındayken bir işe gireyim dedim. Çalmadığım kapı kalmadı. Askere yazıldım ben de, ancak yeterince yürekli değildim, vazgeçtim. Papaz oldum ama tam bir dindar da değildim. Bir keresteciye çırak oldum, ne var ki yeterince güçlü değildim. Öğretmen olayım dedim, o da olmadı. Sonunda bir işe yaramadığımı anlayınca, tuttum şair ve yazar oldum. Serseriler tarafından seçilebilir bir meslektir bu ve hırsızlık etmekten iyidir. Talih beni günün birinde Notre Dame'ın baş diyakozu Cloude Frollo ile buluşturdu. Benimle ilgilendi bu adam. Yazar oluşumu ona borçluyum. Bugün büyük salonda sergilenen oyunun yazarıyım. Bir de kitap yazıyorum.

"Dram hayatın kendisi değildir
ama sanat şekline bürünmüş hayattır."

*

İnsanlarca dışlandığını gördüğü için, aşağılandığı için böyle olmuştu. İnsan demek, onun için kötülük demekti. Kendisine yönelen bu silahı onlara çeviriyordu o da. İnsanların yüzlerine kederle, gönülsüzce bakıyordu.

*

Böyle zamanlarda kendini bir rüyada, bir kasırgada yaşar gibi bulurdu. Kilisede onun gibi birinin bulunması bir tür canlılık nedeni gibiydi. Şehir sakinlerinin boş inanlarına göre onun varlığından gizemli bir şeyler karışıyordu havaya. Girişlerdeki, dehlizlerdeki sayısız yontunun canlanıp kımıldadıklarına inanmak için onun çan kulesinde olduğunu bilmeleri yeterliydi. Bütün kilisede ona boyun eğmiş bir varlık gibiydi. Bu koca kiliseye hayat veriyordu o. Nereye bakarsanız oradaydı.

*

Bu vahşice cezalandırılmayı duyumsamak olacak iş de değildi zaten. Ama öfke, kin, kıstırılmışlık bu çirkin yüzdeki göze şimşekli bir karanlık çöktürüyordu. Tam da o sırada bir papazı taşıyan ve kalabalığı ikiye bölen bir beygirin geçmesi bu yüzdeki bulutu aydınlattı biraz. Papazla beygiri öteden gelirlerken gören biçare çancının yüzü tatlı, gülümser bir ifade aldı. Papaz yaklaştıkça belirginleşiyordu gülümsemesi. Bedbaht adam kurtarıcısını selamlar gibiydi. Ne var ki beygir iyice yaklaştığında, bakışlarını yere indirdi papaz, sonra değiştirdi yolunu, acılı yalvarmalardan hemen kurtulmak için kaçmak ister, epey zavallı halde bulunan bir kopuk tarafından tanınıp selamlanmak hiç umurunda değil gibi, beygirini mahmuzluyordu.

*

Yaşamını dine adamış olmasına karşın ahali tarafından sevilmiyordu. Yıllar geçtikçe biliminde olduğu gibi yüreğinde de uçurumlar oluşmuştu. Ruhu örtüler arasından görünen bu yüze bakanlar böyle düşünüyordu. Başı neden sürekli yere eğikti? Böyle sık sık iç çekmeleri niyeydi? Gülümsemesi neden acılıydı? Gözlerindeki bu alevli parıltının kaynağı neydi? Bilinemiyordu.

*

Derken güneş doğdu. Doğudan devasa bir ışık fırladı ve sanki apansız bütün bu yabanıl başları tutuşturdu. Diller açıldı, kahkahalar, küfürler ve kaba şarkılar duyuldu. Yatay bir ışık, kafileyi ikiye böldü, başlar ve bedenler aydınlanmıştı. İşte o zaman tüyler ürpertici bir manzara oluştu. Maskeleri düşen şeytan suratlar, çırılçıplak yabanıl ruhlar göründü.

*

Bu eski, aşınmış fil, bu unutulmuş anıt, sefil böceklerin yaşadığı kabarcıklar, küf ve yosunla kaplı kurt yenikleri içindeki bu yıkıntı anıt, önünden geçenlerden insani bir bakış bekleyen bu koca dilenci; çıplak ayak, parça parça giysilerin içinde titreşen, başında bir dam olmayan, donan parmaklarını üfleyerek ısıtmaya çalışan bir başka dilenciye acımış, ona kucak açmıştı.

*

Büyük acılar yanlarında yorgunluk da getirir. İnsanın olanca cesaretini yok ederler. Böyle bir acıya düşen insan, kişiliğinde bir yığın şeyin eksildiğini bilir.

Gerçi bu tür acılar gençlerde bile kasvetlidir ama ihtiyarlıkta korkunçtur.

*

Hayatta öyle zamanlar vardır ki, baldırı çıplaklar adı verilen umutsuz yığın ayaklanır; prensiplere, özgürlüğe, eşitliğe, kardeşliğe, evrensel oylamaya, halkın kendisini yönetmesine bile karşı çıkar. Bu durum onun düştüğü umutsuzluk batağından, sefaletinden, sorunlarından, yoksulluk ve cehaletinden gelir.

*

Öyle unutma anları gelir ki, acı bile yoksulu hırpalamaktan bıkar, her şey fikre dönüşür, sakinlik de düşünür, bir gece gibi kuşatır. Parlak günbatımında, ışıklanan göklerin altında, ruh yıldızlarla dolar.

*

İçimizde her şeyin paramparça olduğu anlar vardır, çoğu zaman ağzımıza ilk geleni söyleriz. Bazen de öyle açıklamalar vardır ki tekinsiz bir mey gibi, insanı sersemce bir esrimeye götürür.

*

Hazzın olduğu gibi, acının da buruk bir tadı vardır.

*

İnsan kalbi belli bir miktar acıyla dolabilir. Bir süngerin suya doymasına, emdiğinin bir damla fazlasını bile almamasına benzer bu.

*

Öfke delice, aptalca olabilir; insan yok yere öfkelenmiş olabilir; fakat herhangi bir bakımdan haklıysa incinerek öfkelenir.

*

Acının, üzüntünün sınırı olamaz. Dibi belirsiz bir uçurumdur çünkü acı ve üzüntü.

*

Bizler ne kadar samimi, namuslu ve saf olursak olalım, hepimizin saflığının üstünde masum bir küçük yalanın çatlağı bulunur.

*

Ona sevmeyi yasaklamışlar, o da kendini nefrete adamıştı. Yalanlardan, krallıktan, dinsel iktidardan, papaz giysisinden nefret ediyordu. Yaşadığı zamandan nefret ediyor, avazı çıktığı kadar bağırarak gelecekteki felaketi çağırıyordu. O günlerin yaklaştığını önceden hissediyor, gelişini görür gibi oluyordu. Ancak geleceğin korkunç olacağını tahmin etmesi hiç zor değildi. İnsanlığın bu acınası yoksulluğunun sona ermesi için bir kurtarıcı gerekiyordu. O da böyle bir kurtarıcının gelip halkın öcünü alacağına inanıyordu.

"Aşk bir suç olabilir."

Garip değil mi, delikanlı da aşkın ilk işareti çekingenliktir, oysa genç kız aşkta iyice küstahlaşır.

*

Kayıtsızlık ve neşeden oluşan genç kız ruhları kar gibidir; aşkın güneşinde çabucak eriyiverir.

*

Bir yasa daha: İlk aşkın ilk çatışmalarla yüzleştiği o taze acı ve kaygı yıllarında, genç kız hiçbir tuzağa düşmez, delikanlı her tuzağa düşer.

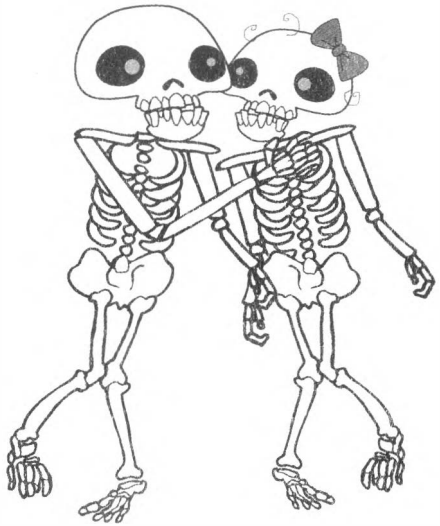
*

Ölüm yoksa aşk hayattır. Hem beşik hem de mezar olabilir.

*

Aşkın bir yere götürdüğünü düşünmek insanın en komik savıdır.

"İskeletlerden biri bir kadına aitti; eskiden beyaz olan bir kumaştan kalma birkaç parçası hala kemiklerin üzerinde duruyordu çünkü. Aynı iskelete sıkıca sarılan diğer iskelet ise bir erkeğe aitti. Görünüşe göre bu adam asılarak ölmemişti. Kendisi gelip burada ölmüştü. Kollarıyla sıkıca sarıldığı iskeletten onu ayırmak istediklerinde kemikleri tozlar halinde döküldü."

*

Özlü aşk, bir şafak kadar aydınlık fakat bir mezar kadar sessizdir.

*

Aşk, kendiliğinden biten bir ağaç gibidir çünkü. Köklerini varlığımızın içlerine kadar uzatır, yıkıntı olmuş bir gönülde bile yaşamayı sürdürür.

*

Quasimodo o anda bakışlarını kıza doğru çevirdi tekrar. Onun darağacına asılı bedeninin uzakta, beyaz giysiler içinde, son can çekişmelerini yaşadığını anladı. Sonra da bakışlarını kulenin altında yatan, insan biçiminden çıkmış efendisine indirip, göğsünü kabartan bir hıçkırıkla: "Sevmiş olduğum her şey, ah!" dedi.

*

Ortadan kaybolan birinin anısı gönlün gölgelerinde ateşler yakar, uzaklığı oranında daha da ışır, acılanan o karanlık ruh ufukta bu ışığı seçer, bu onun iç gecesinin yıldızıdır.

*

Aşkın ortası yoktur. Seveni ya kurtarır ya da yıkıma götürür. Bütün insanlığın kaderi bu ikilemdedir. Mahvoluş ya da kurtuluşu içeren bu ikilem, aşkın olmazsa olmaz sonucudur.

*

Kalbin boşluğu bir tıkaçla kapatılamaz.

*

Ah! İnsan kalbi eski bir casustur.

*

Aşk biricik sarhoşluk... Gerisi gözyaşından ibarettir. Sevmek ya da sevmiş olmak bir ömre bedeldir. Başka bir şey dilemeyin. Hayatın karanlık yollarında başka kapı aramayın. Sevmek, eksiksiz olmaktır.

"Tanrı akıl almaz bir kavramdır."

Kaderin cilveleri ne kadar da anlaşılmazdır. Gelecek, sadece Tanrı'nın bildiği bir sırdır.

*

Sonsuz bir zayıflığa ermek için açılan bir güç, her seferinde insanoğlunu derin hayallere daldırır.

*

Yüz yıl, bir kilisenin delikanlılığıdır ama bir evin kocamışlığıdır. İnsanların evi gelgeçliğini, Tanrı'nın evi sonsuzluğunu çoğaltır.

*

Evet, Tanrı'yı yok sayanlar arasında çok üstün ve başarılı kişilerin de olduğunu söylemeyecek değiliz ama bunlar bile aslında "tanrıtanımaz" olduklarından emin olmamaları bir yana, Tanrı'ya inanmasalar bile, tavırlarıyla Tanrı'yı kanıtlarlar.

*

Sonsuzun istemini, yani Tanrı'yı yok saymak, sonsuzu yok saymakla aynıdır. Sonsuzu yok saymak ise bizleri 'hiç'e götürür, her şey bir 'ruh kavramı' olur çıkar.

*

Tanrı akıl almaz bir kavramdır. Bu kavram insanın içindedir. Mantık kıyaslamaları, kavgalar, yadsımalar, düzenler, dinler onu azaltmadan üzerinden geçerler... Evren sallanır ama hiçbir şey düşmez. Hiç durmayan, son derece büyük yer değiştirme, kazasız, kırıksız olur. Bu yer değiştirme hareketine insanoğlu katılır, karşılaştığı sallantıya da 'yazgı' adını verir.

*

Âdemoğlunun öldürdüğünü Tanrı yaşatır. Kardeşlerince kovulan, babasına kavuşur. Dua et, inan ve ebedi hayatı kazan. Tanrı orada seni bekliyor.

*

Evet, boş sözleri, fanatizmi ezmek, sonsuza saygı duymak; işte hayat... Sadece yaradılış ağacının altında, diz çöküp gezegenlerle dolu dalları izlemek az gelir. Bir ödevimiz var. İnsan ruhunu yüceleştirmeye çalışmak, tansıklara karşı sırrı korumak, anlaşılmayana tapmak ve saçmaları ayıklamak. Dinlerden boş inançları ayıklayarak Tanrı'yı ortaya çıkarmak...

*

Eziyet çoğaldıkça, Tanrı daha iyi hissedilir.

*

Ruhu farklı bir dünyaya açılmıştı. Kabullenilen ve yanıt verilen iyilik, özveri, merhamet, acımanın yetkeye olan şiddetli baskısı, insanlara duyulması gereken saygı, artık kesin suçlamaları bitirmek, lanetlemelerin bitimi, yasanın gözünde bir damla yaş, insanların adaletine ters düşen bir Tanrı adaleti.

*

Karanlıkta gözbebekleri büyüdüğü için, ışığı görebiliyordu, tıpkı yıkımlarla yoğrulan ruhun genleşip Tanrı'yı hissetmesi gibi.

"İnsan inanmak zorundadır."

İnanç: İnsanoğlunun en temel ihtiyacı... İnanmayana Tanrı acısın! Düşünen, dalan biri çalışmıyor sanmamalı. Görünür iş var, görünmez iş var. Derin düşünen biri meşguldür, düşünmek bir şeyler yapmak demektir. Çapraz kollar düşünür, birleştirilmiş eller bir şeyler yapar. Göklere çevrili gözleri, bir eserin doğuşu kadar yücedir.

*

Her türlü inanç için bir tapınak gereklidir.

*

Güçsüz olmak bir güçtür. Bizim iki körlüğümüz - yazgıyla doğa karşısında, kişi güçsüzlüğü içinde dayanak noktasını, duayı buldu.

İnsanoğlu korkuyu imdada çağırır; ürküntüsünden yardım ister; kaygı bir diz çökme öğüdüdür.

Ruha özgü olan yüce güç, dua bilmeceyle aynı türdendir. Dua karanlıkların yüceliğine seslenir, dua bil-

meceye karanlığın gözleriyle bakar, yalvaran bu bakışın güçlü durağanlığı karşısında da bilinmezin bir yumuşaması, yola gelmesi sezilir. İnsanın görür gibi olduğu bu olanak da bir avuntudur.

*

İnsan inanmak zorunda kalır. Zorla inanmak, işte sonuç budur. Ama rahat etmek için inanç sahibi olmak yetmez. Amacın garip bir biçim gereksinimi vardır. Dinlerin meydana gelmesinin nedeni budur. Hiçbir şey çevresiz bir inanç kadar yorucu olamaz.

*

Güçlerin tükenmesi iradeyi tüketmez. İnanmak ancak ikinci güçtür; birincisi istemektir. İnanmanın

taşıdığı efsanevi dağlar iradenin yaptıklarının yanında hiç kalır.

*

İnsanoğlunun zekâsından hiçbir şeyi çıkarıp almayalım, tam aksine, reform yapmak en doğru çare. İnsanoğlunun birçok özelliği meçhule yönelir: "Düşünce-Hayal-Dua" Bilinmeyen bir okyanus, bir sonsuzluktur.

"Sevgisinde toplanmıştı bütün sevgilerim..."

Sevgi olan yerde körlük olmaz. Ruh el yordamıyla arayıp bulur.

*

Piskopos onun karanlık ufuklarında erdemin ışığını parlatmıştı, Cosette ise sevgi güneşini.

*

Hayatın en büyük mutluluğu, sevildiğine mutlak olarak inanmaktır; kendi için sevildiğine, daha doğru bir deyimle söyleyelim, kendine rağmen sevildiğine emin olmak.

*

Seven dindardır.

*

Silinmiş ufuklara geri çevrilmeyen başlar ne düşünce ne de sevgi içerir.

"Güzellik en vazgeçilmez ihtiyaçtır."

Güzellik güzel olduğu için bana iyi gelir. Falan yaratıkta bütün çevresinde bulunanlar için bir sevinç kaynağı olma gücü vardır; kimi zaman kendisi bunun farkında değildir. Bu daha da yücedir: Varlığı aydınlatır, yakınlığı ısıtır; o geçer, kıvanç duyarsınız; durur, mutlu olursunuz; ona bakmak yaşamaktır. O yaratık insan yüzlü bir şafaktır; orada bulunmaktan başka bir şey yapmaz ama o kadar yeter. Evi cennete çevirir, bütün gözeneklerinden bir cennet fışkırır. Bu kendinden geçmeyi, soluk almaktan başka bir güçlüğe katlanmadan, herkese dağıtır. Bilinmez nasıl, bütün canlıların ortaklaşa sürükledikleri muazzam zincirin yükünü azaltan bir gülüşü olmak -size ne diyebilirim başka?- bir kelimeyle, ilahi bir şeydir bu.

*

Yüzdeki kırışıklıklara incelik karıştığında, ihtiyarlık epey sevimli olur. Mutlu bir kocamışlıkta bir şafak aydınlığı bulunur.

"Yazgımız önemsiz ayrıntılara bağlıdır."

Ruh şifa bulabiliyor, kader aynı kalıyordu.

*

Uğradığı bu yıkımda, kapatıldığı bu zindanda, uykuyu uyanıklıktan, geceyi gündüzden, rüyayı gerçekten ayıramaz olmuştu. Bütün bunlar iç içe geçmiş, kırılmış, dağılmış biçimde belleğine yayılmıştı. Artık algılamıyor, bilmiyor, düşünmüyordu. Sadece rüya görüyordu. Canlı bir yaratık, bunca derin bir hiçliğe dalmamıştır.

*

Âdemoğlu kendisine bir yük ve hem de bir ayartıcı olan bedenini sürükler. Zaman zaman onu alt eder, zaman zaman onun arzularına yenilir. Kişi özvarlığına egemen olmalıdır. Fakat üstesinden gelemeyeceği kimi durumlarda boyun eğip düşebilir. Fakat bu düşüş, dizler üzerine olup duayla bitmeli. Bir aziz

olmak mümkün değildir, doğru ve haktanır olmak yeter. Günah işleyebilirsiniz ama kesinlikle doğru yoldan çıkmayın. Haktanır olun, âdemoğlunun yasası, alabildiğine az günah işlemektir; hiç günah işlememek meleklerin işidir. Dünyadaki her canlı, günaha boyun eğebilir, bu bir tür yerçekimidir.

*

Yazgının kurbanı olan bu biçareler böyle hangi meçhule giderler? Bunu bir tek güç bilir: Tanrı.

*

Alınyazısı kendi elindeydi. Ona hâkim olduğunu bilmek kişiye güç katan bir şeydi.

*

Kedilerin bir özellikleri vardır, aralık kapıların önünde duraksarlar, ne içeri girerler ne de dışarı çıkarlar. Çoğu zaman insanoğlu da hayatının önemli karar anlarında böyle davranır. Ya alınyazısının kendisini çiğneyip ezmesine rıza gösterecek ya da tehlikeyi göğüsleyip meçhule atılacaktır!

*

Göklerde şarkı söyleyen sesleri duyar gibiydiler. Tanrı'yı kalplerinde taşıyorlardı. Kader onlara yaldızlı bir kubbe gibi göründü, başlarının üstünde bir pembelik, tan vaktinde doğan güneşin kızıllığını gördüler.

*

Direğe bağlanan, kambur çancı Quasimodo'ydu.

Evet. Yazgının tuhaf bir oyunu... Bir gün önce selamlanıp alkışlanarak, başlar üzerinde taşınırken, şimdi aynı meydanda teşhir direğine bağlanmak!

Fakat tuhaf olan şuydu ki bu çelişkinin farkında olan bir tek kişi yoktu.

Hemen sonra kralın borazancısı kalabalığı susturup, valinin emri gereği kararı duyurdu ve adamlarıyla birlikte geri çekildi.

"Vicdan içimizde biriken ilimden doğar."

Vicdanı kötü biri için, günahsız ve haktanır birinin uyumasını izlemek dünyanın en yüce görüntülerindendir.

*

Tanrı, vicdanları da deniz gibi dalgalandırır.

*

"Anladım." dedi. "Sizi neden kurtardığımı bilmek istiyorsunuz. Bir gece sizi kaçırmaya kalkışan bir alçağı, hemen ertesi sabah da onların şu tiksindirici teşhir direklerinde yardım ettiğiniz bu sefili unutmuşsunuz. Bir damla su, biraz merhamet... İşte hayatımla bile ödeyebileceğimden fazlası. Siz bu sefili unuttunuz; o sizi unutmadı."

*

Siz, hırsızlardan ve katiller korkmayın. Bunlar dışsal, önemsiz tehlikeler. Bizler, kendi kendimizden korkalım, önyargılardan. İşte hırsızlık ve fenalıklar, işte katiller. En büyük tehlikeler bizim ruhumuzdaki fırtınalardır. Canımızı ve hayatımızı tehdit eden tehlikeye boş verelim. Ruhumuzu tehdit edenlerden uzak duralım.

*

Sonsuzluk orada. Sonsuzluğun ben'i vardır. Aksi halde sonsuzluk sınırlı olurdu. Ama sonsuz var. O var, onun benliği var. Onun benliği Tanrı'dır

*

Tanrı'nın görkemini, varlığını, tuhaf bir sır olan öbür dünyayı, ondan da tuhaf olan geçmiş öteki hayatı, gözlerinin önünde her tarafa uzanan sonsuzluğu düşünürdü; anlaşılmazı anlaşılır kılmaya uğraşmadan ona bakardı. Tanrı'yı incelemiyordu. O'na hayrandı. Maddeyi şekillendiren, onları belirterek güçlerini ortaya çıkaran, birlik içinde kişilikler, alanda oranlar, sonsuzda sayısızı yaratan, ışıkla güzelliği oluşturan atomların kusursuz denk gelişlerini saygıyla izlerdi. Bunlar habire bağlanıp çözülür; böylece hayatı, ölümü oluştururlardı.

*

Vicdan, insanı utandıran evhamların, taşkın heveslerin, girişimlerin karmaşası, hayallerin kor ateşi, düşüncenin mağarasıdır; bütün yalanların evi, tutkuların savaş meydanıdır.

*

Adını saklamak, ruhunu kutsallaştırmak... Bu iki düşünce ona ilk kez birbirinden kesinlikle farklı, apayrı geldi. Aralarındaki farkı görüyor, birinin doğru olduğunu, diğerini bozulabileceğini anlıyordu. Biri özveriydi, ikincisi bencillikti; ilki "başka biri" diyordu, diğeri "ben", biri ışıktan, ikincisi karanlıktan geliyordu.

*

Çoğu zaman acıyla düşünürdü: "Bir salona girebilmek için, insanın vicdanının çamuruna kimse bakmaz, ayakları temiz olsun yeter."

*

Vicdan nedir ki? Vicdan, insanoğluna kılavuzluk eden bir pusuladan başka nedir ki?

*

İç yıkımlar vardır. Üzüntü veren bir inancın insanın içine işlemesi çoğu zaman kişiyi oluşturan öğeleri çekip alarak, insanın özünü değiştirir. Acı bu sınıra vardığında, vicdan da kendi derdine düşer.

*

Vicdanın da, dış yaratılış gibi kendi elektrik gerilimi vardır.

*

Böylesine doğruluk ve iyilik işaretleri sıradan ruhlarda bulunmaz. Vicdan uyanışı bir ruh yüceliğine işaret eder.

*

Ne üzücü, bencilliğimizle vicdanımız arasındaki didişmede, değişmez ereğin karşısında böyle afallayıp boyun eğmeye öfkelenip, konumunu korumaya çalışarak, muhtemel bir kurtuluşu arayarak, adım adım gerilediğimizde, ansızın kendimizi sarp bir duvara kıstırılmış bulup titreriz.

İşimize engel olan o ilahi gölgeyi hissetmek!

O zalim görünmezlik... Takıntı!

Ne üzücü, şu vicdan adı verilen şeyle baş edemiyordu insan.

"İnsan ruhu ne tuhaftır, sürekli kendini aldatmak ister."

Öfkeyle oluşturulan her şey gibi bu da bir yıkıntıydı. 'Bunu kim yaptı?' diye sorulurken 'Kimler yıktı?' da denebilirdi. Bu fokurdamanın eseriydi.

*

İnsan kendi kendine söylenir, bağırır, konuşur da, dışarının sessizliğine zarar gelmez. Korkunç bir uğultu vardır; bizim her yanımız, her şeyimiz konuşur ağzımızın dışında. Ruhun gerçekleri soyut, dokunulamaz olsa da gerçektir.

*

İnsan cahil olup, çöl de seraplarla dolu olunca, yalnızlığın karanlığı zekânın karanlığına eklenir. İnsanın yüreğinde uçurumların açılması işte bu yüzdendir.

*

Bu karanlık yüzde korkunç bir sükûnet sararıp soldu. Dibinde bir bölme varmış gibi görünen donuk gözleri derin, korkunç bir hal aldı. Bir ruhun iç tutuşması orada yansıdı.

*

Şafak saatinde düş kalıntısıyla düşünce başlangıcından meydana gelen gizemli bir yücelik vardır. O bulanık anda, bir parça hayalet hâlâ uçuşup durur.

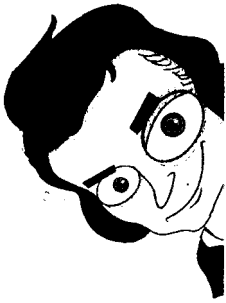
*

Şafak sökerken ruhlar da kuşlar gibi uyanır.

*

İntihardan bile, bilinmeze karşı bir şiddet eylemi sayılan intihardan bile çekiniyor, bunu ruhun ölümü olarak görüyordu.

"İnsan ruhu denizlerden ve göklerden daha engin, daha gizemlidir.

*

İnsan vücudu ancak bir görünüş olabilir. Vücut bizim gerçeğimizi gizler, ışığımızın ya da gölgemizin üzerinde yoğunlaşır. Gerçek ruhtur. Kesinlikle söylemek gerekirse denebilir ki yüzümüz bir maskedir. Asıl insan, görünen insanın altında bulunandır. İnsan vücudu denen bu hayalin arkasına gizlenen ya da sığınan insan seçilebilseydi, pek çok şaşırtıcı şeyle karşılaşılırdı. Herkesin düştüğü yanlışlık, dış yaratığı gerçek yaratık sanmaktır.

*

Ruhun ölümsüzlüğü bütünü yönettiği gibi kişiyi de yöneten yaradılışın evrensel bütünlüğünden başka bir şey değildir.

"Kitap güvenilir ve sadık bir arkadaştır."

Bir heykeli biçimlendirerek ona anlam vermek güzeldir. Bir zekâyı biçimlendirerek ona gerçeği öğretmek daha da güzeldir.

*

İnsanlık demek karakter demektir. İnsanoğlu hep aynı mayadan yoğrulmuştur. İnsan dünyaya geldiğinde bir başkasından ayrımsızdır; aynı et, aynı ten ve sonra aynı kül. Ne yazık ki kişinin mayasına katılan cehalet iyiliği gölgeler. Bu zifiri karanlık kişinin içine dolar ve onda fenalığı oluşturur.

*

Yeteri kadar önemsenmeyen bir eğitimde pek çok gizli tehlike vardır. Çocuğunun çok erkenden mutlu olmasını istemek belki de tedbirsizliktir.

*

Bilgisizliğin çekingenliğine onun ataklığından başka hiçbir şey eş olamaz. Bilgisizlik cüret etmeye başladığı zaman bir pusulası var demektir. Bu pusula, gerçeğin içgüdüsüdür; bu içgüdü de kimi zaman bön bir insanda karmaşık düşünceli bir insandakinden daha berraktır.

*

Bilgisiz bulabilir, ama bilgin keşfeder.

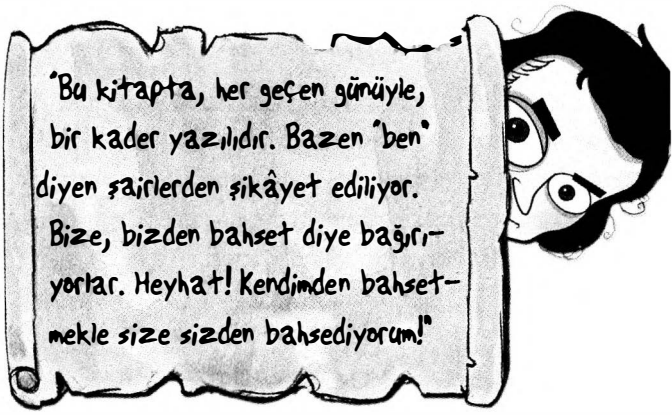

"Şair herkesten çok insan olduğu için dâhidir."

Şiir gerileyemez. Neden? İlerleyemez de ondan! Okuryazarlar boyuna çöküşten, yenilikten söz açmakla, sanatın özünü ne kadar yanlış anladıklarını açığa vururlar. Yüzeysel düşünen kimseler, çabucak ukalalığa kapılıp birtakım serapları, dil olaylarını, fikir med ve cezirlerini, dünya sanatını meydana getiren o bir sürü ibda ve düşünüş dalgalarını çöküş ya da yenilik sanırlar. Oysa bu oluş, insan kafasından geçen sonsuzun ta kendisidir.

Görüngülere yalnız en yüksek noktalarından bakılabilir. En yüksek noktasından görününce de şiir sabittir. Sanatta ne yükseliş vardır, ne alçalış. İnsan dehası daima tam verimini yaşar; gökten boşanırcasına yağmur yağsa, gene de okyanusa bir damla su katılmış olmaz; med ve cezir bir kuruntudur, su bir kıyıda alçalıyorsa öbür kıyıda yükselir. Titreşimleri esrime sanmayın. "Bundan sonra şiir olmayacak." demek, "Artık med olmayacak." demektir.

*

Sanat yetkinleştirilemez. Şiirde eksilme olamaz, artış da olamaz. "Bir şeyler doğuyor İlias'tan büyük" demek, boş lafla vakit kaybetmek demektir. Sanat küçülmeye, büyümeye tabi değildir. Sanatın mevsimleri, bulutları, karaltıları, hatta lekeleri vardır, hepsi birer harika belki; birden karanlık çöker üstüne, elinde değildir. Ne var ki sonuç olarak, o, insan ruhunu hep aynı kuvvetle aydınlatır. Aynı ışık yangınından hep aynı şafak söker. Homeros soğumaz, sönmez. Israrla duralım bu nokta üzerinde. Ey şairler! Rekabet, güzelin yaşaması içindir: Birincilik daima açıktır. Cesareti kıran, kanatları düşüren ne varsa söküp atalım; sanat bir cürettir; doğacak dâhilerin geçmiş dâhilere eş olabileceğini yadsımak, Tanrı'nın sürekli gücünü yadsımak demektir.

*

Şu dahiler yok mu, onları geçemeseniz bile, denk olabilirsiniz onlara.

Nasıl mı? Başka olmakla!

*

Nedir edebiyat? İnsan zekâsının harekete geçirilişi! Nedir uygarlık? Yürüyen insan zekâsının her adımda yaptığı sürekli buluşlar! İlerleme bundan doğar. Bir bakıma, edebiyatla uygarlık bir ve aynı şeylerdir. Halklar edebiyatlarına göre değerlendirilirler.

*

İnsanın bütün bilgeliği şu iki kelimededir: Uzlaşma ve yeniden uzlaşma; düşünceler için uzlaşma, insanlar için yeniden uzlaşma! İsa'nın "Birbirinizi seviniz." sözünün anlamı, "evrensel silahsızlanma"dır; insanlığın gerçek kurtuluşu budur. Kini yıkmak; edebiyatın bir amacı varsa işte budur.

*

Her şeyde olduğu gibi edebiyatta da sadece iyi ile kötü, güzelle biçimsiz, gerçekle sahte vardır. Şair de, yolu göstermek için, bir ışık gibi, halkların önünde yürümelidir.

*

Şair, gerçekten ve yine bir gerçek olup fıtnattan gelen esinden başka hiçbir şeyden öğüt dinlememelidir.

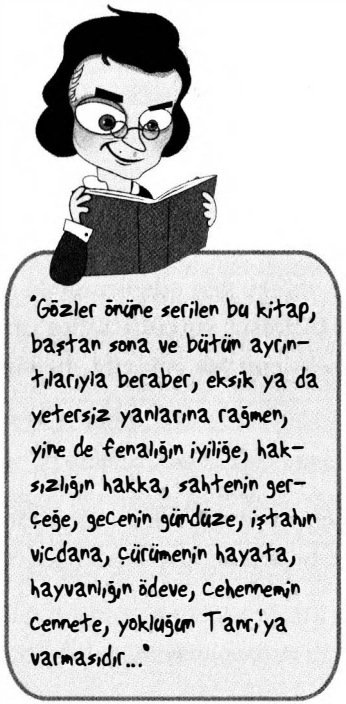
*

Toplumu olduğu kadar sanatı da yenileyen özgürlük ilkesidir.

*

Dante, hayaletlerin destanını yazmıştır. Her şeyin bittiği yerde Dante başlar. Dante insan ötesi bir adamdır; insan ötesi, insan dışı değil... O, bütün karanlığı ve

bütün aydınlığı koca bir helezon şeklinde büker. Bu helezon, önce iner, sonra çıkar. Akıl almaz bir mimari. Eşikte kutsal bir sis vardır. İçine girince, ümidin boylu boyunca uzanmış cesediyle karşılaşırsınız. Görünmeyen bir yerde sonsuz bir sıkıntı derinden derine hıçkırır durur... Akla gelebilecek bütün kötü hareketler orada ümitsizlik içindedir... Cehennemin dibine varınca, Dante, onu deler ve öteki yüzüne çıkar sonsuzluğun...

*

Dâhileri kendi özellikleri içinde rahat bırakın. Bu esrarlı medeniyet kurucularının vahşi bir tarafları vardır.

*

Argoya yüz çeviren bir düşünür, yaradan kaçan bir cerrah gibidir. Bu bir gramer kuralını incelemekten uzak duran bir dil bilgini, bir insanlık olgusunu incelemekten uzak duran bir filozoftur. Evet, bunu bilmeyenlere söylememiz gerekiyor; argo hem "edebi bir görüngü" hem de "toplumsal bir sonuç"tur. Aslında argo sefaletin dilidir.

*

Argo karanlığın dilidir. Aşağılanan ama aynı zamanda meydan okuyan bu dilin karşısında düşünce, en derin karanlıklarına dek heyecanlanır. Toplum felsefesi, bu hem lekeli hem de isyankâr ve tuhaf dil karşısında sarsılır.

*

Bir sözü zincirlemek korkunçtur. Bir idareci, ulusa susma buyruğu verdiğinde, yazar, üslubunu çok daha güçlendirmelidir.

*

Mademki, bir ulusun ya da bir eyaletin konuştuğu dil ilginçtir, bundan daha ilginç ve incelemeye değer olan, sefaletin dilidir.

"Tek lokma ekmek karşılığında bir ruh!"

Ben tiranlığın son bulması için oy verdim. Bu da kadının etini satmaktan kurtulması, erkeğin esaretten, çocuğun geceden kurtulması demektir. Cumhuriyet'e oy verirken, bunlara oy verdim. Kardeşlik adına oy verdim. Birlik için, ışık için. Önyargıların ve aldanışların yok edilmesine yardımcı oldum. Bunların yıkılması bir ışığa neden olacaktı. Evet, bizler, eski dünyayı yıktık, ama yoksulluk yatağı olan bu köhne dünya, insanlığın üzerine yıkıldıktan sonra, bir mutluluk kaynağı haline geldi.

*

Yolsuzlukları ortadan kaldırmak neye yarar, töreleri yenilemeli. Değirmen yıkıldı ve rüzgâr hala dinmedi.

*

Günahsızlığın kendince bir tacı vardır. Günahsızın, kral çocuğu olmaya ihtiyacı yok, pılı pırtı içinde de görünebilir o.

*

Azla yetinmek, hiçle yaşamakla aynıdır. Biri loş oda, diğeri karanlık odadır.

*

Yoksulluk da diğer yıkımlara benzer. İnsan buna da alışır. İnsan nelere göğüs germemiş, nelere alışmamıştır ki? Bitki gibi yaşar ama yine de kendini tüketmez, çünkü henüz ölüm vakti gelmemiştir.

*

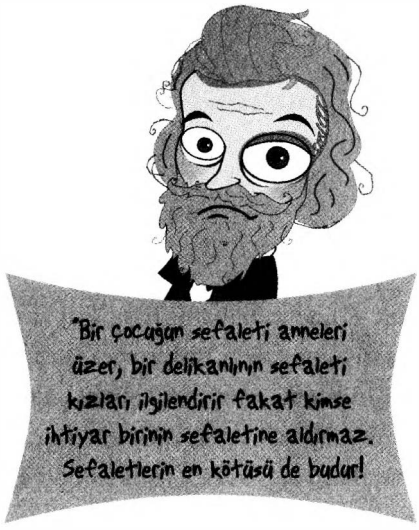
Aslında gündelik hayatın uğraşları zaman zaman büyük cesaret gerektirir. İhtiyaçlara karşın yapılan bu savaşta kişinin çok gözü pek olması gerekir. Hiçbir gözün görmediği asil ve sır dolu zaferler. Hiçbir kimsenin selamlamadığı sessiz galibiyetler. Hayat, mut-

suzluk, yalnızlık, kimsesizlik, yoksulluk gözünü budaktan sakınmazlığa neden olan savaş alanlarıdır. Bu karanlıkta kalan isimsiz kahramanlar, çoğu zaman gerçek savaş kahramanlarından bile daha yüce, daha cesur sayılırlar.

İşte sefaletin o gaddar eliyle yoğurduğu demirden kişilikli insanlar böyle oluşur. Genellikle acımasız bir yuva olan sefalet, bazen de bir anadır. Yoksulluk ruh ve zekânın bilenmesini sağlar. Kasvet, azap gururu besler, felaket yüce insanlar için besleyici bir süttür.

*

İnsanoğlu, yoksulluğun sınırına geldiğinde, ne yazık ki her yola başvurur. Kendisini çevreleyen savunmasız kişilerin, vay haline! Yoksulun hiç bir şeyi kalmamıştır. Ne işi, ne parası, ne ekmeği, ne ateşi, ne cesareti, ne de iyi niyeti. Her şey terk etmiştir onu... Gün ışığı kendisine nasıl sönük gelirse, ruhundaki iyi duygular da öylece sönük gelir.

*

Bunca sefalete rağmen yine de pek hırsızlık yoktu; amansız bir yoksulluk ve tüm acılara katlanan dürüst bir halk. Çıplak ayaklı, açlıktan perişan olmuş insanlar Palais-Égalité'deki kuyumcuların önünden, başlarını gururla çevirerek geçiyorlardı.

*

Şehirlerin de ormanlarda olduğu gibi mağaraları vardır. Bu mağaralarda en korkunç, en fena yaratıklar yaşar. Şehir mağaralarında en çirkin, en yabani, en korkunç şeyler saklanır, oysa ormanlardaki mağaralarda yabani ama asil yaratıklar bulunur. Aslında, yabani hayvan barınaklarının, insanların saklandıkları yerlerden çok daha üstün olduklarını hemen söyleyebiliriz. Uzatmayalım, mağaralar izbelerden daha iyidirler.

"Kadınlar zalimlerin buyruğunda..."

Kız, öfkeli bir dişi kaplan gibi, adamın üstüne atılıp, insanüstü bir güçle onu merdivenin basamaklarına itti.

"Defol, canavar! Defol, cani! Beni bırak da öleyim! İkimizin de kanı senin alnında sonsuz bir leke oluşturmaya yeter! Senin olmak mı, rahip? Asla! Asla! Bizi hiçbir şey birleştiremez, cehennem bile! Defol uğursuz! Asla!"

*

Kölelik her zaman var, fakat artık sadece kadının omuzlarına yüklendi ve bunun adı da "fahişelik".

*

Genç kızların ruhları bu kadar ışıksız kalmamalı, daha sonra karanlık bir odada apansız açılan bir pencereden gözleri kamaşabilir. Gerçekleri usulca, sindi-

re sindire öğrenmeli. En azından, gerçeğin incitici ışığıyla değilse bile, yansımalarıyla aydınlanmalıdır.

*

Çocukların çakılarıyla oynamaları gibi, kadınlar da dişilikleriyle oynarlar. Çoğu zaman da kendi kendilerini yakarlar.

*

Aslında kadının en büyük fazileti itaat etmektir. Aşk o kaçınılmaz yere eriştiğinde, bilmeden, utancın kutsal körleşmesiyle birleşir. Ah asil ruhlar, bilseniz sizleri ne tür tehlikeler bekliyor, çoğu zaman sizi kalbinizi sunarken, bizler sizin bedeninizi alırız. Kalbiniz sizde kalır, siz de titreyişlerle yuvarlandığınız o karanlıkta ona bakakalırsınız.

*

Hiç kimse bir kadın gibi tatlı ve derin sözler söyleyemez. Sevimlilik ve derinlik; işte bir kadının ilahi varlık olmasını sağlayan şeyler.

*

Merak da kadınlara özgü kahramanlık çeşitlerinden biridir.

"Bana yağmuru anlatma, yağ!"

"Korku büyüdükçe gerçekler asıl ölçüsünü yitirir."

Korkutanlarla korkanlar arasında, ister istemez, gerçek, sessiz bir suç ortaklığı vardır. Ürkenler ürktükleri için kendilerini hatalı bulurlar, bir sırrı yakaladıklarını sanırlar, kendileri içinde esrarlı olan durumlarını ağırlaştırmaktan çekinirler, hayaletleri kızdırmaktan korkarlar. Bu durum da onları ağızları sıkı bir hale getirir. Bu hesabın dışında bile, saf kişileri içgüdüleri susturur. Dehşette sessizlik vardır; çok korkanlar az konuşurlar; dehşet onlara "sus" der sanki!

*

Kutsal korku insana özgüdür; havyan bu korkuyu bilmez. Zekâ, bu yüce korku içinde göze görünmez hale gelişin kanıtını bulur.

*

*

Hayalperestlerin karanlığın dibinde olduğundan kuşkulandıkları Sfenks, ona şu iki soruyu soruyordu sanki: "Kalmak mı, gitmek mi?"

Gitmek çılgınlıktı, kalmak korkunçtu.

*

Adamın elinden sıyrıldı Esmeralda ve o uğursuz desteğe sarılıp idam sehpasının önüne yığıldı. Sonra o güzel başını yarı çevirerek omzunun üstünden rahibe baktı. Haçın önünde bir Meryem gibiydi. Rahip hareketsiz, parmağı darağacına doğru uzanmış, öylece duruyordu.

Esmeralda: “Bu bana sizden daha az korku veriyor!” dedi.

*

İnsan korkmaya başlayınca artık duramaz.

"İşçi olmak istemeyen biri esir olur."

"Hiçbir iş yapmamak çok lanetli bir karardır, bilir misin? Toplumsal üründen yararlanarak, hiçbir şey yapmadan yaşamak, bir parazit gibi başkalarının sırtından geçinmek, işte bu insanı sefalete sürükler."

*

Sen hiç tehlike saçan bir makine gördün mü? Hadde makinesidir o. Çok sinsidir, tuttuğunu bir daha bırakmaz. Seni ceketinin eteğinden tutar fakat bütün bedenini yutup parçalar. İşte bu makine tembelliktir. Henüz vakit varken kurtar kendini, yoksa mahvolursun, işin biter.

"Tarihin kendi gerçeği vardır."

Bu kilise böylece üç tür yıkımın izlerini taşımaktadır.

Derinin buruşuklukları ve siğilleri. Bunlara neden olan zamandır. Zorlamanın, şiddetin, baskının izleri, yara ve bereler ayaklanmaların eseridir. Orasının burasının sakatlanması ise, adını 'onarım' koydukları şeyin.

*

Başkent sınırlarında nereye bir tren garı yapılsa, mahalle ölür, şehir doğar gibi olur.

*

Ufkun önümüze serdiklerinden yalnızca tarlalar, kırlar, evler, ağaçlar görmek yüzeysel görmek demektir; eşyanın bütün görünümleri ilahî yansımalardır.

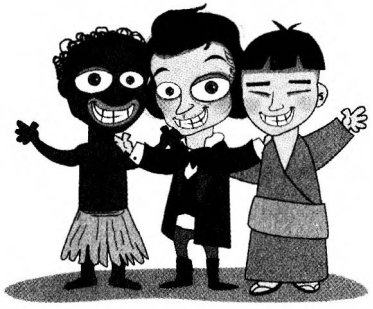
*

Töre ve düşüncelerin tarihçisinin, olayların tarihçisi ölçüsünde zor bir görevi vardır... O, çalışan halkı, acı çekenleri, beklentiler içinde umut edenleri, ezilen kadını, zulüm gören çocuğu, boğaz boğaza dövüşenleri, gizli kalan baskıyı, önyargıları, edilen büyük haksızlıkları, kanunların geri tepişini, ruhların gizli gelişmelerini, kalabalığın belirsiz kımıltılarını, açlıktan ölenleri, yalın ayak, zavallı sefilleri, yetimleri, mutsuzları ve lanetlenmiş gibi toplumda yer alan bütün horlanmışları konu alır.

*

Tarihin kendi gerçeği olduğu gibi, söylencelerin de kendi gerçekleri vardır. Ama söylencelere dayalı gerçeğin, tarihsel gerçekten daha değişik bir yapısı vardır. Söylencelerde anlatılanlar, sonuç olarak, gerçeğe ulaşılmasını sağlayan bir uydurmacadır. Zaten tarih ile söylencenin amacı aynıdır, bu da, gelip geçici olan insanı ölümsüz hale getirmektir.

"Büyük tehlikelerin en güzel tarafı,
yabancılar arasında bile
bir kardeşlik oluşturmasıdır."

"İnsanoğulları arasında yapılan bütün savaşlar kardeş savaşları değil mi?"

Hak, ilerleme, hukuk, uygarlık ve gerçeğe karşı çıkıldığı zaman, savaş bir utanç, kılıç da bir suç aleti haline gelir.

*

Cesaret ödüllendirilmeli ama ihmal de cezalandırılmalıdır.

*

İç savaşın bronz maskesinin iki yüzü vardır: Biri geçmişe, diğeri geleceğe dönüktür ama her ikisi de birbirinden korkunçtur.

"İnatla sebatlı kişiler yüce kimselerdir. Yalnız yiğit olanda bir tek ateş vardır; yalnız yürekli olanda ancak bir yaradılış, bir huy vardır, gerçek içindeki inatçıda yücelik vardır. Büyük kalplerin hemen hemen bütün sırrı şu kelimenin içindedir. Preseverando yani sebat ederek. Tekerlek kaldıraç için neyse sebat da esaret için aynı şeydir; dayanak noktasının boyuna yenilenmesidir. Hedef yeryüzünde ya da gökyüzünde olsun, hedefe ulaşmak. Bütün mesele işte buradadır; birinci durumda insan Kolomb olur, ikincisinde ise İsa. Çekilen eziyet, katlanılan acı çılgındır; zafer işte ondan gelir. Vicdanın tartışmasına izin vermek, gene de çökmemek... İşte acıya, zafere böyle ulaşılır. Manevi gerçekler düzeninde düşmek, uçmayı saf dışı bırakmaz. Düşmekten yükselme doğar. Orta değerdeki kimseler yüzeydeki engellerle savaşmaktan vazgeçerler; güçlüler, hayır. Mahvolmak onların belkisidir, fethetmekse onların kesinliği."

"Devrim ruhu bulutlarla sarmıştı bu muhteşem bayırı..."

"Hakkın hışmı olabilir, Mösyö Piskopos. Ve hakkın hışmı bir ilerleme sayılır... Toplumdaki gizleri aydınlığa kavuşturdu, düşünceleri esnetti, yatıştırıp aydınlattı. Dünyada uygarlığın dalgalamasına yol açtı. Yerinde oldu. Bence Fransız Devrimi insanlığın kutsanması ve hükümranlığın başlamasıdır."

*

Kişisel çıkarlardan kaynaklanan davranışlarla, ilkeli hareketleri birbirinden ayırt etmeyi bilmek, biriyle savaşıp diğerini desteklemek gerekir. İşte bü-yük devrimcilerin dehası da buradan kaynaklanır.

*

...Ölen şeyleri sonsuza kadar yaşatabileceğinin hayalini kurmak, hükümetleri mumyalaştırmak, sakat

doğmaları önlemek, sandukaları yaldızlamak, yıkılan manastırları tekrar yapmak, boş inanları beslemek, tutuculuğu güçlendirmek, kilisedeki su kaplarını ve kılıçları yenilemek, manastırları askeri güçle donatmak, parazitlerin çoğalmasıyla beraber, toplumun kurtuluşuna inanmak, geçmişi zorla günümüze yüklemek, bütün bunlar çok çelişen fikirler... Ama böylesi fikirlere yandaş olan geniş yığınlara yayılan bir yöntemdi bu. Siyah bir ineği beyaza boyar ve alın işte size beyaz bir inek, derlerdi.

Biz ise üstünkörü bir saygı duyuyor ve ilmeyi kabul ettiği takdirde yine de geçmişi koruyoruz. Geçmiş hortlamaya başlarsa, ona saldırıp yok etmeğe çalışacağız.

Boş inanlar, bağnazlık, softalık, önyargılar bütün bu hurafelerin hayatlarımıza sıkıca bağlı olduklarını asla inkâr edemeyiz. Hava cıva olmalarına karşın, dişleri ve tırnakları keskindir, avlarını hemen bırakmazlar. İşte bu yüzden, onlarla yüz yüze gelmek kaçınılmaz bir zorunluluk gibidir.*

*

Güçlerin iyi kullanımından halk iktidarı doğar. Zevklerin eşit paylaştırılmasından, bireysel mutluluk...

*

Toplumsal refah demek, insanın mutluluğu demektir. Yurttaş özgür, ulus yüce olur.

*

Nehirler gibi zihinlerin de geriye akışları olmaz. Geleceğe inanmayanlar düşünsünler ki, geleceği değil kendilerini mahkûm ediyorlar. Kötü bir hastalık gibi geçmişle aşılandılar. Yarına karşı çıkmanın tek yolu var: ölüm.

*

İsyanlar deviremediği yönetimleri güçlendirir.

*

Geriye atılan her adım bir ayaklanmadır, gerilemek insanlığa karşı durmaktır.

*

Yeniliklerin düşmanı şudur ki, herkes onlara kin duyar, en ufak bir yanlış adım onları lekeler.

*

Ulusu vaktinden önce yürümeye zorlamak imkânsızdır. Ona bu biçimde davranan mahvolur! Ulus buyruk altına girmez.

*

Başlayan bir isyan, halkın karşısında sınava giren bir düşüncedir. Halk bunu geri çevirirse, fikir de olmamış bir meyveye dönüşür ve isyan mağlup olur.

*

Ütopyanın isyana dönüşmesi, her zaman tehlikelidir. Felsefi karşı koyma, silahlı karşı koymaya dönüşür.

*

Devrim, bir papaz için uygun bir ortam değildir. Bir papaz böyle olağanüstü ve açık bir serüvene ancak, çok aşağılık veya çok yüce gerekçeleri varsa katılabilir.

*

Devrimin kendisine yardım edecek acımasız işçilere ihtiyacı vardır. O titreyen her eli geri çevirir. Onun sadece sert ve katı yürekli olana güveni vardır.

*

Demokrasinin en özel niteliği, insanlığın hiçbir özünü inkâr etmemektir. İnsan hakları yanı sıra, ruh hakları da vardır.

*

İsyan, toplumun havasında esen bir hortum gibidir, zaman zaman uygun olmayan hava koşullarında kendisini gösterir, dönerek yükselir, koparır, sarsar, çiğner, yerle yeksan eder; bütün yaratıkları, insanı, çocuğu, kocaman ağaçları, saman çöpleri gibi alıp götürür.

"Benim kendi üstümdeki bu egemenliğimin ismi, özgürlüktür."

Kadınların, çocukların, hizmetçilerin, zayıfların, yoksulların ve cahillerin günahları; eşlerinin, efendilerinin, güçlülerin, zenginlerin ve bilginlerin suçlarından gelir.

*

İşte yaşam budur, bizi düşürenler çoğunlukla en iyi arkadaşlarımızdır.

*

Toplum mükemmel olamaz, yetke bile bazı sarsıntılara uğrayabilir, değişmezde bile bir değişim olasıdır. Yargıçlar da enikonu insandırlar, kanun da aldanabilir, mahkemeler de yanlış bir hükme varabilirler... Bu da tertemiz gökyüzünde bir çatlak anlamına gelir.

*

Büyük coşkuların büyük hayalleri vardır.

*

Bol ışık büyük bir sevincin baharatıdır. Sis ve loşluk mutlu insanlar tarafından benimsenmez. Karanlığı istemezler. Geceye evet, karanlığa hayır... Güneş yoksa yapay bir güneş var edilir.

*

Benim kendi üstümdeki bu egemenliğimin ismi, özgürlüktür. Bu egemenliklerden birkaçının birleşmesinden devlet oluşur. Bu birleşmede hiçbir kararsızlık olamaz. Her egemenlik, genel hakkı oluşturmak için kendisinden bir şeyler verir, bundan, herkes için eş miktarda vardır. Herkesin birbirine verdiği bu tavize de eşitlik denir.

*

Eşitlik, aslında hukuksal anlamda, olanaklara sahip bütün becerilerin toplamı demektir; politik yönden, eş ağırlıktaki bütün oyların toplamı, dinsel açıdan aynı hakka sahip bütün vicdanlar.

*

Bir köylünün iki güvencesi vardır: Onu besleyen tarlası ve içinde gizlendiği o

"Felsefe düşüncenin mikroskobudur."

Düşüncede genellikle bir tür iç direnme vardır.

*

Düşünmek toprağı işlemek gibidir, düşünmek eylem yapmaktır. Dört yıl hareketsiz duran Thales felsefeyi var etti.

*

Düşünce zekânın emeğidir ama hayal zekânın zevkidir. Düşüncenin yerine hayali koymak, bir yiyecekle bir zehri karıştırmaya benzer.

*

Bir tahminde bulunmak düşünce için yararlı bir uğraştır. Düşünce uyanır, mantık çağrılır.

*

Aslında hiçbir şey küçük değildir...

*

Hayat bir yolculuktur; düşünce de tutulan yol. Gidecek yol kalmayınca insan durur. Hedef kaybolmuş, güç ölmüştür. Yazgının dilediği yargıyı verme yetkisi vardır.

*

Düşüncenin bütün ipleri, hayatın yürek yakan gerçeklerini bağlamak ihtiyacının en fazla hissedildiği zamanlarda beyinde kopuverir.

*

Düşünce: İşte ruhun gerçek zaferi! İnsanların susuzluğunu gidermek için, bol bol düşündürmek, onlara büyülü ilaç olarak Tanrı kavramını getirmek, onların vicdanlarını yücelterek akıllarına bilgi yığmak, onların namuslu ve haktanır kişiler olmalarını sağlamak, işte felsefenin asıl amacı bu olmalı. Ahlak kavramı da gerçeklerin çiçeklenmesi değil mi? Düşünce eyleme götürür: Mutlak ve ameli. İdeal, insan ruhunun ve zekâsının yiyip içebileceği bir şeyler taşımalı.

*

Felsefe sadece sır üzerine yığılı, soyut bir kavram olmaktan çıkmalı. Gelişme bir erek olmalı, bunun tipi idealdir.

İdeal ne? Tanrı.

İdeal, mutlak, kusursuz, sonsuz, sürekli aynı anlama gelen şeylerdir.

*

Dünya bir cezaevinden farklı değildir. Kim bilir belki de insanoğlu ilahi adaletin tutuklusudur!

*

Toplumsal felsefe aslında barış bilimidir. Onun amacı, mücadeleleri, öfkeyi yenmek ve bunun için de uyuşmazlıkları gidermektir.

*

Söz bir nefes olduğu için, zekânın titreşimleri yaprak hışırtılarını andırır.

*

İdeal, mantığın doruğudur. Güzelin gerçeğin doruğu olması gibi... Sanatçı uluslar, sürekli en isabetli, en iyi düşünen uluslardır.

*

Görkemli alev, gözle görülen istem. İnsan gözü öylesine yapılmıştır ki orada onun erdemi, namusu görünür. Gözbebeğimiz içimizde bulunan insan miktarını söyler. Kaşımızın altındaki ışıkla kendimizi belirtiriz. Küçük vicdanlar gözlerini kıpıştırır, büyükler şimşekler fırlatır. Gözkapağının altında hiçbir şey parlamıyorsa, demek ki beyin hiçbir şey düşünmüyor, demek ki kalp hiçbir şey sevmiyor. Seven insan ister, isteyen insansa aydınlatır, parlar. İstem bakışı ateşlendirir; çekingen düşüncelerin yanmasından oluşan görkemli ateş.

"Adalet, vicdanımızın sesini dinlemektir."

İşkenceci bir bocurgatın kolunu çevirdi, ayaklık sıkıştı, kızcağız insan dilinde karşılığı olmayan korkunç bir çığlık attı. Charmolue: "Dur" dedi işkenceciye. Kıza dönüp: "İtiraf edecek misiniz?" diye sordu.

"Her şeyi" diye bağırdı. "Her şeyi itiraf ediyorum! Acıyın!"

İşkenceye dayanırken, kendi gücünün ne kadar olduğunu bilmiyordu. Yaşantısı bu ana dek öyle tatlı, gamsız, uysal geçen genç kız, ilk acıda alt üst olmuştu.

"İnsanlık hislerim şunu bildirmeye zorluyor ki, beni, itiraf ederseniz sizi bekleyen tek şey ölümdür" dedi Charmolue.

Genç kız: "Öyleyse ölümü istiyorum" dedi ve canı çekilmiş gibi, göğsünden bağlandığı kemere asılı, deri yatağın üstüne yığıldı.

...

Kızcağızın ayağındaki işkence aleti çıkarılınca, Charmolue, acıyla uyuşması geçmemiş ayağı gözden geçirip:

"Haydi" dedi, "fazla bir şey olmamış. Zamanında bağırdınız. Bu ayakla yine dans edebilirsin, güzel kız!"

Derken, yardımcılarına dönüp:

"Adalet sonunda tecelli etti! Aldığımız bu sonuç içimizi rahatlatıyor, Beyler! Küçükhanım ona iyi davrandığımızı onaylayabilir!"

"Yenen hakkın kaba güce ihtiyacı yoktur. Hak, adil ve doğrudur. Hakkın özelliği sürekli güzel ve lekesiz kalmasıdır. Görünürde en zorunlu olan gerçek bile, çağdaşlarının en çabuk kabullendikleri gerçekler bile, sadece olgu olarak gelişmişse ve hakkı kapsamıyorlarsa, giderek biçimsiz, iğrenç ve canavarca bir görünüme bürünür."

*

Asla önyargılı davranmazdı. Doğru bir karar alabilmek için suçu uzun uzun incelerdi. "Hataya neden olan yolu inceleyelim" derdi.

*

Ceza yasaları ve vahşi yargılama yöntemlerinin şehri basan tufanı ortasında bu sığınak yerleri insan adaleti düzeyinin üstünde yükselen adaya benzerdi. Oraya yanaşmayı başaran bütün suçlular kurtulmuş sayılırdı. Şehirdeki darağacı sayısı kadar sığınak da vardı. Bu, işkencenin aşırılığı yanında, cezasız kalmasının da aşırılığıydı; biri, diğerinden iyi değildi.

*

Tıpkı fırtınaların tepesindeki yıldızlı gökyüzü gibi, gerçek ve adalet de, devrimlerin üzerinde daima kalıcılığını korur.

*

Hak ile gerçeğin bu mücadelesi, toplumların meydana gelmesinden beri süre gider. Bu savaşı noktalamak, saf, lekesiz düşünceyi, insanlık gerçekleriyle karıştırmak; hakkı gerçeğe ve gerçeği hakka karıştırmak, işte âlimlerin gayreti bunadır.

"Başkasına verdiğimiz mutluluk iki kat çoğalıp bize geri döner."

Su içmeyi bitirdiğinde, kendisine yardım eden güzel eli öpmek için uzattı kararmış dudaklarını. Ama geceleyin kalkıştığı kaçırma girişimini anımsayan ve belki de ona güvenmeyen kız, vahşi bir hayvan tarafından ısırılmaktan korkar gibi hemen çekti elini. Zavallı çancı, yakınış ve öfkeyle dolu tek gözünün bakışını ona dikti. Bu körpe, duru, tatlı, sevecen güzel kızın bunca yoksulluğun, biçimsizliğin, kötülüğün yardımına koşması her yerde etkili ve dokunaklı bir görünüm olabilirdi. Bir işkence tezgâhındaki yüce bir görünümdü bu.

*

"Su" diye inledi.

Bu acılı haykırış, acımalara neden olmak bir yana, merhametsiz ve hayvanileşmiş Paris sakinleri için faz-

ladan bir eğlenceydi. Bu zavallı adamın çevresinde, susamışlığının aşağılanması dışında bir ses yükselmedi.

*

Doktorun kapısı asla kapalı olmamalı fakat papazın kapısı sürekli açık olmalı. İşte aradaki küçük fark! Ben de doktor gibi değil miyim? O, bedenleri sağaltır, bense yürekleri ve ruhları. Benim de onların ki gibi hastalarım var. Ben onlara bedbahtlar derim.

*

Gerektiği zaman, bir din adamı da bir asker kadar cesur davranmalı. Fakat aradaki fark şu: bizim cesaretimiz uysal ve sessiz olmalı.

"Engel denizi öfkelendirir, aşırılıklara iter; köpük dalganın abartmasıdır."

Dolaşmak için küçük bir bahçe, düş kurmak için bitimsiz genişlik. Ayaklarının ucunda yetiştirilebilen, toplanabilen her şey; başının üstünde incelenebilen, düşünülebilen her şey; yerde bir kaç çiçek, gökte sayısız yıldızlar.

*

Hayvanlar, esasen ruhlarımızın gözle seçilen simgelerinden, kendi erdemlerimizin, fenalıklarımızın gözlerimiz önünde dolaşan görünüşlerinden farklı bir şey değildir. Tanrı, düşündürmek için onları bize gösterir.

*

Bir avın derisini yüzmek için deniz gibi bir hayvan yoktur. Su pençe doludur. Rüzgâr ısırır, hem koparan hem de ezen bir çenedir. Okyanusla aslanın pençe vuruşu aynıdır.

"İnsan kendini çarkların içinde bulur; bir bütünün ayrılmaz parçası olmuştur; içindeki bilinmezin kendi dışındaki bir bilinmezle esrarlı bir şekilde oynaştığını duyar. İşte, ölümün yüce belirtisidir bu. Ne kaygı ne de hayranlık! Sonsuzluğa katılmak, bu katılmayla belki de kendi kendine gerekli bir ölümsüzlük vermek zorunda kalmak, kim bilir belki de bir sonsuzluk bu evrensel hayat tufanının mucizevî dalgasında benliğin yenilmez inadını sezmek! Yıldızlara bakıp da, ben de sizler gibi bir ruhum, diyebilmek... Karanlığa bakıp da, ben de senin gibi bir uçurumum, diyebilmek..."

*

Denizin üzerinde gecenin özel bir sessizliği vardır. Buradaki karanlığın sessizliği her yerdekinden daha derindir.

*

Su yalnızlıkları pek acıklıdır. Hem gürültüdür hem sessizliktir bu. Orada yapılanlar artık insan türünü ilgilendirmez. Bilinmez bir yalnızlıktır bu. Çepeçevre, göz alabildiğine, dalgaların muazzam işkencesi...

*

Rüzgârla karışan deniz bir güçler karmaşığıdır. Bir gemi bir makine karmaşığıdır. Güçler sonsuz makinelerdir, makineler sınırlı güçlerdir.

*

Deniz sabırlı, sır tutucudur; kaçınır, yaptıklarını açıklamak istemez. Bir deniz kazası yapar, onu örter; geminin sulara kaynaması onun utancıdır. Dalga sinsidir; öldürür, çalar, çaldığını saklar, bilmezlikten gelir, gülümser. Kükrer, sonra da kuzulaşır.

*

Doğadaki cansızların kimi zaman insanlara karşı acı, düşmanca bir böbürlenmeleri vardır.

*

Milyonlarca meşale var, hiçbir aydınlık yok; gizemini söylemeyen muazzam bir yanış, duruveren bir kıvılcım uçuşuna benzeyen toz halinde bir ateş yayılması; çevrintinin düzensizliği, mezarın hareketsizliği; uçurum açıklığı gösteren bir sorun, yüzünü hem gösteren, hem saklayan bilmece; karalarla maskelenmiş sonsuzluk... İşte gece budur.

*

İnsan, gecenin karşısında kendisini eksik bulur. Karanlığı görür, sakatlığı sezer. Karanlık gökyüzü bir kör gibidir. İnsan geceyle karşı karşıya gelince yıkılır, diz çöker, secde eder, yüzükoyun yerlere yatar, bir deliğe doğru sürünür ya da kendine kanatlar arar.

*

Sonsuzluğun kurtuluş gemisi yoktur. Ama yasak olan insanı çeker, çünkü o bir uçurumdur. Ayağın gidemediği yere bakışlar ulaşabilir, bakışın durduğu yerde düşünce daha uzağa gidebilir. Pek zayıf, pek yetersiz olsa da denemeyen insan yoktur. İnsan, yaradılışına göre, gecenin karşısında ya araştırmadadır ya da durgundur. Kimisi için bu bir içine kapanma, kimisi için de genişlemedir. Görünüş karanlıktır. Oraya "anlatılamaz" karışmıştır.

*

Bu ışık bir ocaktır, bu ocak bir yıldızdır, bu yıldız bir güneştir, bu güneş bir evrendir, bu evren hiçbir şey değildir. Sonsuzluğun karşısında her sayı sıfırdır.

*

Durgun deniz bir şenliktir. Daha tatlı, daha sevimli bir denizkızı çağırışı olamaz. Gitmek isteğini duymayan denizci yoktur.

*

Hiç kuşkusuz yeryuvarlağı canlı bir yaratıktır. Acaba yaşıyor mu? İşte soru buradadır. Canlı olmakla yaşamak arasında bir ayrım vardır ki bu da, kişiliktir. Dünyanın kişiliği olsa muazzam bir benlik olur. Var demeye kim cesaret edebilir? Kim yadsıyabilir?

*

Çiftleşme ilk dönemdir, doğurma ikincisi. Evrensel düzen görkemli bir düğündür, bir evlenmedir. Düzensizlikle dölleme olmaz. Kaos bekârlıktır. Âdem'le Havva öncesizdir. Âdem yeryuvarlağıdır, Havva da deniz.

*

Gece, o eşsiz kurtarıcı, bir kederden kurtulmak için bir paltoya bürünmek isteyenlerin dostu.

*

Akşam saatleri genellikle çok sakindir, belki de günün en dingin anlarıdır. İşte o anlarda ortalık huzur dolu bir sessizliğe bürünür.

*

Dağ bir kaledir, orman ise bir pusu. Biri cesur olmayı, diğeri tuzak kurmayı öğretir.

*

Sırrına erişilmezin, sınırsızın içinde güçlerin nasıl yayıldığını görmekten daha heyecan verici bir şey olamaz. Hedefler aranır. Boyuna devinim içindeki uzay, yorulmak bilmeyen su, telaşı varmış gibi görünen bulutlar, geniş, karanlık çaba... Bütün bu titreme bir meseledir.

"Kaba kişi haz alır, bilge kişi düşünür."

Onu aydınlatan kalbiydi. Bilgeliği, kalbinden yükselen ışıktandı.

*

Hâlbuki insanoğlunun düşünce ufku sınırsızdır. O kendi coşkusunu kendisi var eder. Hem daha ileri gider, bütün doğayı aydınlatır diyebiliriz.

*

Çaresizliğe kapılanlar, arkalarına dönüp bakmazlar. Kötü talihin kendilerini hiç rahat bırakmadığını iyi bilirler.

*

Yıllar yılı aşağılanan insanların saygınlığa epey ihtiyacı vardır.

*

Jean Valjean kardeşim, artık siz gölgelerin değil, ışığın malı oldunuz. Bu gümüşlerle sizin ruhunuzu satın aldım, onu bütün fenalıklardan kurtardım ve iyiliğe adadım. Sizi Tanrı'ya emanet ediyorum.

*

Yıkımın en kötü yanlarından biri de, insanların umutlarını silip süpürerek, onları yırtıcı hayvanlardan daha tehlikeli bir hale getirmeleridir.

*

Yoksullukla süslenmeye düşkünlük lanetli iki rehberdir. Biri çıkışır, diğeri yüze güler. Alımlı halk kızları, her ikisinin de ayrı ayrı kulaklarına fısıldadıklarını duyarlar. İyi korunamayan bu yaratıklar dinlerler. Bu nedenle de düşerler, kendilerine atılan taşların hedefi olurlar. Lekesiz ve ulaşılmaz olmanın ihtişamıyla herkes onları suçlar. Üzücü!

*

Görülebilen "ben" biçimlerinin hiçbiri bilgeye gizli "ben"i yok sayma yetkisi vermez.

*

Derin bir acı, en yoksulları bile aydınlatan ilahi bir ışık gibidir.

*

Geleceği var etmek için de hayallere ihtiyaç duyulur. Bugün hayal olan yarın için kesin bir gerçek olabilir.

*

Bilgeler için mutlu insanla mutsuz insan diye iki kavram bulunmaz. Başka bir dünyanın eşiği olan bu dünyada, bütüncül mutluluğa pek sık rastlanmaz.

*

Zorbalar, bilgelerin ortaya çıkmasını sağlarlar.

*

Meşale alevleri ödlek bilgelere benzer, titrediği için az ışık verir.

"Aydınlıkta da acı çekilir, onun da fazlası yakar. Alev, kanadın düşmanıdır. Dehanın meziyeti, yanarken uçmayı sürdürebilmektir."

*

Bilgelik, sevinçten esrimektir.

*

Esneklik bir direnmedir.

*

Kimi zaman insanlığın karşılaştığı bilmeceler vardır ki, bunlar bilge kişiler için bilginin ışığıyla, cahiller içinse karanlık, şiddet ve barbarlıkla çözümlenir. Bilgece bir bakış, suçlamada bulunurken zaman zaman kuşku da duyar. Sorunların meydana getirdiği karmaşayı da hesaba katar. Çünkü sorunlar da tıpkı bulutlar gibi gölge etmeden asla geçip gitmezler.

*

Görünce tanımak önemlidir ama bilgi sahibi olmak daha da önemlidir.

"Alçakların karanlık bir mutlulukları olur."

Kararsız bir ruh kadar dehşetli bir şey olamaz. Düşüncenin gözü, insanda olduğu gibi hiçbir yerde bu kadar ışık ve bu kadar karanlık bulamaz.

*

Tiranlık zorbalığın ardı sıra gelir. Bir adam için arkasında kendi görünüşünde bir gece bırakmak, yıkımdır.

*

Karanlık korkunç ve baş döndürücüdür. İnsanoğluna ışık gerekir. Göz görmeyince zihin de bulanır. Güneş tutulmalarından, gecelerde en güçlü kişilerin bile ruh hallerinin bozulduğu bilinir. Geceleyin karanlık bir ormandan korkmadan bir başına gidecek kahraman az bulunur. Uykuya dalan çiçeklerin düşlerine benzeyen, belirsiz ve uçucu şeylerin havalarda dalgalandıklarını algılarız. Ufuklar, bir sır perdesinin arkasına siner sanki. İnsanoğlu arkasına bile bakmaya kor-

kar, ama yine de ardında kimse var mı diye meraklanır.

*

Kötülük uçurumları bulunduğu gibi iyiliğinde bitip tükenmezliği vardır.

*

Evin kapısı gülümsüyor fakat ev dua ediyor ve ağlıyordu.

*

Felaketler de faydalı olabilir ama yıkıntıların üzerine yeni kavramların yükseltilmeleri önlenemez bir şeydir.

*

Tek toplumsal tehlike karanlıktır.

*

Yıkıntılar bile güneşin kendilerine yansımasını severler.

*

Işığın yeteceği yere, yangınlar götürmeyelim.

*

Ruhun bu yüce ışınları, nereye kadar uzanabilir ki? Gölgeye, yani ışığa...

*

En yüce toplumsal töreler bilimden, sanattan ve edebiyattan kaynaklanır. İnsan yetiştirmek için onları aydınlatın. Aydınlatın ki onlar da karşılık olarak sizi ısıtsınlar.

"İnsan yüreği genellikle vefasızdır."

Uyku, yorgunluğun üzerine bir yırtıcı kuş gibi saldırır.

*

Yaşayalım! İyi, hoş ama çalışıp çabalayalım da ölüm bize ilerleme olsun. Daha az karanlık dünyalar isteyelim.

Bizi oraya götüren bilincin ardından gidelim. Çünkü şunu asla unutmayalım ki, iyi ancak iyiyle bulunur.

*

Talihsizliğin bulaşıcı olduğuna, mutlu olmayan kimselerin vebaya yakalanmış olduklarına inanmak gerekir, çünkü onlar son derece hızla etki altına alırlar.

*

Engeli kendine hizmetkâr etmek başarıya doğru büyük bir adımdır.

*

İyi iş görmek, iyi yemek yemek... Bunlar iki doyumdur. Dolu mide memnun edilen bir vicdana benzer.

*

Hiçbir şey söylemeyen bir tanık anlatılamaz bir ağırlıktır.

*

Yalnızlık ya hünerli kişiler ya da aptallar meydana getirir.

*

Çoğu zaman hayalcilik kişiyi güçten düşürür, onu şaşkına döndürür.

*

Bu bakışın neye işaret olduğunu, gözlerindeki alevin kaynağını söylemek zor. Bakışı durgunca, kaygılı ve bunalımlı bir bakıştı. Arada bir bedenini saran ürpermeyi ve yüzünde donakalmış gülümsemeyi saymazsak, canlılık belirtileri okunan tek yerinin gözleri olduğunu söyleyebiliriz.

*

Sezgilerimiz hayatın bütün rastlantılarında bize rehberlik eder.

*

Çoğu zaman erdem gurura götürür.

*

Mutlu ve lekesiz bir tutkunun erkeği enikonu mükemmelleştireceğini düşünmek hatalıdır, tam aksine onu unutmalara sürükler. İşte bu durumdaki erkek, kötü olmayı unutur fakat daha önce de iyi olmayı unutmuştur. Minnet, ödev, özlü anılar, her şey unutulur.

*

Kuşkular da kırışmalar gibi yaşla gelir.

*

Büyük tehlikelerin en güzel tarafı yabancılar arasında bile bir kardeşlik oluşturmasıdır.

*

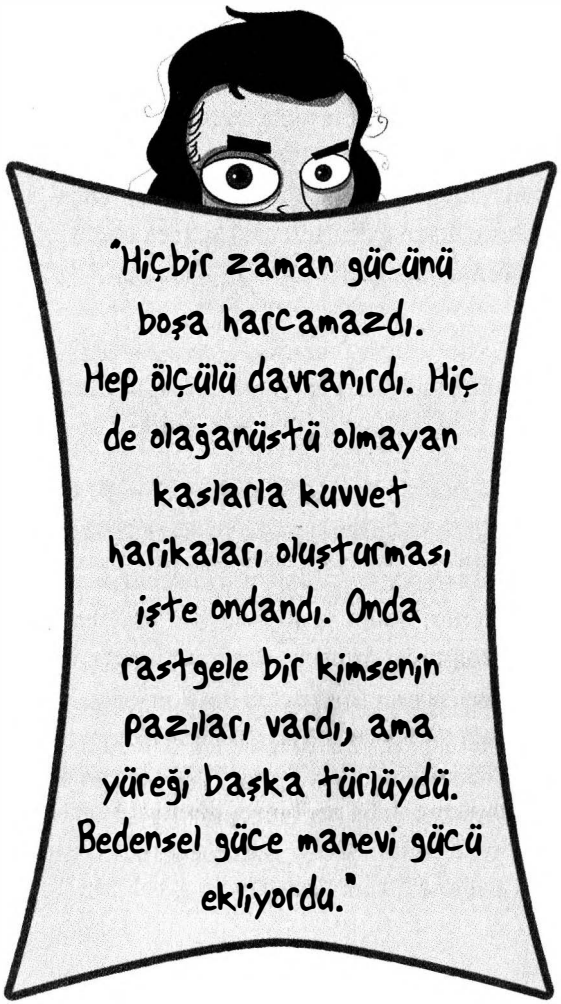
Yerinde bir öfke patlaması sorumluluğu ortaya çıkarır, kimi zaman da sorumluluğun yerini değiştirir.

*

Yalan söylemiş olmak acı çekmiş olmak demektir. İkiyüzlü biri hem sabreden, hem de katlanan bir kimsedir; bir zaferi hesaplar, bir işkenceye katlanır. Sertlikle yan yana yürüterek, dengede tutarak, sürekli kötü bir darbenin tasarlanması, kusursuz bir ünle süslenen iç rezillik, durmadan aldatmak, hiçbir zaman kendisi olmamak, göz boyamak... Bu bir yorgunluktur.

*

İkiyüzlülükte mağaralar vardır; daha doğrusu ikiyüzlü adam tümüyle bir mağaradır.

*

İkiyüzlülüğün özelliği umuda inatla bağlı olmaktır. İkiyüzlü bekleyen kimsedir. İkiyüzlülük korkunç bir umuttan başka bir şey değildir...

*

Mutlulukla felaket, aynı anda solunacak ortamlar değildir; insan felakete uğrayınca başkalarının yaşayışına uzaktan seyirci kalır, hemen hemen onların varlığından haberli bile olmaz, istediği kadar etten kemikten olsun; insan kendisini artık gerçek olarak görmez; kendi kendisi için artık ancak bir düştür.

*

Onun için dün yoktu; bugünün bütünü içinde yaşardı. İşte mutluluğun aşırısı budur!

*

Saplantı bir burgudur. Her yıl bir devir daha saplanır. İlk yıl onu kafamızdan çıkarmak isterlerse saçlarımızı çekerler, ikinci yılda derimizi yüzerler, üçüncü yılda kemiğimizi kırarlar, dördüncü yılda beynimizi koparırlar.

*

Kaçmaktan daha zor bir şey olamaz; bu iki hecenin içinde uçurumlar vardır. Kaçıp gidene her şey engel olur. Gizlenmek kılık değişikliğini gerektirir.

*

Her yangında uzak bir oda vardır, en fırtınalı denizde bile, bir burnun arkasında, sakin bir yer bulunur.

*

Keder yollarının da kendilerince durakları vardır.

*

Tarifsiz bir mücadele; bazen ayak kayar, bazen zemin.

*

Ödev zalimdir. Onu anladığınız için sizi cezalandırır ama bir yandan da ödüllendirir, çünkü sizi öyle bir cehenneme atar ki, Tanrı'yı yanı başınızda bulursunuz. Kalbinizi parçaladınız ama hemen arkasından derin bir huzur buldunuz.

*

Saflık bazen bilinçsiz halde, derin ve etkileyici olmayı başarır.

*

Mutlu olmak korkunç bir şeydir. İnsan bununla kalır, daha çoğunu istemez. Aslında hayatın sahte bir gayesi olan bu mutluluğa sahip olmakla, yaşamın asıl gayesi olması gereken ödev duygusu da bir kenara bırakılır.

*

Yeni filizler kökten bütünüyle ayrılmasa da, ağır ağır uzaklaşırlar. Bunu kabahati onların değildir. Gençlik, zevkin olduğu yerlere, eğlencelere, parlak ışıklara koşar, aşklarda oyalanır. Kocamışlık kendi sonuna uzanır.

*

Duman, hem huzur verir hem de korkutur. Sakin sakin tüten dumanlar olduğu kadar, kötülük saçan dumanlar da vardır. Dumanın yoğunluğu ve rengi, barış ile savaş, kardeşlik ile düşmanlık, misafirperverlik ile kin, yaşam ile ölüm arasındaki farkı belirler. Ağaçların arasından yükselen bir duman, dünyadaki en anlamlı şeyi, yani bir aile ocağını simgeler. Ancak aynı duman korkunç bir orman yangının habercisi de olabilir. İnsanoğlunun mutluluğu kadar acısını da belirleyebilir.

*

Yanmakta olan bir yoksul kulübesi insanın yüreğini sızlatır. Bu, yoksulluğun üzerine çöken ikinci bir yıkımdır.

*

Ev de insan gibi ölü duruma gelebilir. Onu bir boş inancın öldürmesi yeter. O zaman ev korkunç olur.

*

İnsan iyi olduğu sürece yaşayabilir. Tek başına hayatı sürüklemek imkânsız gibi görünür. Savaşmaktan vazgeçilir. Umutsuzluğun ilk şeklidir bu. Daha sonra ödevin bir dizi taahhüt olduğu anlaşılır. Ölüme bakılır, hayata bakılır, boyun eğilir. Ama bu kanayan bir boyun eğmedir.

*

Gevezelik etmek konuşmanın yorgunluğunu giderir.

*

Yiğit kişilerin varlığı yok edilebilir, yürekliliği asla.

*

Ayırt edememek bir hatadır. Kütle halinde, uygun nefret olmaz.

*

Gürültü sarhoşa dokunmaz. Onu sessizlik uyandırır.

"Giyotin, yasanın hesaplaşmasıdır."

Hayal gücüm her zaman şenlikliydi. İstediğimi düşünebiliyordum, özgürdüm. Şimdi tutsağım. Vücudum bir hücrede zincirli, zihnim tek bir düşünceye hapsolmuş. Korkunç, kanlı, amansız bir düşünce! Tek bir düşüncem, tek bir kanaatim, tek bir kesinliğim var:

İdam mahkûmuyum!

*

Cezamın ilan edildiği andan şu ana kadar, uzun bir ömür bekleyen kaç kişi ölmüştür kim bilir! Greve Meydanı'nda başımın düşüşünü seyretmeyi düşünen kim bilir kaç genç, özgür ve sağlıklı insan benden önce göçüp gidecek! Şimdi özgürce yürüyüp nefes alan, keyiflerine göre girip çıkan kim bilir kaç kişi benden önce ölecek? Hem sonra bana hayatta kalmayı bu kadar isteten ne olabilir ki? Aslında hücrenin karanlık günü ve kara ekmeği, kürek mahkûmlarının kovasından payıma düşen yavan et suyu, horlanmak, iyi bir

eğitim almış olmama rağmen gardiyanlar ve memurlar tarafından kaba davranılmak, beni konuşmaya ve dinlemeye değer bulan bir tek insana bile sahip olmamak, yaptıklarımın ve bana yapılacakların düşüncesiyle sürekli olarak ürpermek. İşte cellâdın benden alabilecekleri ancak budur.

*

Tam karşımda, bir pencere sonuna kadar açıktı. Rıhtımdaki çiçek satıcılarının kahkahalarını duyuyordum. Pervazın kenarında, güneş ışığını içine almış minik, güzel, sarı bir çiçek, taştaki bir yarıkta rüzgârla oynuyordu.

Bu kadar zarif duygular arasında böyle korkunç bir düşüncenin filizlenmesi mümkün müydü? Havayla ve güneşle sarılmıştım, özgürlükten başka bir şey düşünmem mümkün değil gibi geliyordu. Umut, tıpkı etrafımdaki güneş gibi, içimde parlıyordu. Kurtuluşu ve hayatı bekler gibi inançlı, cezamı bekledim.

*

Bütün bu insanlar ben götürülürken, gürültüyle yıkılan bir bina gibi, üzerime atıldılar. Ben yürüyordum, sarhoş gibiydim, şaşkındım. İçimde bir devrim gerçekleşiyordu. İdam cezası alana kadar diğer insanlarla aynı yerde nefes aldığımı, heyecanlandığımı, yaşadığımı hissediyordum, şimdi ise dünyayla aramdaki çiti açıkça fark ediyordum. Artık hiçbir şey eskisi gibi görünmüyordu. Bu geniş ışıl ışıl pencereler, bu güzel güneş, bu berrak gökyüzü, bu sevimli çiçek, hepsi renksiz ve bir kefen gibi solgundu. Yolumun üzerinde itişen bu adamlar, bu kadınlar, bu çocuklar bana hayalet gibi görünüyorlardı. Merdivenin altında, siyah, pis, parmaklıklı bir araba beni bekliyordu. Tam

arabaya binerken rastgele meydana baktım. Arabaya doğru koşan insanlar:

"İdam mahkûmu!" diye bağırıyorlardı.

"Giyotin yasanın hesaplaşmasıdır;
adı "intikam alma"dır,
kendisi tarafsız olmadığı için
sizin de öyle olmanıza rıza göstermez.

*

Bu bina uzaktan oldukça görkemli görünüyor. Ufukta, bir tepenin üstünde duruyor ve uzaktan bakınca eski ihtişamından bir şeyleri, bir kral şatosu havasını koruyor. Ama yaklaştıkça saray bir viraneye dönüşüyor. Kırık dökük duvarlar insanın gözünü yaralıyor. Bu kraliyet binasını kirleten utanç verici bir şeyler var, sanki duvarlar cüzamlı gibi. Pencerelerde cam kalmamış, yalnızca orasına burasına bir kürek mahkûmunun ya da delinin soğuk yüzünün yapıştırıldığı, birbirini çapraz kesen demir parmaklıklar.

İşte hayatın yakından görünüşü...

*

Neden olmasın? Etrafımdaki her şey tek düze ve renksiz diye, benim içimde bir fırtına, bir mücadele, bir trajedi yok muydu? Beni elinde tutan bu sabit fikir, sona yaklaştıkça, her saat, her an, başka bir şekil altında, hep daha korkunç ve daha kana bulanmış olarak karşıma çıkmıyor muydu? Neden kendime, içinde olduğum bu terk edilmiş durumda, şiddetli ve belirsiz bir şekilde hissettiklerimi söylemeyi denemiyordum? Zengin bir konu olduğu kesindi ve hayatım ne kadar kısalmış olsa da, şu yaşadığım saatten yaşayacağım en son saate kadar daha birçok sıkıntı, korku, işkence bu kalemi aşındıracak, bu mürekkep hokkasını kurutacak bir şey bulacaktı.

Zaten bu sıkıntılar yüzünden daha az acı çekmenin tek yolu, onları gözlemlemek ve resimlendirmek. Hem son yazacaklarım belki de yararsız olmayacaktı. Devam etmemin fiziksel olarak imkânsız olduğu son ana kadar saati saatine, dakikası dakikasına, çektiğim

her işkenceyi yazdığım acılarımın günlüğü, ister istemez tamamlanmamış; ama mümkün olduğunca duygularımın eksiksiz bir hikâyesi olarak önemli ve derin bir bilgi taşımayacak mı? Sürekli çoğalan acılarla dolu, can çekişen düşüncenin bu sözlü sürecinde, bir mahkûmun entelektüel otopsisinde, cezayı verenler için de birçok ders olmayacak mı?

Belki bu yazı, bir daha ki sefere, düşünen bir kafayı, bir insan kafasını, adaletin terazisi dedikleri şeye atmak konusunda ellerinin daha hafif olmasını sağlayacak. Belki zavallılar, bir idam kararının iş bitirici yönteminin içerdiği ağır işkence sürecini daha önce hiç düşünmediler. Belki de ortadan kaldırdıkları adamın bir zekâya, hayata güvenen bir zekâya, ölüme hiç bir şekilde hazırlanmamış bir ruha sahip olduğu gibi yürek sızlatan bir düşünce akıllarından daha önce hiç geçmedi.

Hayır! Onlar bütün bu olanlarda üçgen bir bıçağın dikey düşüşünden başka bir şey görmüyorlar ve hiç şüphesiz mahkûmun hiçbir öncesi ve sonrası olmadığını düşünüyorlar. Bu kâğıtlar onları yanılgıdan kurtaracak. Belki bir gün yayımlanacaklar, insanlara bir kaç saniye de olsa zihnin acılarını gösterecekler. Onlar, bedeni neredeyse hiç acı çektirmeden öldürebilmenin zafer coşkusu içindeler. Ah! Konu tam da bu! Manevi acının yanında fiziksel acı nedir ki! Korku ve acıma, kanunlar böyle yapılmış! Bir gün gelecek ve belki bu hatıralar, bir zavallının son itirafları, o güne katkıda bulunacak...

*

Hâlâ sabah olmadığına göre geceyi ne yapmalı? Aklıma bir fikir geldi, kalktım ve lambamı hücrenin

dört duvarı üzerinde gezdirdim. Yazıyla, resimle, tuhaf figürlerle, birbirine karışmış, üst üste binip birbirini silmiş isimlerle dolu duvarlar... Sanırım bütün mahkûmlar bir iz bırakmak istemişler, en azından burada. Kalemle, tebeşirle, kömürle, siyah, beyaz, gri renklerde, genellikle taşa derince kazınmış harfler, orada burada kanla yazılmış gibi duran farklı karakterler... Elbette, eğer kendimi daha özgür hissetseydim, hücrenin her taşında sayfa sayfa gelişmiş olan bu tuhaf eserle ilgilenirdim. Döşeme taşı üzerine dağılmış bu düşünce parçalarından bir bütün oluşturmak, her ismin kim olduğunu bulmak, bunları yazanlar gibi başsız vücutlara benzeyen parçalanmış cümlelerin parçalanmış izlerine, bu yarım kalmış cümlelere hayat ve anlam vermek isterdim.

"Mezarın kapısı içerden açılamaz."

*

Etrafımdaki her şey hapishane... Her yerde, parmaklık ve sürgü biçimlerinde olduğu gibi, insan biçimlerinin altında da hapishaneyi buluyorum. Bu duvar taştan bir hapishane, bu kapı tahtadan bir hapishane, bu gardiyanlar etten kemikten bir hapishane. Hapishane korkunç, bütün, bölünmez, yarı ev, yarı insan bir yaratık gibi... Ben onun avıyım, beni içinde saklıyor, bütün kıvrımlarıyla sarıyor. Granit duvarlarının içine kapatıyor, demirden asma kilitlerin altında saklıyor, gardiyan gözleriyle beni gözetliyor.

*

Ölecek olan benim! Ben, burada duran, yaşayan, hareket eden, nefes alan, başka bir masaya benzeyen ve başka bir yerde olabilecek bu masada oturanla aynı kişi, ben, şu dokunduğum, hissettiğim, elbiselerinin etekleri işte böyle kıvrılan ben!

*

Gözlerimi kapadım ve ellerimi üstüne koydum. Şimdiki zamanı geçmişte unutmayı denedim. Ben hayal kurarken çocukluğumun ve gençliğimin hatıraları, beynimde dönüp duran, atlı, sakin, hoş hatıralar; bu kapkara, karmaşık düşünceler girdabının üzerinde çiçek adaları gibi birer birer gözümde canlandı.

*

Hatıralarım içinde derin düşüncelere daldığım bu önemli anda, korkuyla, işlediğim suçla yüz yüze geliyorum, ama daha fazla pişmanlık duymak isterdim. Mahkûmiyetimden önce çok vicdan azabı çektim. O zamandan beri kafamda ölümle ilgili düşüncelerden başkasına yer yok.

*

Aniden dev çan çalmaya başladı, derin bir titreme havayı kıpırdattı, hantal kuleyi sarstı. Tahta kirişlerin üzerinde zıplıyordum, gürültüyle devrilecekmiş gibi oldum, eğimli arduaz saçakların üzerinde kaymaya ve düşmeye hazır sendeliyordum.

Onlara kollarımla sıkıca sarılarak, hiç ses çıkarmadan, nefes bile almadan kulaklarımda şu muhteşem çınlama ve gözlerimin altındaki uçurumla, bunca tasasız, imrenilesi insanın gezdiği meydana bakarak, korkuyla tahta üzerine yattım.

Evet! Hâlâ bu koca kulenin içindeymişim gibi geliyor bana. Baş dönmesi ve şaşkınlık... Beynimin kıvrımlarında hissettiğim bir çan gürültüsü gibi orada, etrafımda terk ettiğim, diğer insanların hâlâ devam ettiği şu düz ve sakin hayatı ancak bir uçurumun çatlakları arasından ve çok uzaktan seçebiliyorum.

*

Haydi bakalım! Ölüme karşı cesur olalım, bu korkunç fikri avuçlarımızın içine alalım ve onu dikkatle gözden geçirelim.

Ne olduğunu soralım ona, bizi istediğini bilelim, onu evirip çevirelim, gizemi heceleyelim, mezara önceden bakalım.

Gözlerim kapandığı anda, ruhumun sonsuza kadar yuvarlanacağı ışık uçurumlarını görecekmişim gibi geliyor.

Gökyüzü kendi özü ile aydınlanacak, yıldızlar karanlık lekeler bırakacak ve canlı varlıkların gözlerinde siyah kadife üzerindeki altın pullara değil de, altın bir çarşaf üzerindeki siyah noktalara benzeyecekler gibi geliyor.

Ya da bu kadar sefil olan bana karanlıkta kıpırdayan biçimler, görerek hiç durmadan düşeceğim, korkunç, etrafı kapkaranlık derin bir kuyu olacak.

*

Yaşamak isteyeceğim tek hafızadan çoktan silinmiştim bile! Ne! Şimdiden babası yoktu! Bu kelimeyi, büyüklerin diline yakışmayacak kadar tatlı, çocuk dilindeki "baba" kelimesini bir daha duymamaya mahkûm!

*

Hâkim, bir komiser, bir sulh yargıcı ya da ona benzer biri geldi. Ellerimi birleştirip dizlerim üstünde sürünerek merhamet diledim. Bana söyleyebileceği her şey buymuş gibi gülümsedi.

"Merhamet! Acıyın!" diye tekrar ettim, "Ya da beş dakika daha! Kim bilir? Belki de gelecek! Benim yaşımda bu şekilde ölmek ne kadar korkunç! Son saniyede af, bu sık sık görülmüştür. Eğer zaten beni affetmezseniz, kimi affedeceksiniz mösyö?"

Bu iğrenç cellât! İnfazın belirli bir saatte yapılması gerektiğini, bu saatin yaklaştığını, kendisinin sorumlu olduğunu ve zaten yağmur yağdığını ve giyotinin paslanabileceğini söylemek için hâkime yaklaştı.

"Ah! Acıyın! Affımı beklemek için bir dakika! Yoksa kendimi savunurum, ısırırım!"

Hâkim ve cellât dışarı çıktılar. Yalnızım. İki jandarmayla yalnız...

Ah! Sırtlan çığlıkları atan korkunç halk!

Kaçamayacağımı kim bilebilir? Kurtulamayacağımı? Bağışlanamayacağımı? Bana acımamaları mümkün değil...

Saat dört...

*

Yolculuk etmek, bir bakıma her an doğup ölmeye benzer. Sayısız şeyi ilk ve son kez görmekten daha hüzünlü bir şey olabilir mi? Hayatın her görüntüsü hep bizden uzaklaşıyor. Gölgeler ışığa karışır, her olay yolun bir sapağı gibidir ve birden yolcu, yaşlandığını düşünür. Bizi sürükleyen hayatımızın o kara atı aniden durur ve yüzü gizli, tanımadığımız birinin atımızı

gölgelere sürükleyerek uzaklaştığını korku içinde görürüz.

*

Yazık! Dünyada tek bir canlıyı yürekten sevmek, onu bütün kalbinle sevmek, onun yanında olmak, sizi görmesi, size bakması, sizinle konuşması, size cevap vermesi ve sizi tanımaması! Yalnızca ondan teselli beklemek ve onun, öleceğiniz için ona ihtiyacınız olduğunu bilmeyen tek kişi olması!

"Korkunç olan ölmek değil,
hiç yaşamamış olmaktır."

Romanlarından Diyaloglar

Başdiyakoz kendi dünyasına dalmıştı, onun söylediklerini duymuyordu. Üstat Jacques onun baktığı tarafa döndüğünde, onun gözlerinin pencereye gerili örümcek ağında olduğunu fark etti. Mart güneşini bulmak isteyen bir sinek, ağa doğru atıldı ve tuzağa yakalandı. Ağ sallandığında kocaman örümcek, beklenmedik bir hareketle ağının ortasındaki yuvasından çıktı, bir hamlede sineği parçalamak için, iğrenç hortumuyla başını delmeye başladı.

Üstad Jacques:

"Zavallı sinek!" dedi ve sineği kurtarmak için elini kaldırdı. Başdiyakoz dürtülmüş gibi zıplayarak, kaba bir tavırla onun kolunu tuttu:

"Yazgıya karşı gelinmez, Üstat Jacques!" dedi.

Beriki ürkerek başını çevirdi; kolu demir bir kıskaçla sıkılıyor gibiydi. Başdiyakozun değişmez bakışlarında bir alev vardı ve sinekle örümceğe çevriliydi.

Başdiyakoz derinlerden gelen bir sesle:

"Evet" dedi, "her şeyin bir simgesi. Sinek uçuyor, şen, dünyaya yeni gelmiş; ilkbaharı, açık havayı, özgürlüğü arıyor ama lanet ağa çarpıyor, ağdan bir örümcek çıkıyor! Zavallı örümcek! Zavallı dansçı kız! Zavallı sinek! Ona dokunmayınız, Üstat Jacques! Yazgı bu! Ne yazık; hem örümceğim hem de sineğim ben; ne yazık! Ey sinek bilgiye, ışığa, güneşe uçuyordun; sonsuz gerçeğin aydınlığına çıkmaktı tek kaygın; ama öbür dünyaya, ışığa, zekâya, bilgiye bakan göz alıcı pencereye doğru uçarken, zavallı kör sinek, talihin araya ördüğü bu ağı görmedin ve üzerine atıldın! Şimdi kafan koparılmış, kanatların kırılmış, yazgının demir kıskaçlarında kıvranıyorsun! Üstat Jacques! Örümceğin işini yapmasını engellemeyin!"

Bu sözleri anlamadan dinleyen Jacques Charmoule:

"Dokunmayacağıma söz veriyorum!" dedi. "Ama ne olur kolumu bırakın! Çok sert parmaklarınız var."

Başdiyakoz da onun söylediklerini duymuyordu:

"Zavallı çılgın!" diye sürdürdü konuşmasını gözlerini pencereden ayırmadan. "Ne zaman bu korkunç ağı kanatlarınla parçalayabilirsen, o zaman ışığa çıkabileceğine inanıyorsun! Ne yazık! Daha ötedeki şu camı, bu saydam engeli, tunçtan daha katı olan bir kristal duvar ki bütün felsefeleri gerçekten ayırır, onu nasıl geçecektin? Bilginin hiçliği ey! Alınlarını oraya çarpmak için çok uzaklardan kanat çırparak ne bilginler geliyor ve başlarını parçalıyor bu camda. Bilimin kaç dizgesi karmakarışık hale gelip çarptı buraya!"

***

Cüppesini araladı. Bağrını bir kaplan pençesi yırtmıştı sanki. Böğründe de genişçe, henüz kapanmamış bir yara görünüyordu.

Tutuklu korkuyla geriledi.

"Ah! Genç kız, biraz acı bana!" dedi diğeri. "Sen zavallı sanıyorsun kendini. Ah! Zavallılığın ne demek olduğundan haberin yok. Ah! Bir kadına tutulmak! Rahip olmak! Nefret edilmek! Onu şiddetli bir tutkuyla sevmek, onun küçücük bir gülümsemesi için kanını, canını, saygınlığını, ruhunun kurtuluşunu, ölümsüzlüğünü ve sonsuzluğu, her iki dünyayı feda edebileceğini bilmek! Onu gece gündüz düşleri ve düşünceleriyle kuşatmak ve onun bir subay üniformasına tutulduğunu görmek! Ona sadece korkmasına neden olacak ve iğrendirecek pis bir rahip cüppesinden başka verecek bir şeye sahip olmamak! Salt biçimi bile içinizi kavuran o bedenin, o doyulmaz göğsün, o tenin başka birinin öpücükleriyle titrediğini ve kızardığını görmek! Yüce Tanrım! Ayağını, kolunu, omzunu sevmek, odasını mermer zemininde, onlar yüzünden her gece kıvranacak hale gelinceye dek, mavi damarları, esmer derisini düşünmek, sonra da düşlenen okşamaların bir eziyet olduğunu görmek! Onu sadece işkence yatağına yatırmayı başarabilmek! Ah! Bunlar cehennem aleviyle korlaşmış gerçek kıskaçlardır! Ah! İki tahtanın arasında biçilen, dört atla çekiştirilip kolları, bacakları kopartılan kişi ne çok mutludur! Bitmez geceler boyu kanayan damarlarının, çatlayan yüreğinin, kopan başının, ellerini ısıran dişlerinin insana verdiği o azabı biliyor musun sen? Kızgın tavaya konmuş gibi bir aşk, kıskançlık ve çaresizlik düşüncesiyle seni ara vermeden döndüren inatçı işkenceciler! Genç kız, ne olur biraz acı! Dur biraz! Şu harlı ateşi külle biraz! Ne olur, alnımdan iri damlalarla akan teri kurula! Çocuk! Bir elinle işkence et bana, diğeriyle okşa, ne olur! Merhamet!

***

"Sen dürüst bir adamsın. Sizin gibi dürüst insanlar bizimkilere ne yapıyorsa, biz de sana onu yapacağız. Yapacağımız şeyi katı bulursanız, bunun suçu sizin. İpin ucunda kimi zaman dürüst bir adamın sırıtmasını görmek iyidir. Bu iş böylece saygınlaşır. Hadi bakalım ahbap, şu pılı pırtılarını bu hanımlara sevinçle dağıt. Adamlarımı eğlendirmek için seni asacağım. Birer içki içmeleri için de keseni onlara ver ..."

...

"Oyun yazarlarına serseriler arasında neden yer verilmediğini anlayamıyorum. Serseri deseniz, Ezop bir serseriydi. Dilenci deseniz, Homeros'tan iyisi mi var? Hırsız deseniz, Mercurius önde geleniydi."

...

Başkral araya girdi:

"Bu sözlerle bizi yaş tahtaya bastırmak istediğinizi biliyorum. Bu boş lafları bırak. Gel seni asalım. Bunca konuşmakla nefesini tüketme."

...

"Asılmaman için bir neden göremiyorum..." diye başladı oyun yazarına seslenerek. "Bundan hoşlanmadığını anlayabiliyorum. Fakat bunun nesi tuhaf ki? Siz şehirliler buna alışkın değilsiniz. Bu nedenle abartıyorsunuz... Bir tek kurtuluş çaren var: Bizden biri olmak ister misin?"

Kurtuluşunun bunda olduğunu anlayan yazarın nasıl etkilendiğini tahmin edebilirsiniz.

Hemen "Pekâlâ, benim de istediğim bu..." dedi.

"Yani bizden olmak istiyorsun..."

"Evet."

"Fakat şunu da aklında tut, bizden biri olsan da günün birinde asılabilirsin..."

"Hay aksi şeytan!" diye bağırdı yazar.

Başkral:

"Sadece şimdi değil, başka bir zaman ve büyük bir törenle... Hoş bir sehpada ve dürüst insanlar eliyle. Bu da fena bir şey değil..."

***

"Delikanlı!" dedi başdiyakoz, "Kralın son ziyaretinde, Philippe de Comines isimli bir soylu vardı. Özdeyişini atının örtüsüne yazdırmıştı. Düşünmen için sana bu cümleyi öneririm: 'Çalışmayana ekmek yok.'"

Öğrenci parmağı kulağında, sıkıntılı durdu bir an. Derken canlı bir ifadeyle:

"Karnımı doyurmak için bana birazcık para vermeyi istemiyorsun, öyle mi?"

"Çalışmayana ekmek yok."

Ağlamak için gözden yaş mı akmalı?
Dudaklar gülerken, insan ağlayamaz mı?

Sevmek için güzele mi bakmalı?
Çirkin bir tende güzel bir ruh, kalbi bağlayamaz mı?

Hasret, özlenenden uzak mı kalmaktır?
Özlenen yakındayken hicran duyulamaz mı?

Hırsızlık, para, mal mı çalmaktır?
Saadet çalmak, hırsızlık sayılmaz mı?

Solması için gülü dalından mı koparmalı?
Pembe bir gonca iken de gül dalında solmaz mı?

Öldürmek için silah, hançer mi olmalı?
Saçlar kement,
gözler silâh,
gülüş kurşun
olamaz mı?

Kaynaklar

- 1793 Devrimi, Victor Hugo, Bordo Siyah Yayınları.
- Bir İdam Mahkûmunun Son Günü, Victor Hugo, Antik Yayınları.
- Çağdaşımız Victor Hugo, Server Tanilli, Alkım Yayınları.
- Deniz İşçileri, Victor Hugo, Oda Yayınları.
- İz Bırakanlar, Ahmet Sırrı Arvas, Cümle Yayınları.
- Notre Dame'ın Kamburu, Victor Hugo, Oda Yayınları.
- Sefiller, Victor Hugo, Oda Yayınları.
- Victor Hugo Seçme Şiirler, Tozan Alkan, Bordo Siyah Yayınları.
- Victor Hugo, André Bellessort, MEB.
- Victor Hugo, Vahdet Gültekin, Rado Yayınları.

Dünya edebiyatının en baba isimlerinden Victor Hugo'nun anlamlı sözleri, ruha dokunan düşünceleri, sevimli karikatürleri, kitaplarından çarpıcı bölümler ve ilginç hayat hikâyesi var bu kitapta...

Büyük bir yazarın kaleminden süzülmüş en özlü satırlar hazıra konmanız için sizi bekliyor.

Belki de bu kitapta okuyacağınız bir cümle hayatınızı değiştirecek, kim bilir...

Ne demiş Victor Hugo, "Hiçbir ordu, vakti gelmiş bir fikir kadar güçlü değildir."

ISBN 978-975-6107-67-6
9 789756 107676

7,5 Lira

www.carpediemkitap.com